

Måndagen den 11 juni

Kl. 10.00–14.44

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 21 maj justerades.

§ 2 Meddelande om statsministerns frågestund

Andre vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 14 juni kl. 14.00* skulle frågor besvaras av statsminister Stefan Löfven (S).

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2017/18:562

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:562 Unga vuxna med psykisk ohälsa
av Jenny Petersson (M)

Interpellationen 2017/18:562 *Unga vuxna med psykisk ohälsa* av Jenny
Petersson (M) besvaras onsdagen den 27 juni 2018.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 28 maj 2018

Socialdepartementet

Annika Strandhäll (S)

Enligt uppdrag

Marianne Jenryd

Expeditionschef

Interpellation 2017/18:563

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:563 Oförsäkrade läkemedel
av Jenny Petersson (M)

Interpellationen 2017/18:563 *Oförsäkrade läkemedel* av Jenny Peters-
son (M) besvaras onsdagen den 27 juni 2018.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.
Stockholm den 28 maj 2018
Socialdepartementet
Annika Strandhäll (S)
Enligt uppdrag
Marianne Jenryd
Expeditionschef

§ 4 Anmälan om uteblivet svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2017/18:574

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:574 Vinnet Sverige
av Annika Qarlsso (C)

Statsrådet kan inte besvara interpellationen på grund av redan inbokade resor och arrangemang samt brister på tider i kammaren.

Stockholm den 7 juni 2018

Näringsdepartementet

Sven-Erik Bucht (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Utbildningsutskottets betänkanden

2017/18:UbU24 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2017

2017/18:UbU29 Myndighetskapital vid universitet och högskolor

2017/18:UbU33 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Civilutskottets betänkanden

2017/18:CU38 Återbetalning av medlemsinsatser i arbetskooperativ

2017/18:CU31 Vattenmiljö och vattenkraft m.m.

Trafikutskottets betänkanden

2017/18:TU17 Taxifrågor

2017/18:TU19 En möjlighet till körkortslån

Näringsutskottets betänkanden

2017/18:NU24 Riksrevisionens rapport om statligt ägda bolag med samhällsuppdrag

2017/18:NU25 Riksrevisionens rapport om omvandlingen av Kiruna och Malmberget

§ 6 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap

*Modernare regler om
assisterad befruktning
och föräldraskap*

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU20
Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap (prop.
2017/18:155 delvis)
föredrogs.

Anf. 1 EMMA HENRIKSSON (KD):

Herr talman! Vi ska i dag debattera ett ärende som handlar mycket om barn och förutsättningar för barn. Titeln är *Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap*. Jag vill för Kristdemokraternas del inledningsvis yrka bifall till reservation nr 3.

Jag förstår att titeln *Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap* går helt i linje med hur den nuvarande regeringen gärna ser på föräldraskapsfrågor. Men för oss kristdemokrater kan regler som rör barn aldrig handla om vad som är modernt eller inte, utan det handlar om det som är tidlöst.

Barns förutsättningar och barns rättigheter enligt barnkonventionen, som vi kommer att debattera här i kammaren senare i veckan, är inte någonting som är en fluga. Det är inte någonting som ska anpassas efter tidens nycker. Med det sagt är det i huvudsak saker i betänkandet som Kristdemokraterna håller med om. Det är viktiga och relevanta förändringar som tar barnperspektivet och stärker barnets rätt att i ännu större utsträckning få kännedom om sitt ursprung. Det är bra, och det är viktigt.

Betänkandet innehåller också många frågor som är ytterligt svåra. De rör situationer då vuxnas längtan efter barn måste ställas mot barnets rättigheter. Ett av de förslag som inte finns med i betänkandet men som jag gissar att rätt mycket av dagens debatt kommer att röra sig om handlar om det som brukar benämnas surrogatmoderskap. Det gäller huruvida någon person med en förvisso mycket begriplig svår barnlängtan ska ges rätt att nyttja någon annans kropp. Explicit handlar det om att nyttja en kvinnas kropp.

Vi har sett effekterna när det runt om i olika länder förekommer surrogatmoderskap och vad resultaten blir. Det är ofta mycket ekonomiskt och socialt utsatta kvinnor som tvingas hänvisas till att hyra ut sin kropp i syfte att försörja sig och sina barn. Från Kristdemokraternas sida är vi mycket glada att den nuvarande regeringen har kommit till samma ståndpunkt som vi. Det finns ingen rättighet till någon annans kropp oavsett vad det är för typ av handel. Allt det som inte kan betecknas som något annat än människohandel ska inte vara tillåtet i vårt land. Därför står vi helt eniga med regeringen i den frågan.

Sedan finns det några frågor där Kristdemokraterna ser att när vi nu ändrar i lagstiftningen måste vi vara väldigt noga med att följa upp. Vilka blir effekterna för barnet? De barn som växer upp med föräldrar där man inte har ett genetiskt samband ska ha rätt att få kännedom om sitt genetiska arv. Men vilka blir förutsättningarna? Vilka blir de eventuella svårigheterna under uppväxten?

Syftet med att följa detta är såklart att säkerställa att vi kan ge barnen så goda förutsättningar som möjligt och hjälpa dem med de eventuella hinder som kan uppstå av att ha tillkommit i en sådan situation. Vi vet att det inte är lätt att vara förälder. Men det är heller inte lätt att vara barn. Vi måste stötta både föräldrar och barn för att ge så goda förutsättningar som möjligt.

För oss kristdemokrater är det viktigt att all typ av in vitro-fertilisering, alltså när vi med medicinens hjälp försöker att avhjälpa barnlöshet, alltid ändå har barnets perspektiv som den första frågan. Det gäller att inte använda medicinska metoder när det inte handlar om medicinsk barnlöshet. Den medicinska barnlösheten är där vi har en skyldighet och ett ansvar enligt WHO:s definitioner om vad som är sjukvårdens ansvar. Då ska vi också använda dem för det. Men det är inte metoder som ska användas i andra sammanhang.

Med den lagstiftning som nu föreslås ska också embryon kunna doneras. När den möjligheten finns är det viktigt att det är de befruktade äggen som vi ska använda i första hand. Skälet till att Kristdemokraterna kan ställa sig bakom förändringarna är att vi vet att det i dag i samband med behandlingarna med konstgjord befruktning befruktas ett antal ägg som sedan inte kommer till användning utan destrueras. De får i dag inte användas till att doneras. Att öppna den möjligheten värnar livet. Därför ställer Kristdemokraterna sig bakom det.

För att ytterligare värna livet är det också viktigt att vi tar hänsyn till att så länge det finns befruktade ägg och någon har medicinska skäl till att man inte kan använda parets egna ägg eller egna spermier ska det inte doneras separata ägg och spermier utan då ska man använda de befruktade ägg som redan finns. Det är i livets tjänst.

Herr talman! Jag har redan framfört mina yrkanden.

Anf. 2 JENNY PETERSSON (M):

Herr talman! Jag kan konstatera att vi i dag behandlar ett betänkande med steg i rätt riktning, *Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap*. Men tyvärr brister regeringen i sin förståelse och med sina uteblivna förslag på området surrogatmoderskap. Altruistiskt surrogatmoderskap borde vara ett förslag.

Låt mig börja med att säga att det är positivt att möjligheterna under senare år har förbättrats för ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar. Det gäller inte minst genom möjligheten för ensamstående kvinnor att genomgå assisterad befruktning. Det är en fråga som vi moderater varit pådrivande i. Det är ett lagförslag som är sprunget ur en utredning som alliansregeringen tillsatte 2013.

Det är därför i dag enkelt att välkomna regeringens förslag om att det bland annat ska bli tillåtet att utföra befruktning utanför kroppen med enbart donerade könsceller, så kallad embryodonation.

Det är även välkommet med de modernare reglerna vid assisterad befruktning. Reglerna om föräldraskap efter assisterad befruktning i utlandet ska vara desamma för olikkönade och samkönade par.

Det är positivt att det nu införs utökade möjligheter för socialnämnder och domstolar att fastställa faderskap enligt vår svenska lagstiftning. Det kommer att göra det lättare för barnets genetiska far efter ett surrogatarrangemang utomlands.

Däremot beklagar jag som sagt att regeringen inte har valt att gå fram med lagstiftning för att så kallat altruistiskt surrogatmoderskap ska bli en tillåten metod i Sverige. Därför yrkar jag bifall till reservation 10.

Det som är oroande och visar på en brist hos regeringen och dess företrädare är hur man blandar ihop äpplen och päron. Man blandar ihop altruistiskt surrogatmoderskap med kommersiellt surrogatmoderskap. Det är jätteolyckligt, för det här är två helt skilda saker.

Vid altruistiskt surrogatmoderskap kan den som agerar värdmoder och bär på barnet få ekonomisk ersättning för de kostnader hon har haft i samband med graviditet, dock ej utöver detta. Ofta handlar det om en närstående som vill hjälpa en kvinna – det kan vara lite olika, till exempel en syster, en svägerska eller svärson. Men vid kommersiellt surrogatmoderskap får den kvinna som genomgår graviditeten en ekonomisk ersättning som är betydligt högre än de kostnader hon har haft. Det är oftast olika agenturer och sådana bitar inblandade.

Vi ska hålla isär äpplen och päron och veta vad det är för skillnader. Tyvärr gör inte regeringspartierna detta.

Jag hade lyckan att bli mamma för andra gången för ett par månader sedan. Att längta efter ett barn och att bli förälder är en fantastisk känsla. Vi som har lyssnat till eller på något annat sätt tagit del av ofrivilligt barnlösa pars berättelser vet att de vittnar om en känsla av misslyckande och tomhet. Även ensamstående kvinnor och män kan uppleva denna stora barnlängtan.

I dag finns det som sagt olika sätt för ofrivilligt barnlösa att tillfredsställa denna saknad efter barn. Men tyvärr finns varken förslag eller reformer på plats för altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige. Det är alltså inte ett tillgängligt sätt, och vi moderater hade välkomnat att man hade börjat se över detta.

I dagens samhälle ser familjer olika ut. Det gäller även olika familjebildningar. Redan i dag åker många svenska ofrivilligt barnlösa par utomlands för att bilda familj med hjälp av en surrogatmoder. Jämfört med om detta varit tillåtet i Sverige sker processen med mindre transparens och ett snårigt rättsligt ramverk vid hemfärden, och man möts av ett snårigt regelverk när man kommer hem och. Om vi hade haft ett altruistiskt surrogatmoderskap på plats i Sverige hade det varit ett alternativ för många av dessa familjer, säger de själva. Vi hade dessutom haft detta under ordnade former i Sverige.

Avslutningsvis, herr talman: En feministisk regering borde inte se kvinnor som offer, utan som självbestämmande människor som har en förmåga att fatta beslut som gäller den egna kroppen precis lika mycket som männen kan. När det gäller barnperspektivet är detta en verklighet redan i dag. I dag, mina vänner, tillkommer runt 50 barn varje år i Sverige via surrogatmoderskap. Det handlar alltså inte om att vara för eller emot. Det har vi dessvärre passerat, mina vänner i regeringen. Detta är verklighet. De här barnen finns i dag. Det här är ingen hypotetisk debatt.

Herr talman! Jag beklagar att regeringen har valt att inte gå fram med något förslag till lagstiftning för så kallat altruistiskt surrogatmoderskap och att det ska bli en tillåten metod i Sverige.

(Applåder)

Anf. 3 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! Jag trodde aldrig att jag skulle diskutera kvinnors spermier i riksdagens talarstol.

Det här lagförslaget fick uppmärksamhet på sociala medier och spreds – inte för sina bra förslag utan för den förändring av könsroller som gör det möjligt för ett barn att i samband med förlossningen få två biologiska föräldrar av samma kön. Reglerna för föräldraskap ändras så att en man som föder ett barn ska anses som far till barnet, och en kvinna som bidrar med sina spermier till ett barns tillkomst ska anses som mor till barnet.

För den som tror att det i dag finns två kön, där att föda barn är något kvinnligt och spermier är något manligt, kan detta tyckas som en märklig regel. Anledningen till skrivningen är hur kön i dag definieras och att man tog bort kravet på sterilisering för att byta till motsatt kön.

Vi har nu föreslagit en utredning där just definitionerna av kön ses över. Denna proposition visar med all önskvärd tydlighet att det sätt som kön definieras på i dag har brister. Den förändring som föreslås kommer bara att leda till nya problem och nya brister, som kommer att behöva åtgärdas med ny lagstiftning.

I dag finns i huvudsak tre sätt att definiera kön: biologiskt kön, juridiskt kön och genus. Biologiskt kön är, lite förenklat, att man utgår från vilka könsceller som produceras. Genus är upplevt kön och utgår från människors upplevelse. Juridiskt kön utgår från biologiskt kön men kan ändras om en person upplever sig tillhöra det andra könet och lever upp till vissa grundläggande förutsättningar.

Det är ganska unikt för kön att det delvis kan påverkas av den personliga upplevelsen av vad ett kön är och innebär. Regeringen har skickat ut ett förslag på remiss där det juridiska könet blir ett rent önskekön.

Övriga uppgifter som registreras av staten brukar inte bygga på upplevelser utan på fasta mätbara variabler. Det juridiska könet är sedan grund för hur man ska anses i lagstiftningen och vilka regler som ska tillämpas. Frågan är varför staten gör en åtskillnad och varför man definierar könet när det är så flytande som man nu vill göra det till.

Det viktiga här borde vara att veta vilka som blir föräldrar och vem av dem som har genomgått en förlossning. För statens del är det ganska ointressant om en människa anses vara mor eller far. Mor och far är dessutom värdeord, som värderas olika. Man kan till exempel bidra med sin spermie till ett barns tillkomst utan att för den sakens skull någonsin vara som en far för barnet, liksom det omvända: Man kan vara som en far för ett barn utan att någonsin bidra med någon spermie.

Att däremot säga, som vissa partier vill, att lagstiftningen ska vara helt könsneutral är att gå för långt. När det gäller till exempel ersättningar för sjukvård i samband med en förlossning kan det vara intressant att veta vem som födde barnet. Den personen kan drabbas av diverse problem innan eller efter förlossningen och bör därför ha rätt till andra ersättningsmöjligheter än den som blivit förälder utan att vara gravid.

Det är också intressant att veta vem som är den andra föräldern då föräldrarna tillsammans bär ett gemensamt ansvar för sitt gemensamma barn – för att inte tala om det mer långsiktiga behovet av att kunna forska och följa upp olika saker.

De flesta lagar är i dag anpassade så att de inte gör skillnad på kön. Det är givetvis bra att skillnaderna är så små som möjligt, så länge det inte försämrar funktionen. Samtidigt får inte anpassningen gå till överdrift, utan det är viktigt att vi har en fungerande lagstiftning. Då bör den i första hand anpassas efter majoriteten. Individuella avvikelser kommer alltid att finnas och kan behöva behandlas individuellt. Det är inget konstigt i sig, utan så gör man inom de flesta områden.

Flera partier har i olika sammanhang nämnt att de vill utreda ett tredje juridiskt kön för dem som anser att de inte passar in i de två juridiska kön som vi har i dag. Det är logiskt om man själv ska definiera sitt kön. Jag tror dock inte på en sådan lösning. Att lägga till fler juridiska kön är knappast någon lösning, eftersom det i grunden är ointressant för staten hur människor definierar sitt eget kön. Om någon vill kalla sig själv för något annat än man och kvinna eller mor och far står det varje individ fritt att definiera det. Precis som det alltid har varit finns de ord som människor använder. Folkbokföringen bör dock bygga på uppgifter som är kontrollerbara och kopplade till annat än vad människor upplever.

Min slutsats blir att definitionen av kön behöver ses över. Det behöver utredas hur den kan bli bättre fungerande utifrån de kriterier som behövs. När definitionen av kön gör det möjligt för ett barn att få två biologiska föräldrar av samma kön och när definitionen gör att en förälder kan anses vara far till ett barn men mor till ett annat barn tror jag att det är dags att utreda vad vi egentligen ska ha för definition i våra register.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis framföra att vi står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 1 och 11.

Anf. 4 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! För ett par innebär det en livskris att inte kunna få egna barn. Alla par som har gått igenom det kan beskriva vilken djup sorg det innebär. Det här är inte ovanligt, utan det drabbar kanske 10–15 procent av alla par.

Förr har man bara haft ett sätt att lösa det här på, nämligen att man har tagit hand om ett barn fött av andra föräldrar, kanske en brors eller en systers barn. Sedan kompletteras det förstas med möjligheten att adoptera barn. Men den medicinska utvecklingen har varit väldigt spännande på det här området de sista 40 eller kanske 50 åren. Man har gått vidare och kunnat diagnosticera och faktiskt ta reda på exakt vad det beror på att paret inte kan få barn.

Allteftersom den medicinska forskningen och utvecklingen har gått framåt har också nya metoder hela tiden kommit. Men på det här området och vad gäller den här funktionsnedsättningen, för jag vill faktiskt kallade det för det, har det alltid varit en stor politisk debatt kring varje enskilt litet steg. Från konservativa krafter har man alltid hävdat att det bara ska finnas ett sätt att få barn: det ska vara egna barn eller adoption. Men till slut har det varit en majoritet här i riksdagen som har sagt att metoden är okej att använda.

Det är viktigt att det sker en politisk process också vad gäller de här besluten beroende på att det inte bara handlar om mannen och kvinnan utan också om barnet. Jag tycker inte alls att det är fel, men argumenten upprepas gång efter gång. I dag finns det väl ingen som ifrågasätter rätten

till IVF, insemination, hormonbehandling eller någon av de andra metoderna, men det finns fortfarande några metoder där det pågår en stark moralisk diskussion. En av dem handlar om de par som inte kan få barn beroende på att kvinnan saknar livmoder eller har en livmoder som är skadad efter till exempel en cancerbehandling. För de paren finns en ganska enkel behandling, skulle jag säga, och det är det som kallas surrogatmoderskap, eller värdmoderskap, som jag faktiskt skulle vilja kalla den. En annan kvinna erbjuder sig att bära parets barn – inte sällan handlar det om en syster eller en svägerska. Det här är en metod som gör att även de par där kvinnan saknar livmoder faktiskt kan bli föräldrar.

Det här är en metod som är väl beprövad. Den används i ett stort antal länder. Störst erfarenhet har Nya Zeeland där man har ett altruistiskt värdmoderskap som metod och pengar inte på något vis är inblandade. Sedan ett antal år tillbaka har man gjort en hel del forskning där man har följt detta och tittat på: Vad händer med de här familjerna? Vad händer med kvinnan – både den som har burit barnet och den som tar emot barnet? Och inte minst och kanske viktigast: Vad händer med de här barnen?

Omfattande erfarenheter från Nya Zeeland visar tydligt att det inte finns någonting som tyder på att barnen på något vis drabbas. Erfarenheten därifrån visar att det är viktigt att man noggrant går igenom sjukhistorien hos den kvinna som väljer att bära parets barn, för där har man haft en del bekymmer som man nu har kommit till rätta med.

Det är då oerhört märkligt att det i Sverige finns ett sådant motstånd mot det här. Det gör att ett ganska stort antal par som inte kan få barn av den här anledningen i dag tvingas åka till andra länder. Där hänvisas de till vad man brukar kalla kommersiellt värdmoderskap eller kommersiellt surrogatmoderskap, det vill säga man får betala pengar för det, och det är inte billigt. Det innebär att den här metoden i Sverige i princip är öppen bara för de föräldrar som inte kan få egna barn och som dessutom har en väldigt stark ekonomi. Det är djupt omoraliskt.

Betänkandet som vi diskuterar nu korrigerar *en* sida av det, nämligen det att de här paren när de har kommit tillbaka till Sverige har blivit utsatta för en ganska hänsynslös behandling från socialtjänsten i sina kommuner. Jag ska tillägga att det har varit så i vissa kommuner men inte i alla. Det korrigeras, för nu blir det här ett accepterat sätt att kunna ta hand om ett barn. Men det öppnar inte alls för möjligheten att kunna göra det här i Sverige. Det är för mig och Centerpartiet det självklara. Vi har en metod som vi vet är bra för barnet och för det ofrivilligt barnlösa paret men tvingar svenska medborgare att betala dyra pengar för att använda sig av ett kommersiellt surrogatmoderskap i andra länder när vi skulle kunna öppna för det i Sverige. Vi skulle kunna öppna för systrar och svägerskor att kunna bära det barnlösa parets barn.

Jag är helt övertygad, herr talman, om att utvecklingen på det här området kommer att vara på samma sätt som alla andra gånger det har handlat om ofrivillig barnlöshet och nya metoder har kommit som från början har förkastats av konservativa krafter men sedan har accepterats som någonting vedertaget. Det kommer att vara så även denna gång.

Det är fantastiskt glädjande att inte mindre än tre partier i dag står bakom rätten att kunna använda surrogatmoderskap, värdmoderskap, även i Sverige. Utöver Centerpartiet är det Liberalerna och Moderaterna. Jag tror att några år framåt i tiden kommer vi här i Sveriges riksdag att kunna

fatta beslut som gör att vi inte längre ska tvinga de här paren att åka till andra länder och betala mycket dyra pengar, vilket innebär att metoden bara är tillgänglig för dem som har stark ekonomi.

Det finns alltså ändå mycket positivt i den här debatten, herr talman, i och med att vi har nått så här långt. Jag ser på något vis ljuset i tunneln även vad gäller den här frågan. Därmed vill jag yrka bifall till reservation nr 10.

Anf. 5 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Större delen av anförandet, typ hela, ägnades åt surrogatmoderskap som beskrevs som en enkel behandling. Jag vill vara tydlig med vad jag anser om surrogatmoderskap: Barn är ingen vara som kan beställas eller köpas. Kvinnor är inga fabriker för att tillverka barn.

Även om man skulle kunna garantera att en kvinna inte ställer upp på grund av ekonomiska skäl finns det mängder av andra sätt att utöva påtryckningar mot någon som man vill ska ställa upp. Vad händer om kvinnan ångrar sig? Hur garanterar man att kvinnan inte har utsatts för påtryckningar?

Sverigedemokraterna vill i stället se över på vilket sätt vi kan göra det omöjligt för svenskar att utnyttja utsatta kvinnor i andra länder som surrogatmodrar. Det förekommer faktiskt i dag, vilket Centerpartiet mycket riktigt har påpekat. Vissa partier vill till och med underlätta för det.

De frågor jag har är den mängd frågor som alltid uppkommer när man pratar om surrogatmoderskap. Avsäger sig kvinnan rätten till abort? Vad händer om kvinnan själv vill behålla barnet? Man knyter faktiskt an till barnet på ett ganska starkt sätt, vill jag påstå efter att ha bevittnat min frus tre graviditeter. Och vad händer om barnet bär på en skada och de blivande föräldrarna inte längre vill ta emot det?

Det är frågor som Centerpartiet måste kunna svara på om surrogatmoderskap nu ska införas, vilket man påstår här i talarstolen att man vill.

Anf. 6 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Det är inte förvånande att Mikael Eskilanderesson från Sverigedemokraterna gör sig till talesperson för den mest konservativa hållningen vad gäller ofrivilligt barnlösa pars möjlighet att skaffa barn. Sverigedemokraterna är det parti som allra tydligast säger att det är adoption och inte mycket annat som gäller.

Det är också tydligt när Sverigedemokraterna säger att man inte ska kunna beställa barn. Vem har sagt att man ska kunna beställa barn? Vi har prövning av alla föräldrapar som ska genomgå något sådant, på precis samma sätt som när man adopterar.

Sverigedemokraterna säger också att kvinnor inte ska vara fabriker. Vem har påstått att systemen eller svägerskan är en fabrik som ska producera barn? Det är en syn vad gäller ofrivilligt föräldraskap som är något omodern.

När det gäller de frågor som Mikael Eskilanderesson ställer finns det tydliga svar. Och de svaren kommer från länder som har altruistiskt surrogatmoderskap eller värdmoderskap sedan lång tid. Om kvinnan ångrar sig är lösningen på Nya Zeeland alltid ytterst att det biologiska avgör föräldraskapet. Men på Nya Zeeland, där man har tio års erfarenhet, har det aldrig någonsin hänt. De kvinnor som ställer upp och bär en annan kvinnas

barn har nämligen fött de barn de vill ha. De har mått väldigt bra under sina graviditeter och ställer dessutom gärna upp och hjälper en medsyster att kunna få ett barn.

I länder där man har altruistiskt föräldraskap är lagstiftningen tydlig med att värmodern har det fulla ansvaret för barnet till dess barnet föds, och då sker ett adoptionsförfarande. Det är inga som helst problem.

Möjligheten med det här är att se till att man inte tvingas åka utomlands och betala dyra pengar. Det är därför vi vill ha den här förändringen.

Anf. 7 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag menar fortfarande att det handlar om hur man egentligen ser på kvinnor och på hur kvinnan i praktiken kan användas som en fabrik för att tillverka barn. Det må vara att det biologiska ska avgöra, men det innebär att kvinnan inte har någon som helst rätt att behålla ett barn som hon har knutit an till.

Ledamoten svarade dessutom inte på vad som händer om det uppstår skador på barnet. Vad händer om de blivande föräldrarna helt plötsligt skulle avstå från att ta emot barnet?

Jag har svårt att se vilken kvinna som skulle vilja ställa upp på att gå igenom en graviditet – med bristningar, illamående, foglossning och allt annat som brukar uppstå i samband med en normal graviditet och förlossning – för att sedan ge bort barnet hon har fött.

Det är klart att det går att begränsa så att det inte finns någon möjlighet att ta ut ekonomisk ersättning, men det finns andra sätt att utöva påtryckning. Hur vet man att de påtryckningssätten inte har använts? Det finns ingen direkt forskning på vad kvinnorna har blivit utsatta för eller hur de har kommit fram till att de ska bära barnet. Den forskning som finns är, vad jag har sett, på de barn som sedan har fötts.

Jag förstår inte grundsynen. Kvinnor är inga fabriker för att tillverka barn. Barn är inte någon beställningsvara.

Om man har det behovet av att få barn hänvisar jag till att man bör adoptera barnet. Man bör inte beställa ett barn via en annan kvinna som ska bära det.

Anf. 8 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Det finns länder som har haft de här systemen under lång tid. Där finns omfattande forskning, och man gör väldigt noggranna uppföljningar. Jag har använt Nya Zeeland som exempel.

De kvinnor som erbjuder sig att bära en annan kvinnas barn är företrädesvis systrar och svägerskor. Det har därtill kommit ett antal kvinnor som har anmält sig just utifrån att man har fött de tre fyra barn som man vill ha i sin familj. Man har mått fantastiskt bra under graviditeterna och erbjuder sig därför att *utan* ekonomisk ersättning ställa upp för en medsyster för att bära det parets barn.

De kvinnor som ställer upp på det här har inte haft mycket svåra förlossningar eller väldigt tuffa graviditeter och så vidare. Här sker en selektion utifrån att de som anmäler sig är kvinnor som har mått bra under sina graviditeter – det finns faktiskt många som gör det – och som har fått de barn de själva vill ha.

Den uppföljande forskning som har gjorts i Nya Zeeland visar som sagt att på alla de år som de har haft surrogatmoderskap – jag tror att de är uppe

i 15 år nu – har de haft ett fall som slutade tragiskt. Det var en kvinna som fick en förlossningspsykos och tog livet av sig. Av det exemplet lärde man sig att det är oerhört viktigt att vara noggrann med uppföljningen och att man tar reda på sådant. Den aktuella kvinnan hade nämligen haft den typen av problem också i samband med tidigare graviditeter och förlossningar.

Det här är en metod för vilken det finns ett starkt forskningsunderlag. Man hittar inga problem över huvud taget för barnen, och genom en noggrann selektionsprocess kan man också se till att kvinnor inte far illa.

Det som Sverigedemokraterna förespråkar innebär dock en risk för att kvinnor far illa. De barnlösa paren tvingas åka utomlands och betala dyra pengar. Det är det som vi inte vill ha. Vi vill att alla i Sverige boende kvinnor som har de här problemen ska kunna erbjudas den här metoden.

Anf. 9 KARIN RÅGSJÖ (V):

Herr talman! Detta är faktiskt en ganska stor dag. Regeringens förslag innebär att det inom svensk hälso- och sjukvård blir tillåtet att utföra befruktning utanför kroppen med enbart donerade könsceller och att kravet på att det blivande barnet ska ha en genetisk koppling till minst en förälder vid assisterad befruktning tas bort. Det är extremt bra, inte sant?

Det här är en ny tid. Det är nya familjebildningar. Det finns nya möjligheter att bli föräldrar. Det känns helt rätt.

Det föreslås också andra åtgärder för att förenkla för ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar, bland annat att befruktning utanför kroppen med donerade könsceller även ska få utföras vid andra vårdinrättningar än universitetssjukhus. Det är ett steg framåt.

Forskningen på området visar att de barn som föds på det här sättet – det kan man se i andra länder – mår lika bra som andra barn. Det handlar ju om kärlek, den kärlek som man ger barnet oavsett hur barnet har kommit till. Det oerhört viktigt att ha det i centrum.

I dag saknas en generell möjlighet för par att själva välja vilken person de vill ha som donator av könsceller. Enligt lagen om genetisk integritet är det läkaren som väljer lämplig donator. Det finns egentligen inga hinder mot att läkaren väljer en donator som paret självt valt och som är villig att medverka. Men hur önskan att få välja donator tillmötesgås varierar förstås beroende på vilken läkare det är och var man hamnar i vården.

Rätten att välja donator tycker vi att man borde titta på och att det ska lagstadgas. Därför lyfter jag upp reservation 7.

Sedan lesbiska par fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården 2005 har sjukhusens köer ökat. För lesbiska par och ensamstående kvinnor där kvinnan som ska bära barnet inte har problem med infertilitet vore det kanske enklare att söka sig till en barnmorskemottagning för att få hjälp med inseminationen, i stället för att ställa sig i kö till ett sjukhus. Om barnmorskemottagningar fick möjlighet att utföra inseminationer skulle belastningen vid sjukhusen minska, och de som söker behandling skulle inte behöva vänta i köer.

En konsekvens av lagförslaget blir att för ett gift föräldrapar där någon eller båda har ändrat könsidentitet ska faderskap eller moderskap för den som inte fött barnet fastställas genom bekräftelse eller dom.

Någon faderskapspresumtion eller motsvarande moderskapspresumtion gäller alltså inte i de här fallen. Det är en nackdel för de berörda jämfört med det som nu gäller. Vi anser att regeringen bör prioritera frågan

och snabbt återkomma med ett lagförslag som innebär att det införs en könsneutral föräldraskapspresumtion, bland annat när en gift partner till den som föder ett barn ändrar könstillhörighet.

Att en kvinna för andras räkning bär och föder ett barn kallas surrogatmoderskap, och det är i dag inte tillåtet i Sverige. Surrogatmoderskap innebär att det upprättas ett affärskontrakt mellan en surrogatmamma och ett beställande par. Det här handlar om en affärstransaktion där kvinnan avtalar bort rätten till sin kropp och till vårdnad av och kontakt med barnet efter förlossningen. Hon blir en bärare av barnet.

Surrogatmoderskap är en stor business i världen. Det omsätter ungefär 13–15 miljarder per år. Vilka är det då som blir surrogatmödrar? Är det en vit kvinna av medelklass i Sverige? Nej, det är det ju inte, utan det är ganska fattiga kvinnor i exempelvis Indien. Det handlar om klass, kön och etnicitet.

Europaparlamentet har i en resolution fastslagit att surrogatmoderskap är ett allvarligt problem där kvinnans kropp och reproduktiva organ utnyttjas. Det är ett slags nutida kolonialism.

Nu pratar vi om någonting annat i Sverige, vi pratar om altruistiskt surrogatmoderskap. Jag kan se en koppling till kommersiellt surrogatmoderskap. I exempelvis Nederländerna, som har tillåtit altruistiskt surrogatmoderskap, ökar efterfrågan när det gäller de så kallade barnfabrikerna.

Jag funderar ibland på varför en kvinna skulle vilja utsätta sig för en av de mest påfrestande saker som en kvinnokropp kan utsättas för och sedan inte får behålla barnet. Skulle ni som har skrivit dessa motioner ställa upp på att bära ett barn och sedan lämna ifrån er det? Det undrar jag verkligen. Jag tycker att det här är en svår fråga.

Man vet heller aldrig om det finns ett socialt gruppträck att agera värdmoder för barnlösa anhöriga. Det kan bli ganska stora och känslomässiga konsekvenser, tror jag. Det är dessutom helt omöjligt att kontrollera om pengar eller gåvor har förekommit. Om påtryckningar eller maktmedel har använts kan man aldrig kontrollera.

Att vara gravid och genomgå en förlossning är något av det mest riskfyllda som man kan göra. Man knyter ju också an till barnet. Både de fysiska och psykiska effekterna av en graviditet är omöjliga att sia om på förhand. Jag tycker att det här är en feministisk fråga, det beror kanske på hur man ser på feminism.

Jag har all förståelse för den ångest och sorg som ofrivillig barnlöshet innebär. Men det finns något extremt, delvis patriarkalt och även kolonialt, i att använda sig av andra kvinnors kroppar för sin egen längtan. I det här fallet yrkar jag bifall till reservation 7, och vi ställer oss också självklart bakom de andra reservationerna.

Anf. 10 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag har två frågor till Karin Rågsjö. En av de stora förändringar som nu sker är att vi öppnar för att IVF kan ske även på andra ställen än universitetssjukhus. Det innebär att vi öppnar för de privata klinikerna att kunna genomföra den här typen av behandlingar. Det är glädjande att även Vänsterpartiet tycker att det är en bra förändring. Därmed kommer ni att rösta för detta. Den första frågan gäller hur diskussionen har varit med tanke på er syn för övrigt när det gäller privat sjukvård.

Den andra frågan handlar förstås om surrogatmoderskap. Karin Rågsjö säger att det handlar om en affärsuppgörelse. Ja, det gör det beroende på att de par i Sverige där kvinnan saknar livmoder i dag är tvingade att åka till ett annat land och där betala för en surrogatgraviditet. Det är därför som vi vill se till att det blir tillåtet i Sverige, så att det inte blir en affärsuppgörelse.

Sedan frågar Karin Rågsjö om det är vita medelklasskvinnor i Sverige som ställer upp på att bära en annan kvinnas barn. Nej, det är det inte beroende på att det är förbjudet i Sverige. Men genom att öppna för surrogatmoderskap i Sverige skulle det vara ett antal systrar eller svägerskor som ställer upp på att bära sin systers eller svägerskas barn. Det är just den förändringen som vi skulle ha fått till.

Vidare undrar Karin Rågsjö om vi som har skrivit under motionen skulle kunna ställa upp på detta. Det är biologiskt svårt för mig. Men det är klart att de kvinnor som har mått bra under sina graviditeter och som gärna vill ställa upp ska ha den möjligheten.

Det jag undrar, Karin Rågsjö, är hur ni känner inför hur ni skadar de kvinnor som har genomgått den här behandlingen när ni likställer detta med prostitution.

Anf. 11 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Jag börjar med vinster i välfärden. Vi diskuterade det förra måndagen i den här salen. Nu blir det vinster i välfärden av allehanda slag. Jag räknar iskallt med att dessa kliniker också kommer att casha ut en hel del vinster.

Nu är det den verklighet som vi lever i. Man kan inte ta bort de här klinikerna med tanke på förslaget. Det vore väldigt märkligt. Vi pratar om hälso- och sjukvården som en sammantagen del. Jag är helt övertygad om att de olika klinikerna kommer att fortsätta att casha ut sina övervinster. Skulle de inte göra det vore det jättebra. De skulle kunna finnas kvar ändå inom sjukvården, inte sant, Anders? Ni driver ju myten om att med ett vinsttak skulle allt privat försvinna och vi skulle gå tillbaka till 70-talet med små gråa mottagningar med en elak barnmorska.

Så vill vi inte ha det. Det är en total missuppfattning från er sida. Den myten sprider ni tillsammans Svenskt Näringsliv. Ni säger att om vi fick bestämma skulle man gå tillbaka till 70-talet. Så är det inte. Vi är för privata alternativ, men vi är emot de överdrivna vinsttaken. Det är det som vi har diskuterat.

När det gäller surrogatmoderskapet, värdmoderskapet – you name it – är det inte många remissvar som är för det. Jag skulle vilja se en undersökning om hur många svenska kvinnor som skulle vilja bära sin systers barn. Även om det är ett svenskt värdmoderskap kommer man aldrig att veta vilken typ av påtryckningar som finns i bakgrunden, till exempel pengar eller någonting annat – aldrig.

Har man burit ett barn i nio månader är det inte bara att säga: Var så god, kära syster, här får du ditt barn. Tack och hej! Så funkar inte världen.

Anf. 12 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag noterar med glädje att Vänsterpartiet också accepterar att privata kliniker kan erbjuda IVF. Men det är med sorg i hjärtat som jag

lyssnar till Karin Rågsjös svar när det gäller alla de barnlösa par där surrogatmoderskapet är enda sättet att kunna få barn.

På grund av svensk lagstiftning hänvisas man tyvärr till andra länder där man får betala mycket stora summor för att kunna få ett barn. Man utsätts då för spott och spe, inte minst från Vänsterpartiets företrädare. De säger att det som ni har gjort för att få ert högt älskade barn är ingenting annat än att jämställa med prostitution. Jag undrar: Finns det någon form av eftertanke inom Vänsterpartiet? Ni pekar finger åt de par som har gjort denna uppoffring och säger att det är samma sak som att åka till ett annat land och köpa en prostituerad. Jag vänder mig väldigt starkt mot det ordvalet.

Varför ska vi fortsätta att ha en lagstiftning i Sverige som gör att den enda möjligheten för de kvinnor som saknar livmoder eller som har genomgått en cancerbehandling att få ett barn är att ha en väldigt god ekonomi för att man ska ha råd att åka till ett annat land och via ett kommersiellt surrogatmoderskap kunna bli föräldrar? Vore det inte bättre att öppna för altruistiska surrogatmoderskap även i Sverige utan att några pengar inblandade och utan någon affärsuppgörelse.

Dessutom skulle detta bli tillgängligt även för de par som inte har 500 000–700 000 kronor som kan användas för att bli föräldrar i ett annat land. Det borde vara någonting som väl skulle överensstämma med den ideologi som Vänsterpartiet står för, att möjliggöra behandling även för de sämre bemedlade.

Anf. 13 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Som du vet, Anders W Jonsson, är Vänsterpartiet ett feministiskt parti. Jag har aldrig jämfört dessa föräldrar med prostitution och vet inte vem du syftar på. Tyvärr hinner du inte säga det eftersom du inte har någon replik kvar på mig. Jag förstår absolut deras längtan, att de är sorgsna och har ångest och att barnlöshet är supertungt.

Samtidigt måste man som feminist göra ett val. Så ser jag på frågan. Det handlar om synen på kvinnor över huvud taget. Ska kvinnor vara bärare av min längtan och sedan lämna ifrån sig sitt barn? Ska de behöva ta de risker som en graviditet faktiskt utgör?

För oss i Vänsterpartiet känns detta som en något patriarkal fråga. Man har vid ett värmoderskap absolut ingen koll på vad som är inblandat i en sådan transaktion. Det kan handla om pengar, eller man kan se det som en gåva. Det kan också finnas påtryckningar inom familjen. Man kan tänka sig ungefär hur det skulle kunna se ut. Det blir som en väldigt rationell uppgörelse: Okej, kära syster, du föder mitt barn. Jättebra! Jag tar hand om det. Men du får sedan inte ha några som helst synpunkter på barnet, hur det uppfostras eller på mitt moderskap.

Även om det hela är altruistiskt ser man på kvinnor som vore de små fabriker, oavsett hur det ligger till. Människor fungerar inte så där rationellt. Kvinnor ska inte användas på detta sätt vare sig för altruistiskt moderskap eller för surrogatmoderskap. Det vore att gå långt tillbaka i tiden eller att gå fram till något i en framtid som jag inte vill vara med i.

Anf. 14 BARBRO WESTERHOLM (L):

Herr talman! Vi diskuterar nu modernare regler för assisterad befruktning och föräldraskap. Vi tar i dag viktiga beslut och steg framåt inom ett kontroversiellt område. Jag står naturligtvis bakom Liberalernas reservationer men begränsar mig till att yrka bifall till reservation 10 under punkt 9, Surrogatmoderskap.

I diskussionen kommer jag att använda ordet ”värdmoderskap”. Jag som är född före andra världskriget upplevde ett andra världskrig med surrogatkaffe och surrogatvaror av olika slag. De var sämre kopior av originalet. Därför vänder jag mig emot användningen av ordet ”surrogat” och att man talar om surrogatmammor som om deras graviditet var sämre än andra kvinnors. Än värre vore om man kallade barnen för surrogatbarn. Det här är barn som är individer, precis lika mycket värda som alla andra barn.

Det vi diskuterar i dag hör till de svåraste etiska problem vi inom politiken har att ta upp och fatta beslut om. Livets början och livets slut är områden som vi ser som mycket svåra. Vi har mer eller mindre omfattande kunskap om frågorna, men till det kommer värderingar av olika slag in i bilden. Värderingarna är mycket styrande. De förändras dock över tid, vilket blir väldigt tydligt inom just detta område.

I början av 1980-talet kom frågan om insemination och om det som då kallades provrörsbefruktning upp. Det här var oerhört kontroversiellt. Det fanns då en kvinnoorganisation som såg provrörsbefruktning som att kvinnor användes som fortplantningsmaskiner. Nedsättande ord användes alltså om detta.

Vi fick hur som helst en lagstiftning, men den var väldigt begränsad till vilka som skulle kunna få tillgång till insemination och provrörsbefruktning. Det handlade om gifta par eller sambor. Det skulle också finnas en biologisk koppling.

Vid detta tillfälle sa man även nej till äggdonation. Gynekologen Marc Bygdeman reagerade mot detta. Han undrade varför spermier och ägg inte jämfördes och varför man hade en förbjudande syn på äggdonation. Den synen satt så hårt att det inte blev någon ändring genom riksdagsbeslut under perioden 1985–1988. Den kom först 2004 eller 2006 – man kan använda lite olika årtal här.

Den fråga som är mest kontroversiell här och som flera har tagit upp handlar om barn som är så efterlängtrade att föräldraparet tillgriper värdmoderskap. I dag diskuterar vi altruistiskt värdmoderskap, där pengar inte finns med i bilden. Många av de argument som används mot altruistiskt värdmoderskap är de vi använder mot kommersiellt värdmoderskap, som vi ju i detta sammanhang vill bli av med.

Anders W Jonsson redovisade tydligt situationer där kvinnan i ett par kanske på grund av cancer eller för att hon fötts utan livmoder inte har möjlighet att bära fram ett barn. Någon henne närstående har i stället erbjudit sig att ställa upp som värdmoder. Vi hade nyligen ett seminarium här i riksdagen om kvinnor som har ställt upp som värdmödrar. Deras erfarenheter och sådana erfarenheter som vi har tagit del av från till exempel Nya Zeeland visar att det hela är väl genomtänkt och att de inte gjort något under tvång. De har upplevt att de gjort de finaste, goda gärningar som en människa kan erbjuda ett barnönskande par.

Att majoriteten här i riksdagen nu säger nej till värdmoderskap kommer inte att hindra par, kvinnor och män att bli föräldrar den vägen. Stark barnönskan går inte att stå emot. Jag mötte tre fall 1985. Det var svenska kvinnor som burit fram barn åt nära familjemedlemmar. Varken de som var föräldrar eller de som var värdmödrar vågade nämna sina namn i medierna. De befarade att det som hette barnavårdsnämnden skulle ta barnen ifrån dem. Sådan var inställningen i mitten av 80-talet. Det är en skrämmande syn.

Vad vi behöver är fler uppföljningar av hur det går för barnen. Det är de som är huvudpersoner här. De har inte valt att bli födda, så det är deras bästa man måste värna. De uppföljningar av barnens situation som har gjorts har visat att det har gått bra för dem, för de var så önskade. Vi behöver dock bredare uppföljningar, även om hur det går för kvinnorna och föräldrarna.

Detta kommer att ta tid. Att få igenom assisterad befruktning för ensamstående kvinnor tog, trots att de fick adoptera, 31 år. Möjligheten för homosexuella personer att få adoptera tog 13 år. Möjligheten för assisterad befruktning för lesbiska par tog 11 år. För embryodonation har det tagit 30 år. Det har dock gått i mål på grund av den ökade kunskap vi har fått i samhället om olika situationer samt på grund av värderingsförskjutningar.

Jag är övertygad om att denna riksdag kommer att ta beslut om värdmoderskap. Men det kommer att dröja ett antal år, för vi måste få mer kunskap om konsekvenserna för dem som genomgår altruistiskt värdmoderskap – kommersiellt värdmoderskap är vi klart emot.

Det framhålls att det inte är en rättighet att få barn, men människor med stark barnönskan ser till att deras önskan blir uppfylld, vare sig det är en rättighet eller inte och vare sig det är lagligt eller inte. Låt oss se till att det blir lagligt!

(Applåder)

Anf. 15 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Liberalerna vill inte bara tillåta surrogatmoderskap i Sverige utan även underlätta för att använda vad de kallar för värdmoderarrangemang i utlandet, vilket i praktiken bara är ett fint uttryck för att köpa en kvinnas kropp i utlandet för att själv få ett barn levererat. Det är tvärt emot mitt partis inställning, som bygger på att vi ska försöka förhindra utnyttjandet av kvinnor i andra länder, gärna genom lagstiftning.

På en hemsida som betalar för annonser via Google kan man få hjälp med ett sådant arrangemang. Från 30 000 amerikanska dollar kostar det att köpa en kvinna och få en behandling i ett annat land. Ytterligare 10 000 svenska kronor får man betala om man även vill ha hjälp med att få detta genom den svenska byråkratin efteråt.

Min fråga är egentligen jätteenkel: Varför vill Liberalerna stödja och förenkla för verksamheter som säljer kvinnokroppar i utlandet?

Anf. 16 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Herr talman! Det verkar som att ledamoten inte har hört vad jag säger. Vi är för altruistiskt värdmoderskap men mot kommersiellt.

Vad är det då för möjlighet människor har när vi säger nej här i Sveriges riksdag till altruistiskt värdmoderskap? Ja, man tar sitt öde i sin egen hand och åker utomlands. Då är det tyvärr så att pengar kommer in i bilden, vilket vi alltså i grunden är emot. Vi vill arbeta mot det i Förenta nationerna och Världshälsoorganisationen, men locket är på när det gäller värdmoderskap över huvud taget i de internationella sammanhangen. Vi behöver alltså få mer dokumentation från Nya Zeeland och så vidare.

De par som var på vårt seminarium i riksdagen vittnade ju om att de blev tvungna att betala för det här. Sedan hade de problem med att bli föräldrar. Det var ett juridiskt krångel, och här underlättar det beslut vi tar i dag lite. Vi vill underlätta ytterligare; när paret utomlands har fått klart att de är föräldrar till barnet ska det accepteras också i Sverige.

Anf. 17 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Till att börja med vill jag svara på frågan vad man har för alternativ om man inte själv kan få barn. Ja, det finns ju till exempel adoption. Det är ett betydligt bättre alternativ än att åka utomlands och köpa en kvinnokropp för att sedan utnyttja den för sitt eget barns skull. Det handlar ju egentligen bara om att man på något sätt vill ha en genetisk koppling till barnet, vilket jag i och för sig kan förstå att man vill ha. Däremot kan jag aldrig förstå att det ska ske på bekostnad av någon stackars kvinna i något annat land.

Liberalerna säger att de är emot att man ska kunna köpa kvinnors kroppar i andra länder och utnyttja dem. Men samtidigt förenklar man för det, och då blir det lite dubbelt. Om man verkligen är emot det borde man ju i stället se till att det inte blir tillåtet, att man helt enkelt förbjuder det och gör det olagligt att åka utomlands och köpa kvinnors kroppar. Det gör man ju när det gäller till exempel sexuella tjänster. Då är det olagligt. Men när det gäller att köpa en kvinna under nio månaders tid för att hon ska genomgå graviditet och förlossning för att sedan ge bort sitt barn till ett svenskt par är det helt plötsligt lagligt. För mig är det ett märkligt sätt att se på kvinnor och kvinnors frihet.

Rätten till barn anser jag inte att man egentligen ska ha. Det är barnet som ska ha rättigheter. Det är inte föräldrarna som ska ha rätt till ett barn. Det finns ingen som egentligen ska ha rätt till ett barn. Lever man upp till vissa förutsättningar ska man kunna prövas för adoption eller få hjälp med att själv skaffa barn. Men just rätten att köpa någon annan till att bära ett barn tycker jag aldrig någonsin att vi ska ta oss.

Anf. 18 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Herr talman! Ledamoten nämner adoption. För det första är det i dag svårt att få tillgång till adoptivbarn. För homosexuella män som har en stark barnönskan är det i princip omöjligt. För det andra är de länder från vilka vi tidigare brukade adoptera numera mycket mer negativa till att så att säga adoptera bort sina barn. De vill ha adoption i första hand inom den egna familjen, i andra hand inom det egna närsamhället och i tredje hand inom det egna landet. För länge sedan, 1985, trodde jag att adoption var en lösning, men jag har lärt mig mer om den här frågan.

När det gäller pengarna kan vi se på vart man i dag åker. I till exempel USA är det en väldigt noggrann prövning av värdmodern. Merparten som säger ja till att ställa upp får ändå inte ställa upp, eftersom man så noga har prövat att de verkligen vill det här. I USA har man också kommit fram till att det kan vara en fördel att det inte är en släktmässigt sett närstående kvinna som ställer upp utan någon som av rent altruistiska skäl säger ja till det här.

Vi vill underlätta för dessa föräldrar och barn att få sina juridiska rättigheter erkända här i Sverige. Det här är individer som finns, och de har själva kommit i den här situationen. Det handlar om mycket önskade barn. De ska inte behöva vara statslösa så länge här i Sverige.

Anf. 19 KRISTINA NILSSON (S):

Herr talman! Att bli förälder är för många en oerhört viktig del av livet. När det inte fungerar som man önskar är det självfallet en stor sorg. Därför är det mycket glädjande att vi i dag kommer att fatta beslut som kommer att underlätta för många ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar.

Vad förslaget innebär har tidigare talare tagit upp ganska nogsamt, så jag hoppar över en del av det. Det jag vill lägga till är till exempel att tiden som ett befruktat ägg kan frysförvaras förlängs. Detta är väldigt välkommet, eftersom det sannolikt finns ett stort behov av det. Det är också välkommet att den här behandlingen ska kunna utföras på andra vårdinrättningar än universitetssjukhus efter att Inspektionen för vård och omsorg gett tillstånd.

Frågor om faderskap har behandlats tidigare under mandatperioden i en del motionsbetänkanden. År 2015 gjordes ett tillkännagivande till regeringen om att det finns skäl att genomlysna den nuvarande ordningen för hur faderskap fastställs. Just nu pågår utredningen *Modernare regler om faderskap och föräldraskap*, som ska lämna förslag på hur reglerna om bekräftelse av faderskap kan moderniseras och förenklas. Detta uppdrag kommer att redovisas i slutet av augusti, och vi i socialutskottet förutsätter liksom civilutskottet att regeringen kommer att ta nödvändiga initiativ med anledning av detta.

Dagens ärende har föregåtts av ett gediget utredningsarbete. Barbro Westerholm nämnde vad som har hänt under en ganska lång tid. Det har som sagt tagit tid. År 2013 startade utredningen *Utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet*. Det kom ett delbetänkande om assisterad befruktning för ensamstående kvinnor 2014, och det här är nu genomfört.

I februari 2016 lämnades utredningen *Olika vägar till föräldraskap* sitt slutbetänkande, och under remisstiden utredde Socialstyrelsen om andra vårdinrättningar kunde ges möjlighet att utföra den typen av behandlingar.

I alla dessa sammanhang som handlar om barn är det viktigast att i första hand beakta barnens perspektiv och rättigheter. Även om föräldrars längtan efter barn är stark måste alltid barnets intresse sättas främst. Därför är det glädjande att regeringen tydligt anger att man noga ska följa upp hur lagändringen genomförs och utvärdera att den fungerar på avsett sätt.

Regeringen konstaterar också att det är viktigt att hälso- och sjukvården skapar goda förutsättningar för forskning, särskilt när det gäller konsekvenser för barn. Den forskning som finns i dag om exempelvis uppväxtvillkor är begränsad, men den som finns tyder på att avsaknad av genetisk koppling inte tycks påverka barnens uppväxtvillkor negativt.

När det gäller barn som tillkommit genom surrogatmoderskap utomlands är det självklart också lika viktigt att barnens bästa beaktas. De problem som framkommit har framför allt handlat om långa handläggningstider när man kommer hit med barnet, som beror på svenska myndigheters osäkerhet i hur frågor ska handläggas. Enligt regeringen har inget barn som har tillkommit på det sättet och finns i Sverige blivit statslöst eller föräldralöst, men det är självklart viktigt att säkerställa att detta inte händer och att handläggningstiderna minimeras så mycket som möjligt.

Därför är det välkommet att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd får i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag i dessa delar. Uppdraget innebär också att undersöka om, och i så fall på vilket sätt, dessa myndigheter bör förmedla kunskap till potentiella föräldrar. Regeringen anför att det är svårt att förena åtgärder för att underlätta surrogatarrangemang utomlands när inställningen är att det inte är godtagbart med sådana arrangemang hemma, även om det efterfrågas av vissa som vill bli föräldrar.

Det är viktigt att den föräldrarättsliga regleringen är tydlig i situationer för barn efter att någon har ändrat könstillhörighet. I utredningen *Olika vägar till föräldraskap* konstateras att dagens reglering lett till osäkerhet och tillämpningssvårigheter. Det finns få fall prövade i domstol, och i dessa fall är det registreringen i folkbokföringen som har prövats, inte den föräldraskapsrättsliga frågan. Det finns alltså behov av ett rättsligt klargörande. Genom regeringens förslag skapas en tydlig och rättssäker reglering för barnen.

Herr talman! Med det här beslutet kommer vi att underlätta för fler att bli föräldrar. Vi värnar barnens bästa och rättigheten att ta del av sitt genetiska ursprung. Reglerna vid assisterad befruktning blir desamma för samkönade som för olikkönade par.

Svenska socialnämnder och domstolar får ökade möjligheter att fastställa faderskap efter surrogatarrangemang utomlands, och vi skapar en rättssäker reglering för barn efter att en förälder har ändrat könstillhörighet.

Detta är välkomna och viktiga steg. Men en proposition löser inte allt. Jag är övertygad om att vi kommer att ta fler steg i framtiden.

Jag yrkar bifall till regeringens förslag och avslag på samtliga reservationer.

(Applåder)

Anf. 20 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Av sms, mejl och inte minst kommentarer på sociala medier kan jag se att många följer debatten, inte minst kvinnor som antingen saknar livmoder eller som har fått sin livmoder skadad på grund av cancer eller cancerbehandling. De har av Sverigedemokraterna och nu också av Socialdemokraterna fått höra att dörren ska stängas. Det ska inte finnas

någon som helst möjlighet att ge behandlingen i Sverige. De ska även fortsättningsvis vara hänvisade till att åka utomlands, det vill säga de som har ekonomiska förutsättningar.

Jag skulle vilja fråga om Kristina Nilssons uttalande här i talarstolen, och inte minst från statsrådet Fritzon, att vi måste ta hänsyn till barnens bästa. Jag kan förstå diskussionerna om att utreda kvinnorna noga, men vad gäller barnen råder inga som helst tvivel. Det finns omfattande forskning och uppföljningar som visar att dessa barn blir lika älskade som alla andra. Dessa barn får det minst lika bra som alla andra barn. Det finns ingenting som tyder på att dessa barn skulle få en svårare uppväxt. Varför säger statsrådet Fritzon och ledamoten Kristina Nilsson nej och hävdar att surrogatmoderskap ska vara förbjudet i Sverige därför att de måste ta hänsyn till barnens bästa? Det är ett hån mot alla de kvinnor som sitter i denna situation och vet att deras enda möjlighet är att åka utomlands att Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna stänger dörren just utifrån hänsyn till barnens bästa.

Vad är det i rapporter, undersökningar eller forskning som ni hänger upp uttalandet att det skulle vara ett hot mot barnens bästa att tillåta altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige?

I detta anförande instämde Ola Johansson (C).

Anf. 21 KRISTINA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Jag har stor respekt för människors barnlängtan. Jag har också stor respekt för att Anders W Jonsson i sin roll som läkare har mött dessa par, och jag kan förstå den frustration man kan känna för att man inte kan erbjuda hjälp och behandling. Det är ändå sjukvårdens uppgift att hjälpa så långt det är möjligt.

Surrogatmoderskap är inte förbjudet i Sverige, men den lagstiftning som finns medger inte att det görs inom svensk hälso- och sjukvård. Jag tycker att flera talare före mig tydligt har angett skäl till att vi tycker att det inte är lämpligt. Det handlar alltså om kvinnors kroppar. Att kunna garantera att surrogatmoderskap är altruistiskt är svårt. Vad vet vi vad som förekommer i en familj? Ni talar gärna om systrar. Vad vet ni om hur systemen har påverkats av vänner, släkt och familj? Hur kan vi garantera att pengar inte är inblandade? Det är svårt.

Sammantaget är bedömningen att vi inte är redo att tillåta något sådant i Sverige. Vi tycker att vi med detta förslag går så långt vi anser är rätt i dag i strävan att hjälpa barnlösa par att bli föräldrar. Jag förstår att det finns behjärtansvärda fall. Anders Jonsson nämner till exempel att inte ha en egen livmoder. Det är behjärtansvärt, men det är den bedömning regeringen har gjort i dag – och jag tycker att den är riktig.

Anf. 22 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Mycket av diskussionen handlar om kvinnor. Det finns en hel del rapporter som visar att surrogatmoderskap är en bra metod. Men på Nya Zeeland fanns ett fall för ett antal år sedan med en bärrmoder som faktiskt tog livet av sig. Det ledde till att man på Nya Zeeland skärpte rutinerna rejält vad gäller att titta på de kvinnor som är beredda att bära en annan kvinnas barn så att det inte finns något i förlossningshistorien eller

gravitetshistorien som talar emot. Där har man höjt tröskeln väl. Så där finns en diskussion.

Men min fråga specifikt till Kristina Nilsson rörde att Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna säger till de föräldrar som nu lyssnar på debatten att med hänsyn till barnens bästa måste vi sätta stopp för surrogatmoderskap. Men det finns över huvud taget inget som visar att barnen skulle ha det sämre. Snarare är det tvärtom. Det är högt älskade barn. De har dessutom inte med sig den historia som många adoptivbarn har, vilket gör att de ibland har en tuffare uppväxt än andra. Här finns inte ens det. Ändå väljer Socialdemokraterna och även Sverigedemokraterna att säga att det är barnens bästa som gör att här ska dörren stängas. De par där kvinnan har en skadad eller saknad livmoder ska även fortsättningsvis vara hänvisade till – om de har gott om pengar – att åka utomlands och betala en kvinna för att få det högt efterlängtade barnet.

Vad menar ni med att barnens bästa gör att dessa par inte ska få bli föräldrar i Sverige? Det är jag intresserad av. Det är helt nytt i debatten. Det finns över huvud taget inget i den internationella erfarenheten bland de länder som har altruistiskt värdmoderskap som visar att barnen skulle fara illa. Var kommer den hänvisningen från?

Anf. 23 KRISTINA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Ja, Anders W Jonsson, jag är ingen expert på barnforskning eller forskning om barns uppväxtvillkor. Där tror jag säkert att Anders W Jonsson är mycket kunnigare än jag.

Propositionen vi behandlar här rör frågor om hur vi ska säkerställa att barn som kommer till Sverige efter utländska surrogatarrangemang får en så rättssäker och trygg hantering som möjligt. Som jag nämnde i mitt anförande handlar det om att ingen ska bli statslös eller föräldralös. Det är det vi tar ställning för och reglerar i dag.

När det gäller surrogatmoderskap tycker inte vi att vi ska ändra på den lagstiftning vi har för svensk hälso- och sjukvård i dag. Anders W Jonsson sa i sitt anförande att han är övertygad om att det här kommer. Jag är inte lika övertygad om att det kommer, men vi får väl helt enkelt se vem som får rätt i framtiden.

Anf. 24 JENNY PETERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tänkte också passa på att fråga Kristina Nilsson vilken forskning och vilka goda erfarenheter ni använder för att inte ta något initiativ till altruistiskt surrogatmoderskap.

Låt mig nämna här att det finns god forskning om detta. Det finns goda erfarenheter. Min kollega Barbro Westerholm från Liberalerna lyfte upp USA i sitt anförande och beskrev tydligt de goda exemplen därifrån, hur man har gjort där och hur reglerat det är där. Anders W Jonsson lyfte i sitt anförande upp Nya Zeeland, där det finns forskning och goda exempel ur både barnperspektiv och surrogatmoderperspektiv.

Det finns alltså forskning och goda erfarenheter om hur man kan ha ett altruistiskt surrogatmoderskap som fungerar. Ändå väljer regeringen och Socialdemokraterna att inte ta några initiativ till detta. Varför?

Prot. 2017/18:129
11 juni

*Modernare regler om
assisterad befruktning
och föräldraskap*

Anf. 25 KRISTINA NILSSON (S) replik:
Herr talman! Jag tyckte att jag redogjorde för det i det förra replikskiftet.

Det viktigaste för mig handlar om det här: Hur kan man säkerställa att någonting är altruistiskt? Hur kan man säkerställa att det inte är pengar inblandade? Hur kan man säkerställa att kvinnan inte har utsatts för oerhörda påtryckningar, kanske från sin familj eller hela sin släkt, för att ställa upp och göra detta? Jag vet inte om det finns någon forskning om det, för det är ju sådant som kanske sker innanför hemmets stängda dörrar. Det måste vara oerhört svårt att beforska och säkerställa.

Som jag sa i mitt anförande: Det är inte en mänsklig rättighet att få barn. Som tidigare nämnts finns det möjligheter att få barn genom till exempel adoption. Det ställningstagande vi gör i dag är att vi inte tycker att lagstiftningen när det gäller svensk hälso- och sjukvård ska ändras.

Anf. 26 JENNY PETERSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är beklagligt att Socialdemokraterna och regeringen inte använder den erfarenhet och den forskning som finns på området när det gäller surrogatmoderskap och altruistiskt surrogatmoderskap. Jag tycker att det är jättebeklagligt att man låter som om man mer eller mindre *tror* att det kan vara på det ena eller andra sättet. Det finns ju forskning, rapporter och uppföljningar, från länder där det är lagligt och reglerat.

Som jag nämnde i mitt anförande tycker jag att det är en oerhörd brist hos regeringen och dess företrädare att man blandar ihop altruistiskt surrogatmoderskap med kommersiellt surrogatmoderskap. Jag tycker att det är jättebeklagligt.

Jag tycker också att det är beklagligt att en feministisk regering anser att kvinnor inte är kapabla att fatta beslut om sina egna kroppar – och om de kunde det skulle de antagligen fatta fel beslut, kan man läsa mellan raderna, för de skulle vara utsatta för påtryckningar. Det tycker jag är en tråkig ståndpunkt och en ganska dålig syn på kvinnans rätt och möjlighet att fatta beslut om sin egen kropp.

Står ni fast vid den ståndpunkten? kan jag fråga Kristina Nilsson eftersom jag har fått svar på de tidigare frågorna. Står ni fast vid ståndpunkten att kvinnor inte är kapabla att fatta beslut om sina egna kroppar och att om de kan det fattar de fel beslut?

Anf. 27 KRISTINA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Det var många frågor på en gång.

Oavsett svensk lagstiftning åker par utomlands och skaffar barn genom surrogatarrangemang. Propositionen som vi behandlar i dag handlar om hur vi ska säkerställa dessa barns juridiska rättigheter. Beredningen har inte handlat om en stor utredning av surrogatmoderskap.

Det här är svåra etiska och juridiska överväganden. Jag vet mycket väl vad som är skillnaden mellan altruistiskt och kommersiellt surrogatmoderskap, men som jag sa tidigare har jag svårt att se hur vi ska kunna säkerställa att det är altruistiskt.

Jag tycker att det är mycket rimligt att en feministisk regering gör detta ställningstagande, för vi vill säkerställa att kvinnors kroppar inte utnyttjas på något sätt. Att prata om frivillighet när kvinnan kanske är utsatt för massiva påtryckningar av sin släkt, sin familj, tycker jag är svårt. Det är väldigt svårt att säkerställa denna frivillighet.

Som sagt: Detta är det ställningstagande som regeringen har gjort. Jag tycker att det är bra. Vi får se vad som händer i framtiden.

Anf. 28 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Herr talman! Kristina Nilsson var tydlig med att värmoderskap inte är förbjudet i Sverige men förbjudet inom svensk hälso- och sjukvård. Det väcker frågan vad vi gör om man ordnar det själv utanför hälso- och sjukvården. Vi vet att det förekommer heminseminationer och annat. Om barnönskan är mycket stark och vi lägger hinder i vägen för altruistiskt värmoderskap inom hälso- och sjukvården i Sverige kommer det att växa fram någonting vid sidan om som vi har väldigt lite insyn i och där vi inte har möjlighet att skapa trygghet för de barn som är involverade.

När det gäller frivilligheten tycker jag att det här är att underkänna kvinnors förmåga att fatta egna svåra beslut. Här tror jag att det finns mycket att lära från området organdonationer. Vi ser ju inte sällan att den bästa donatorn av en njure, en bit av en lever eller annat är en nära anhörig. På det området finns det erfarenhet av hur man säkrar att det verkligen sker frivilligt, för det är inga små ingrepp man utsätts för – även om man kan säga att de är mer kortvariga än en graviditet.

Anf. 29 KRISTINA NILSSON (S) replik:

Herr talman! Barbro Westerholm framför att något skulle kunna växa fram liksom lite vid sidan om. Jag har svårt att se att det beslut vi nu fattar på något sätt förändrar detta så att något skulle kunna växa fram vid sidan om mer än det gör i dag. Det beslut vi fattar i dag handlar ju om att säkerställa barnets juridiska rättigheter. Det förändrar ingenting i sak i frågorna som Barbro Westerholm tar upp, så jag förstår faktiskt inte riktigt den frågan. Varför skulle något mer växa fram vid sidan om som inte redan har vuxit fram, bara för att vi säkerställer barnens juridiska rättigheter?

Anf. 30 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Herr talman! Jag tänker på de tre första fall jag mötte 1985. Där hade det skett utanför hälso- och sjukvården, och om detta har vi ingen aning. Det är riktigt att detta har förekommit och finns, men den diskussionen har varit frånvarande i värmoderskapsfrågan.

Det andra jag vill ta upp är den information som den här myndigheten ska ge till par som tänker sig att gå in i ett värmoderskap för att få ett efterlängtat barn. Vi i Liberalerna ser det som väldigt svårt att ge den informationen mot bakgrund av vad som står i propositionen och den debatt vi har fört i dag. Den riskerar att bli stigmatiserande.

Den sista fråga jag vill ta upp är att det är viktigt att vi nu forskar och följer upp hur det går. Inom den forskningen är det inte minst viktigt att följa upp hur det går för det femtiotal barn och familjer som årligen blir aktuella i Sverige; det kan bli fler.

Detta är etiskt sett svår forskning, för den kan också bli etiskt stigmatiserande. Men med kloka forskare som får i uppdrag att genomföra en sådan uppföljning tror jag att vi kan få värdefulla resultat för fortsättningen. Som jag sa förut visar ju den erfarenhet vi har på detta område att vi med ökad kunskap går vidare. Hittills har det blivit ja på all assisterad befruktning vi nu har i Sverige och som har utvecklats sedan mitten av 80-talet.

Anf. 31 KRISTINA NILSSON (S) replik:

Herr talman! När det gäller detta med information tog jag i mitt anförande upp att det är bra att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd får i uppdrag att ta fram kunskapsunderlag så att de kan hantera de ärenden där barn som har tillkommit genom surrogatarrangemang utomlands kommer till Sverige. Det är viktigt att den processen är klar. Detta kanske inte händer så många gånger i varje socialtjänst, så man är inte så jättebra på att hantera det på alla ställen. Detta tycker jag alltså är bra.

När det sedan gäller föräldrar som vänder sig till socialtjänsten med frågor inför ett surrogatarrangemang blir det en väldigt knepig situation för socialtjänsten. Det är bra att man ser över om och hur sådan information i så fall ska ges. Som Barbro Westerholm själv var inne på löser föräldrarna detta oavsett om de får information eller inte. Är det då rätt eller fel att ge dem information och på något sätt hjälpa till med något som vi inte vill ha i Sverige? Detta är en svår fråga som medför svåra etiska överväganden. Jag tycker att det är bra att uppdraget till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har kommit till så att man får titta på dessa delar.

I övrigt tycker jag inte att dagens debatt har gett mig några fler skäl att tycka att detta förslag inte är bra som det är. Jag tycker att regeringen har gjort ett bra övervägande. Det är lämpligt att detta inte är förbjudet men att det inte heller genomförs inom svensk hälso- och sjukvård i dag.
(Applåder)

Anf. 32 JAN LINDHOLM (MP):

Herr talman, åhörare, tittare och lyssnare! Den rödgröna feministiska regeringen arbetar, som ni numera alla vet, systematiskt och målmedvetet med att bygga ett långsiktigt hållbart välfärdssamhälle. Detta sker på många plan. Vi investerar i ny hållbar transportinfrastruktur, vi stimulerar utvecklingen mot hållbart byggande, vi utvecklar ekonomiska styrmedel som gör det enklare för medborgarna att göra de långsiktigt hållbara valen i sina vardagsliv.

Att förebygga att ohälsa uppstår är självklart även det ett viktigt led i byggandet av ett långsiktigt hållbart samhälle. Regeringen har därför också valt att öka resurserna till Folkhälsomyndigheten och riktar satsningar inom vårdområdet mot att förebygga.

Men, herr talman, det är inte alla partier som har denna ambition. Under alliansregeringens åtta år minskade nämligen antalet anställda i välfärden från 134 till 128 personer per 1 000 invånare – en minskning med 6 personer per 1 000 invånare eller, om man så vill, en personalnedskärning på 4,5 procent. Alliansåren var således värre för välfärden än den omfattande budgetsanering som landets finanser krävde och som genomfördes under 90-talet, då man tvingades minska antalet anställda i välfärden med 5 personer per 1 000 invånare.

Nu har den rödgröna feministiska regeringen på bara fyra år återställt alliansregeringens nedmontering av välfärden, och antalet anställda är nu till och med högre än 2006 när den tillträdde: 135 anställda per 1 000 invånare eller en personalökning på 5,5 procent under bara fyra år med rödgrönt styre. Detta, herr talman, är ett kvitto på att välfärden växer. Observera att dessa siffror omfattar alla som arbetar hos såväl privata som offentliga arbetsgivare.

Men, herr talman, den rödgröna regeringen reformerar även lagstiftningen genom att modernisera lagarna så att de ska fungera bättre i det långsiktigt hållbara välfärdssamhället. Det är därför glädjande att socialutskottet ställer sig bakom betänkandet och regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken, lag om ändring i lagen om internationella faderskapsfrågor och lag om ändring i lagen om genetisk integritet – krångliga saker!

Regeringens förslag innebär att det inom svensk hälso- och sjukvård blir tillåtet att utföra befruktning utanför kroppen med donerade könsceller, vilket innebär att kravet på att det blivande barnet ska ha en genetisk koppling till minst en förälder vid assisterad befruktning tas bort.

Förslaget innebär vidare att reglerna om föräldraskap efter assisterad befruktning i utlandet är desamma för olikkönade och samkönade par, att föräldraskap kan fastställas under förutsättning att behandlingen har utförts vid en behörig inrättning och att barnet har rätt att ta del av uppgifter om spermadonatorn samt att socialnämnder och svenska domstolar efter ett surrogatarrangemang i utlandet får ökade möjligheter att fastställa faderskap enligt svensk lag för den genetiske fadern.

Vidare införs särskilda regler om föräldraskap för situationer där personer får barn efter det att någon av dem eller båda har ändrat könstillhörighet. Detta innebär bland annat att en man som föder ett barn ska anses som far till barnet och att en kvinna som bidrar med sin sperma till ett barns tillkomst ska anses som mor till barnet.

Regeringen delar utredningens bedömning att något förslag gällande surrogatmoderskap inom ramen för svensk hälso- och sjukvård inte bör läggas fram. Detta är en fråga som väcker många svåra juridiska frågeställningar och som kräver moraliska avvägningar som vi kanske ännu inte är mogna för. Det är detta som denna debatt i huvudsak har handlat om. Utskottet avslår de motioner som väckts med anledning av frågan om surrogatmoderskap, och jag tror att detta för närvarande är ett ganska klokt ställningstagande.

Miljöpartiet har under många år drivit frågan om att människor som väljer att leva i andra relationer än traditionella heterosexuella förhållanden ska få fler möjligheter att bilda barnfamiljer utan att behöva resa utomlands eller bluffa med de verkliga förhållandena inför myndigheterna.

Jag är väl medveten om att altruistiska surrogatmoderskap har förekommit i Sverige sedan lång tid och säkert gör det även i dag, om än i mycket liten omfattning. Jag träffade själv en sådan familj för första gången i början av 70-talet. Paret och värdmodern valde att resa utomlands ungefär en månad före förlossningen, vilket var ett sätt att klara det som Barbro tog upp gällande myndigheternas hantering på den tiden. På det sättet kunde man lura svenska myndigheter. Det andra paret träffade jag ungefär samtidigt som Barbro, i början av 80-talet. Då valde man att på

något sätt göra det i Sverige, utan att myndigheterna kunde ta ifrån familjen barnet, vilket annars kunde hända.

Jag vet alltså att detta har förekommit, och även om jag inte själv har några senare exempel i min vida bekantskapskrets tror jag säkert att det förekommer även i dag.

Att vi miljöpartister har valt att gå på den linje som regeringen föreslår och som även är utredningens förslag tycker jag återspeglas väl av de reservationer som finns i betänkandet. Å ena sidan har vi uttalanden från kvinnor som vill hjälpa ofrivilligt barnlösa par, vilket ju togs upp av Anders W Jonsson i föregående ordväxling här. Å andra sidan har vi de risker som finns för att en legalisering kan öppna för en marknad för så kallat altruistiska värdmödrar, som alltså i värsta fall kan vara underställda en marknad.

På varje område där vi ser en risk för att marknadskrafterna kan ta över vet vi att det krävs rigorösa och väl genomtänkta regelverk för att vi inte ska få stora förlorare och utsätta människor för risker. Redan i dag sker det handel med barn i världen, både för organleveranser och för adoption till familjer som kan betala bra för att få barn som de inte kan få på annat sätt.

Miljöpartiet har valt att inte medverka till en lagstiftning som riskerar att leda till att kvinnor även i Sverige utsätts för en ökad risk för exploatering. Jag har full förståelse för de motionärer som vill öppna för altruistiskt surrogatmoderskap, men jag, liksom mitt parti och regeringen, anser att vi inte har underlag för en sådan lagstiftning i dag. Det är heller inget som föreslagits av utredningen.

Innan jag avslutar vill jag säga något kort om debatten och debattekniken. Jag har själv råkat ut för det några gånger. I den här debatten fick vi ett flagrant exempel, där Anders W Jonsson två gånger påstod att Karin Rågsjö skulle ha använt ordet ”prostitution”. Jag tycker att det är väldigt olyckligt, och jag uppmanar talmanspresidiet att ta tag i detta med språkbruket i kammaren och att man tillskriver sina motdebattörer saker som de faktiskt inte har sagt. Det tycker jag är olyckligt för hur debatten i kammaren utvecklas. Det är ett av de budskap jag skulle vilja lämna över till riksdagen efter mina 14 år här.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 33 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Mycket av den här debatten har kommit att handla om just värdmoderskap eller surrogatmoderskap. Det handlar om alla de kvinnor i Sverige som saknar livmoder eller har en skadad livmoder och därför inte kan bära sitt eget barn. De är i dag hänvisade till att söka sig utomlands, om de har pengar, och betala för ett kommersiellt värdmoderskap.

Jag är lite intresserad av vad Miljöpartiet egentligen har för inställning i den frågan, för vi ser ju ett stort antal miljöpartister som är mycket engagerade i att öppna dörrarna för att dessa kvinnor ska kunna göra det här i Sverige i stället för utomlands. Ledamoten Jan Lindholm beskriver dessutom att han själv känner flera par som faktiskt har gjort detta, fast utanför sjukvården. Sedan säger han att vi i Sverige inte är mogna, och därför är det klokt att inte fatta detta beslut.

Men nu frågar jag bara för att det ska vara helt tydligt: Är Miljöpartiets position alltså att dörren fortsatt ska vara låst för kvinnor som saknar livmoder eller har en livmoder som är skadad av cancerbehandling? De ska alltså även fortsättningsvis vara hänvisade till att åka utomlands och betala en annan kvinna för stora belopp. Är det alltså detta som är Miljöpartiets linje i den här frågan?

Den här diskussionen kommer vi ju att möta fram till valet, inte minst under prideveckan och så vidare. Detta är ju en fråga där det finns ett oerhört stort engagemang hos föräldrar som antingen har genomgått värmdöderskap eller som nu överväger om de ska fara utomlands och undrar om det finns någon annan möjlighet för dem. Det är nu tre partier som säger ja till detta, men Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna och flera andra säger nej. Då skulle det vara intressant att få helt klargjort var Miljöpartiet står i den här frågan.

Anf. 34 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Herr talman! Låt mig ge ett väldigt kort svar på frågan. Vi har en diskussion om detta i partiet. Jag vet att det finns många som tycker att vi skulle kunna öppna för värmdöderskap.

Nu vet Anders W Jonsson att vi har regelverk för hur vi lagstiftar i landet. Den här utredningen har inte gett något underlag för detta. I dagsläget finns det alltså inga förutsättningar för att lagstifta om detta.

Jag vet inte var vi kommer att landa i frågan. Men för tillfället har vi alltså inget underlag för att ta ett beslut om detta.

Det som vi lyfter fram som vårt problem med värmdöderskap är de risker som det innebär. Även om jag känner till egna exempel på att man i en nära vänkrets kan hitta relationer som är bra vet jag inte om det, så att säga, har förekommit någonting under bordet i de fallen.

Som några av de föregående talarna har sagt är det svårt att säkerställa att kvinnan inte utnyttjas. Tyvärr har vi ju ett samhälle där kvinnor ofta utnyttjas på olika sätt, och vi vill inte medverka till att detta sker. Därför behövs det ett gediget arbete där man verkligen kan ta fram en lagstiftning som heltäckande garanterar, med hundra procents säkerhet, att kvinnor inte blir utnyttjade. Den dag vi kommer dit tror jag att vi kan ha den här diskussionen på ett konstruktivt sätt igen.

Anf. 35 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Det är ju precis detta som debatten har handlat om. Vi är alla väl medvetna om att riksdagen inte nu kan fatta beslut om att tillåta surrogatmoderskap. Men det förslag som nu finns från tre partier handlar om ett tillkännagivande från riksdagen där vi ger regeringen i uppdrag att utreda den här frågan för att få fram ett fungerande regelverk som gör att riksdagen därefter kan fatta beslut om att dessa familjer inte ska vara tvungade att åka utomlands och betala dyrt för att kunna få ett barn. Det är den diskussionen vi har nu: Ska regeringen få detta uppdrag eller inte?

Det är tre partier som tycker att vi här i kammaren bör ge regeringen i uppdrag att noggrant utreda den här frågan, så att detta blir möjligt även i Sverige och dessa familjer i framtiden inte behöver åka till USA, Indien, Thailand och så vidare och få ett barn för dyra pengar. Vi ska öppna den möjligheten här.

Jag tycker att Jan Lindholm är tydlig när han säger att riksdagen alltså inte ska be att regeringen utreder den här frågan. Miljöpartiet tycker att det inte ens är tillräckligt klart för att vi ska kunna be regeringen att utreda frågan, trots att vi ju vet att ett stort antal miljöpartister är engagerade i detta och precis som Centerpartiet, Liberalerna och Moderaterna tycker att det borde vara självklart att denna möjlighet skulle finnas. Då har vi chansen att se till att det inte ska handla om affärssuppgörelser eller tillstånd liknande prostitution, utan det ska ske under noggrann kontroll, där man noga både utreder det barnlösa paret och följer barnet sedan, så att ingen kommer till skada. Men detta är man alltså i Miljöpartiet inte beredd att göra, utan Miljöpartiet kommer på onsdag att rösta nej till att regeringen ska göra det gedigna arbete som senare möjliggör ett lagstiftningsarbete.

Anf. 36 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Herr talman! Jag har redan tydligt sagt detta. Vi anser inte att läget är moget för den utredningen än.

Anf. 37 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Herr talman! Jag har en fråga till Jan Lindholm. Jag ser ju hur avvaktande du är i ditt anförande. Jag tolkar det som att ni funderar över vad mer ni vill ha kunskap om för att kunna ta definitiv ställning. Jag upplever att ni inte har tagit definitiv ställning. Det gjorde däremot er ledamot i Statens medicinsk-etiska råd, som efter ett par års utredande och djupdykningar för att få fram alla fakta som gick att få tag på hade en positiv inställning till altruistiskt vårdmoderskap men ville säga klart nej till kommersiellt. Ett av skälen var att man inte ville tvinga svenska par att utnyttja kommersiellt vårdmoderskap för att tillgodose sin starka barnönskan. Barnönskan är stark inte minst hos de kvinnor som har fötts utan livmoder eller som har fått livmodern borttagen i samband med cancer eller något annat hälsoproblem.

Jag känner att ni har en dörr öppen men att ni behöver gå in på olika frågor som ni fortfarande inte har klarat ut. Jag vore glad för några kommentarer om det.

Anf. 38 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Fru talman! Jag tycker nog att Barbro Westerholm beskriver situationen rätt bra. Vi har i princip en positiv inställning till altruistiskt vårdmoderskap. Det är bara det att vi inte ser möjligheten i dag, och vi tror att det är en ganska lång väg dit. Vi är inte säkra på att vi någonsin kan nå dit och att vi verkligen kan få en lagstiftning, ett regelverk, som gör att man kan garantera att kvinnor inte utnyttjas. Så är läget.

Anf. 39 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Fru talman! Då får vi avvakta. Det kanske sker som har skett med de tidigare frågorna om provrörsbefruktning, insemination, äggdonation och så vidare: att med ökad kunskap ändras värderingarna. Ni kanske sätter ned fötterna och, som vi i Liberalerna önskar, öppnar för altruistiskt vårdmoderskap där kvinnors självbestämmande är väldigt tydligt och respekterat.

Anf. 40 JAN LINDHOLM (MP) replik:

Fru talman! Jag tror egentligen inte att det handlar om mer kunskap, utan jag tror att det handlar om det samhälle vi lever i. Jag tror att vi behöver ha ett samhälle som är mindre marknadsstyrt, där människors ekonomiska drivkrafter är mindre viktiga och där den grundläggande tryggheten är mycket större än vad den är i dag.

I ett sådant samhälle kanske det går att ha ett regelverk som gör att kvinnor inte utnyttjas på samma sätt som i dag. Men tyvärr ser vi att utvecklingen går åt andra hållet. Ekonomiska drivkrafter får större och större betydelse för hur folk agerar. Därmed blir också kvinnor utnyttjade i fler situationer än tidigare. Det vill vi inte bidra till.

När det gäller att en sådan lagstiftning faktiskt ska kunna fungera handlar det alltså inte bara om kunskap. Det handlar också om vart samhället som helhet är på väg.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 7 Nationell läkemedelslista

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU35
Nationell läkemedelslista (prop. 2017/18:223)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 8 Utökade möjligheter till utbyte av läkemedel

Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU31
Utökade möjligheter till utbyte av läkemedel (prop. 2017/18:233)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 9 Fler bygglovsbefriade åtgärder

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU32
Fler bygglovsbefriade åtgärder (prop. 2017/18:197)
föredrogs.

*Fler bygglovsbefriade
åtgärder*

Anf. 41 LARS TYSKLIND (L):

Fru talman! Nu byter vi ämne ganska radikalt, får man väl säga. Nu handlar det om fler bygglovsbefriade åtgärder. Det låter som en titel som förpliktar. Det känns som att titeln omfattar mer än vad den i själva verket gör. Men icke förty heter både propositionen och betänkandet så.

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Liberalernas reservation, som lyfter frågan om att även altaner bör vara bygglovsbefriade och att den frågan inte ska hamna i långbänk.

Vi kan konstatera att ett stort antal åtgärder redan i dag är befriade från bygglov. Man kan väl säga att det är en utveckling som startade 1979, när den folkpartistiska bostadsministern Birgit Friggebo lade fram förslag om att man skulle kunna bygga en komplementbyggnad på 10 kvadratmeter utan bygglov. Det var så friggeboden föddes. Sedan dess får man väl säga att friggeboden har varit en frihetssymbol. Det går faktiskt att ge människor ansvar att själva ta vissa beslut även när det gäller byggnader.

Det fanns många farhågor och mycket kritik kring detta. Man trodde att detta inte skulle gå, men det har visat sig att det har gått väldigt bra. Med tiden har sedan många fler områden blivit bygglovsbefriade. Friggebodarna har blivit större. Vi har fått attefallshus, som är 25 kvadratmeter. De behöver visserligen en anmälan, men de är ändå bygglovsbefriade. Det handlar om mindre tillbyggnader, skärmtak och takkupor under vissa förutsättningar. Det finns väldigt många exempel i dag.

Vi i Liberalerna anser att plan- och byggreglerna i svensk bostadspolitik behöver reformeras och framför allt förenklas. Detta är naturligtvis ett steg i rätt riktning. Alliansregeringen lade ned mycket arbete för att brett få till regelförenklingar. Även under denna mandatperiod har Liberalerna tillsammans med majoriteten i utskottet stått bakom en hel del tillkännagivanden om förenklingar kring plan- och bygglagen.

När vi pratar om plan- och bygglagen och förenklade regelverk handlar det mycket om reglerna kring planarbetet. Det handlar om att korta överklagandeprocesserna och om att ställa andra, lite mer flexibla krav. Det handlar om en lokal anpassning till strandskyddet, och då är det viktigt, menar vi från Liberalernas sida, att det ska ske inom det generella strandskyddets ram och inom områden med lågt exploateringsstryck.

Det som vi från Liberalerna vill framhålla är framför allt att vi ska få en förutsägbarhet i plan- och bygglovsprocessen, inte minst när det gäller tidsfaktorn, så att det inte går att förhala ett ärende hur länge som helst.

Fru talman! Därför välkomnar Liberalerna naturligtvis denna proposition. Detta är någonting som vi också har med i vårt förslag. I vårt budgetförslag, bland annat, tar vi upp detta. Det handlar om att det inte ska krävas bygglov för att montera solcellspaneler och solfångare på en byggnad om de följer takkonturerna och byggnadens konturer i övrigt.

Men vi kan även konstatera att förslaget innehåller en diskussion kring bygglovsbefrielse för altaner. Det känns nästan lite märkligt att den frågan ligger kvar och skvalpar. Med tanke på allt annat som har blivit bygglovsbefriat känns detta som en marginell företeelse, och det känns lite märkligt att man inte har lyckats få regelverket på plats just när det gäller altaner. Men det är kanske en synd som vi får dra tillsammans på något sätt.

Nu skulle det då finnas funderingar på om det skulle behövas en anmälan eller inte. Det känns lite som att vi har hamnat i långbänk helt i onödan när det gäller den frågan. Det har framkommit olika synpunkter hos remissinstanserna, och regeringen anger i propositionen att frågan bereds vidare. Det är väl bra i sig.

Fru talman! Från Liberalernas sida känner vi att det är väldigt angeläget att vi så snart som möjligt får till en ändamålsenlig befrielse från bygglov även för vanliga altaner och att detta kommer på plats utan att det hamnar i långbänk.

Vi anser med andra ord att dagens regelverk måste ändras. När det gäller de juridiska oklarheterna ska man ha som klar målsättning att de facto få till denna bygglovsbefrielse. Jag utgår från att ministern inte har någon annan synpunkt i det fallet. Men, som sagt, det får absolut inte hamna i långbänk.

Jag tänker inte minst på det som jag hänvisade till förut: att det finns många andra åtgärder som faktiskt är bygglovsbefriade i dag. Då blir detta helt omotiverat. Det är för att tydliggöra det som vi har en reservation.

Fru talman! En liberal politik, generellt sett när det gäller detta område, handlar mycket om friare regler och snabbare processer. Det handlar i grunden om att förenkla bostadsbyggandet, vilket i sin tur ska leda till fler och billigare bostäder. Men bygglovsbefrielse i fråga om solpaneler har också syftet att vi ska kunna få till en hållbar fossilfri elproduktion i landet. Det blir alltså lite dubbla syften. Även om detta kanske inte dramatiskt ökar bostadsbyggandet står vi helt bakom beslutet och tycker att det är bra.

Anf. 42 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Det finns förstås ingen fråga som är viktigare än hur vi ska klara klimatutmaningen och skapa en mer hållbar värld. Detta betänkande från civilutskottet, *Fler bygglovsbefriade åtgärder*, är ett litet men inte oviktigt steg på resan mot att nå klimatmålen.

Klimat behöver integreras i alla politikområden och på alla nivåer i samhället för att styra mot en cirkulär och biobaserad ekonomi utan utsläpp av växthusgaser. Som ett led i regeringens arbete med att förenkla regelsystemet för bygglov och avlasta våra byggnadsnämnder och rättsväsendet, liksom för att underlätta och påskynda omvandlingen till förnybar el, föreslår vi att montering av solcellspaneler och solceller på byggnader i detaljplanerade områden undantas från kravet på bygglov i plan- och bygglagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft redan den 1 augusti i år.

Solen finns där, oavsett mänsklig inblandning, och allt fler inser fördelarna med att tillvarata dess energi. Den gångna månaden är det många som nyss har installerat solcellspaneler som med glädje har sett hur räkneverken tickat i takt med de många soltimmarna.

För den enskilde fastighetsägaren är det positivt att det blir så enkelt som möjligt att installera solceller. Det gör att fler kommer att ta steget. För kommunerna är det positivt med tydlighet och förenklingar. Det är bättre att tjänstemän kan ägna sig åt att handleda intresserade privatpersoner i hur man lämpligast och på effektivast möjliga sätt installerar solpaneler än att de måste lägga tid på bygglovsansökningar. Förslaget från regeringen kan alltså bidra till att de högt satta målen om solenergiutbyggnad faktiskt nås.

Branschen bedömer att förslaget kommer att innebära minskade kostnader vid installation av en solenergianläggning för många fastighetsägare, vilket antas höja utbyggnadstakten. Det är precis vad vi regeringspartier eftersträvar.

Framför allt är det bra att regelverket nu blir tydligare. Någon generell bygglovsplikt för montering av solcellspaneler finns inte i dag, men en montering kan vara bygglovspliktig inom detaljplanerat område om åtgärden innebär att byggnaden till exempel byter färg eller taktäckningsmaterial. Det saknas vägledande rättspraxis, och det här förslaget kommer att göra att likvärdigheten i bedömningarna över landet ökar efter den 1 augusti.

Fru talman! För klimatets och för regelförenklingens skull vill jag därmed yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionen. (Applåder)

Anf. 43 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Uppdraget till Boverket är betydligt bredare än det som här läggs fram om bygglovsbefrielse för solceller och solfångare.

Jag vill börja med att deklarerat att Centerpartiet självklart står bakom regelförenklingarna, även om det finns fler restriktioner än jag tycker borde vara nödvändigt. Förnybar el har en potential som kan utnyttjas betydligt mer och som redan är på stark frammarsch. Detta ska främjas ytterligare.

Fru talman! Det är dock svårt att kommentera förslag som inte läggs. Altaner är ett sådant, liksom komplementbyggnader och komplementbostadshus. Det skulle ha varit välkommet att ta ställning till detta, och då speciellt förslag om komplementbostadshus, eftersom behovet av fler bostäder är skriande. Bostadsbyggandet minskar nu efter att ha ökat under alliansregeringens tid. Med en rödgrön regering är gapet mellan behovet och antalet tillgängliga bostäder större än någonsin i modern tid, och varje litet tillskott vore välkommet.

Jag förväntar mig därför att bostadsministern när han håller sitt tio minuter långa anförande förklarar sina och regeringens tillkortakommanden, eftersom gapet mellan vad som skulle behöva byggas och vad som faktiskt byggs var 15 000 bostäder bara under 2016. Det är ett gap som enligt de byggprognoser som vi har sett kommer att öka under 2018 och 2019.

Tydligare än så blir det inte hur kombinationen av missriktade subventioner och åtgärder på det finansiella området, som amorteringskrav och andra kreditbegränsningar, stoppar byggandet och hindrar nya bostadsköpare att förverkliga sina boönskaner.

Regelförenklingar är det bästa sättet. Men regelförenklingsambitionen borde också omfatta de stöd och bidrag som finns i samband med solcellsinstallationer hos privatpersoner. Regelkrångel ska inte vara hindret för människors vilja att leva klimatvänligt.

För att fler människor ska kunna motiveras att investera i klimatsmarta alternativ föreslår Centerpartiet ett grönt avdrag. Avdraget ersätter dagens riktade miljöstöd och sänker i stället skatten bland annat på solceller, som vi diskuterar här i dag.

Vi vill se fler solceller på taken och fler laddboxar vid husen. Vi vill se klimatsmarta produkter och gröna tekniska lösningar som är tillgängliga för fler. De ska vara en del av vår vardag, vilket det här förslaget från regeringen underlättar.

Krångliga subventioner och långa väntetider slipper man med ett enda grönt avdrag som görs direkt vid köptillfället. På så sätt får vi ytterligare fart på sådana miljöinvesteringar som det bäddas för med bygglovsbefrielserna och möjliggör för privatpersoner att göra dem.

Det gröna avdraget sänker trösklarna för människor att göra den första gröna investeringen och är en morot för att fler ska göra den gröna omställning som vårt klimat och vårt elberoende långsiktigt kommer att behöva. Det sänker kundens kostnad direkt vid köpet, man behöver inte göra en särskild ansökan och man slipper vänta på att myndigheten ska behandla ansökan.

Ett grönt avdrag är smidigare än dagens befintliga krångliga bidrag och stöd både för hushåll och för myndigheter, eftersom hanteringen av ett antal befintliga stöd försvinner och det blir ett automatiskt avdrag på fakturan i stället för att man ska söka stödet hos Energimyndigheten och Boverket i efterhand.

Om man äger sin bostad ska avdraget omfatta installation av solceller, installation av solvärme, lagring av energi, installation av laddboxar för elbilar både i egna hem och bostadsrättsföreningar, mätare, styrsystem och kartläggning för effektivare energianvändning. Det ska omfatta 60 procent av arbetskostnaden, det vill säga dubbla dagens ROT-avdrag, plus ett avdrag på 60 procent av materialkostnaden upp till ett tak på 20 000 kronor för allt utom energilagring. Där sätts taget högre, till 50 000 kronor. Förslaget innebär en satsning på 550 miljoner kronor per år.

Nuvarande krångliga stöd är också begränsade av att det bara finns en viss pott pengar avsatt. Det gör att den som vill göra en klimatsmart investering med stöd av bygglovsbefrielse inte kan vara säker på att vid årets slut få något stöd, eftersom pengarna kanske är slut. Det blir också mer generöst än vad branschen själv har efterfrågat.

Fru talman! Det är bra att reglerna för installation av solceller underlättas. Från vår synpunkt kan man ifrågasätta varför det inte tillåts i områden som är av riksintresse för totalförsvaret. Man kan även ifrågasätta det kommunala veto som finns kvar mot att tillåta bygglovsbefrielse och återinföra lovplikt i detaljplan.

Om detta har vi dock inte följdmotionerat, så vi får stå vårt kast och ställa oss bakom regeringens förslag. Det nuvarande stödet till solceller är fortfarande omgärdat av regelkrångel och är därför oåtkomligt för många. Jag hoppas därför att det kommer att åtgärdas så snart som möjligt efter valet.

Anf. 44 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Från och med den 1 augusti ska man inte längre behöva bygglov för att sätta upp solceller eller solpaneler på huset. Det är ingen revolution, men det är en förenkling i vardagen, en minskad byråkrati och en ökad frihet som underlättar det större sammanhanget: omställningen till 100 procent förnybar energi.

Överenskommelsen just om 100 procent förnybar energi mellan Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna är ett historiskt och avgörande avtal som skapar långsiktig trovärdighet och grund för investeringar på den viktiga energimarknaden, vilket har efterfrågats i flera decennier i Sverige. Här har vi alltså en bred politisk plattform som har varit otroligt viktig, som jag ser det.

De fossila bränslena är på väg ut. Förhoppningsvis går det relativt fort. Vi vet att de har skadat vår planet i stor utsträckning. Användningen av fossila bränslen är grundorsaken till att vi nu ser ett allt varmare klimat på jorden och att många av planetens olika arter, både i havet och på land, riskerar att hotas liksom möjligheterna till ett bra liv för oss människor.

Kärnkraften, som länge var en förhoppning bland många, är också på väg ut. Den har visat sig alldeles för dyr. Det är väldigt svårt att investera i ett energislag som har så höga kostnader och som måste omgärdas av så mycket säkerhetsarrangemang för att över huvud taget kunna accepteras i samhället. Alla säkerhetsrisker är fortfarande inte lösta, särskilt inte när det gäller avfallet.

Solenergi är däremot på väg att bli en riktig folkrörelse. Att installera solenergi är lönsamt både för hushållen och för samhället i stort. Satsningen på ett ökat stöd för att investera i solenergi – vi är nu uppe i drygt 1 miljard i årets budget – har också varit viktig, även om det avgörande är att sol- och vindenergi i dag hör till de mest ekonomiska energislagen.

Dessutom vet vi att ekonomin vad gäller lagring av energi förbättras kraftigt. Där sker en omfattande utveckling när det gäller batterier, vätgas och andra metoder att lagra sol- och vindenergi. Detta kommer också att bidra till en fortsättning, så att det förnybara växer och blir en mer stabil grund för energisystemet som helhet.

Avskaffandet av kravet på bygglov är ytterligare ett steg i att göra det enklare och billigare att producera sin egen el. Solenergibranschen får nu ännu bättre förutsättningar och anställer också allt fler.

Det andra sammanhanget handlar om plan- och bygglagen och arbetet med att göra det lättare och snabbare att gå från tanke till handling när det gäller byggandet av både bostäder och annat.

Vi har under denna mandatperiod genomfört en rad förändringar som gör att det blir lättare för kommunerna att få fram planer och bostäder. Länsstyrelserna ska främja bostadsbyggande. Kommunerna ska kunna få förhandsbesked så att de inte lägger ned arbete och tid helt i onödan.

Ytterligare insatser är på väg genom att översiktsplanerna stärks och förtydligas. Vi har också infört en ny regel som innebär att kommunernas avgifter måste reduceras om bygglovet blir försenat. Även detta ska förhoppningsvis leda till att intresset ökar för att korta tiden för bygglovsprocessen.

Ett omfattande arbete läggs nu ned för att digitalisera samhällsbyggnadsprocessen. Detta är den viktigaste och mest omfattande förändring vi kan göra för att få ned tiden och för att effektivisera planarbete och bygglov. Med gemensamma standarder som används av alla kommuner och myndigheter minskar kostnaderna och tiden för hantering i alla led.

Den proposition – och det betänkande – som riksdagen behandlar i dag är den andra i regeringens förslag för att öka friheten för medborgarna genom att minska byråkrati och onödigt krångel. Jag instämmer i utskottets uttalande om att det arbetet måste fortsätta.

Till exempel fortsätter arbetet med att se om vi inte kan göra de så kallade attefallshusen lite större – att gå från 25 till 30 kvadratmeter tycker jag är en intressant och bra väg. Det skulle möjliggöra att attefallshusen i större utsträckning kunde vara bostäder på riktigt och att de visioner som man hade från den borgerliga regeringen, som inte alls har infriats, i större utsträckning skulle kunna genomföras.

Men förenklingsarbetet måste göras med omsorg. Planarbete är viktigt och nödvändigt för att vi ska få ett bra samhälle och städer där vi klarar utmaningar som hållbarhet och segregation.

En sida av denna fråga som inte har varit uppe så mycket är att vi har en situation ute i kommunerna med brist på folk och kompetens. Ofta är det svårt att hinna med. Man arbetar för fullt med nya planarbeten och tillstånd, och då blir det extra viktigt att rensa bort frågor som tar timmar men som det egentligen inte är rimligt att satsa resurserna på.

Jag tycker också att man ska se på frågan om att ta bort kravet på bygglov för solenergi när det gäller bostäder. Detta är en sak som växer och som tar mer och mer av kommunernas resurser i anspråk. När vi från och med den 1 augusti får bort detta i de allra flesta fall kommer det att bidra till att tiden kortas, så att det övriga – och ofta viktigare – arbetet hinns med bättre.

(Applåder)

Anf. 45 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag noterar att bostadsministern inte använde sina tio minuter för anförandet, vilket minskade mina möjligheter att förbereda mig, så låt oss inte slösa med tiden!

Fru talman! Man kan inte bo i en bygglovsbefrielse, hur gärna man än vill. Men det skulle underlätta för den bostadslöse och för den som har ytor i anslutning till sin bostad som kan upplåtas till en person – till exempel en student, en nyanländ eller en person som har fått jobb på en annan ort – om man på ett enkelt sätt kunde göra de ombyggnader som behövs och dessutom kunde hyra ut denna bostad med någon form av skattereduktion.

Allt detta är centerpolitik, och det vore välkommet om dessa åtgärder gällande komplementbostäder och komplementbyggnader kunde föras fram till riksdagens bord så fort som möjligt. Men det är givetvis välkommet med energipolitiska satsningar som vi helt ställer oss bakom.

Peter Eriksson gav en lång redogörelse för politiska åtgärder som det faktiskt råder full enighet om i civilutskottet. En del är till och med sådant där det finns ett tillkännagivande från utskottet som är baserat på allianspartiernas gemensamma motioner.

Det är ju bra att regeringen genomför allianspolitik. Dessvärre har det dock inte gett något resultat på bostadsmarknaden, eftersom det har kombinerats med andra åtgärder som vi kommer att diskutera många gånger inför valet: missriktade subventioner, amorteringskrav och kreditrestriktioner. Detta har gjort att bostadsbyggandet stannar av, vilket är oerhört allvarligt.

Peter Eriksson tog också upp kompetensbristen. Den gör att det också finns skäl att regelförenkla ansökningsförfarandet när det gäller möjligheten att få bidrag till solel och att genomföra ett grönt avdrag på det sätt som jag redogjorde för i mitt huvudanförande.

Anf. 46 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik:

Fru talman! Jag beklagar att Ola Johansson inte hade tid att förbereda debatten; jag hoppas att det kan bli lättare framöver.

Från min sida tycker jag att det är väldigt bra och viktigt att vi har en stor enighet i frågorna om regelförenkling. Jag upplever att det är så. Jag har inte alls något problem med att genomföra de saker som vi har gjort

här, som från början har föreslagits av allianspartier; det må vara Centern, Moderaterna, KD eller Folkpartiet – eller Liberalerna heter de ju nu för tiden!

Det är utmärkt när det kommer bra förslag. Jag är inte lika pessimistisk som Ola Johansson vad gäller att detta inte har gett någon effekt. Jag tror att det har en viss betydelse att vi kan göra det enklare för människor. Om vi så snabbt som möjligt till exempel kan få in lite större attefallshus tror jag att detta kommer att kunna bidra till att fler bostäder byggs i Sverige, vilket ju vore väldigt bra.

Att vi nu bygger dubbelt så mycket som under den förra mandatperioden, när Centern hade möjlighet att påverka dessa frågor i ännu större utsträckning, har dock i första hand att göra med andra saker. Det har att göra med att vi har en mer aktiv bostadspolitik generellt, att man ute i kommunerna har ett engagemang på ett helt annat sätt samt att vi har incitament och åtgärder från regeringens sida som stöder ett aktivt arbete med att ta fram nya planer och fler bostäder ute i kommunerna.

Detta är i stort den förändring som har skett under denna mandatperiod. Det är helt rätt att amorteringskravet påverkar, men den stora fråga som nu skapar lite oro är att det finns ett större utbud av bostäder.

Anf. 47 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! I vissa delar råder det stor enighet, och det är bra. Men för att vi ska nå ett verkligt resultat på bostadsmarknaden och i bostadsbyggandet krävs grundläggande och långsiktiga blocköverskridande reformer; det tror jag att bostadsministern och jag är överens om.

Att de bostadspolitiska samtal som fördes under förra våren inte ledde till något vidare resultat kan vi också vara överens om, även om vi är oeniga om orsaken till det.

Jag brukar säga så här om regelförenklingar: De är viktiga, men det är som att trimma seglen. Har man trimmade segel finns det förutsättningar för att fartyget förflyttar sig, förutsatt att det blåser. Blåsten tycks ha avstannat avsevärt. Inte ens 5 miljarder i byggsubventioner har åstadkommit något mer än en lätt bris. I stället ser vi en bostadsmarknad som tycks gå i kvav de närmaste åren, just som vi står här och talar, och det beklagar jag.

Jag ser givetvis fram emot fler debatter om regelförenklingar och vet att vi kommer att få en sådan i nästa vecka. Den välkomnar jag också. Den gäller krav på detaljplan utanför planlagt område. Det är också centerpolitik.

Jag hoppas att vi tillsammans kan fortsätta att åstadkomma de regelförenklingar som krävs. En förändrad bostadspolitik efter valet, med verkliga reformer, kommer att skapa förutsättningar för lite vind i seglen när vi nu har trimmat dem gemensamt.

Anf. 48 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik:

Fru talman! Att vi har fördubblat bostadsproduktionen och byggandet under den här mandatperioden jämfört med tidigare beror inte på att vi har suttit med armarna i kors, utan det beror på att vi har en mer aktiv bostadspolitik nu än den som har varit tidigare.

Det finns en oro på marknaden i dag, framför allt när det gäller bostadsrätter och särskilt i Stockholmsregionen. Det beror i grunden på att det finns ett väldigt stort utbud av just bostadsrätter, framför allt i prisklassen premium och uppåt. Däremot är jag inte alls lika orolig som Ola Johansson över att marknaden i Sverige som helhet kommer att stanna av helt. Det är jag inte så länge som vi har en aktiv politik för att styra över mot fler hyresbostäder, eftersom det är fler hyresbostäder som det är störst behov av, framför allt för ungdomar och för människor som har kommit till Sverige och som inte har möjlighet att få lån på flera miljoner kronor.

Risken i det här läget är att vi får en ny regering som tar bort de incitament som finns nu för att göra precis det som är nödvändigt på bostadsmarknaden, alltså att bygga fler hyresbostäder till rimliga kostnader. Detta skapar de investeringsstöd vi har i dag. Det är redan i dag 12 000–13 000 bostäder som har beviljats stöd, och det kommer att bli fler eftersom vi nu ser att också storstäder som Uppsala och Stockholm satsar på att använda sig av investeringsstöden för att bygga fler hyresrätter.

Anf. 49 LARS TYSKLIND (L) replik:

Fru talman! Jag gjorde det kanske lite enkelt för mig i mitt anförande genom att göra det som betänkandet handlar om till en plan- och bygglagsfråga. Sedan har debatten även utvidgats till att bli lite mer energipolitisk, och energiöverenskommelsen har kommit in i bilden.

Som jag sa i anförandet tycker vi från Liberalernas sida att det här är en jättebra åtgärd, för vi ser inget motsatsförhållande mellan förnybar energi och till exempel kärnkraft. Fossilfri elproduktion är ju vad vi behöver för att klara klimathotet. Det är en absolut nödvändighet. Vad vi däremot är tydliga med är att den ska ske i mer marknadsmässiga former och att energilagen ska konkurrera med varandra utifrån sin egen styrka.

När det gäller detta med lönsamhet får man nu ganska kraftiga subventioner för installation av solpaneler. Det är till och med så att man från branschens sida har ifrågasatt detta, för i och med att man måste ansöka om subvention bromsar det upp installationerna. Nu får vi en förenkling den 1 augusti på bygglovssidan, och det är jättebra. Men själva subventionssystemet bromsar upp i och med att man måste ansöka och invänta svar på sin ansökan om subvention. Man får ju bygga som privatperson, men det blir ändå ett regelkrångel kring detta.

Enligt de uppgifter som jag har sett är det ganska lönsamt att helt utan subventioner sätta upp solpaneler i dag. Hur länge anser ministern att vi behöver subventionera den här typen av energi? Från Liberalernas sida tycker vi att vi egentligen inte skulle ha beslutat om detta från början.

Anf. 50 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar Lars Tysklind för frågan.

Grunden är faktiskt en stor satsning som man gjorde i Tyskland för ett par decennier sedan. De gröna i den tyska regeringen drev igenom att man skulle stödja utvecklingen av sol- och vindenergi. Det var tyska energikonsumenter som fick betala satsningen, men den har vi alla på hela planeten haft stor glädje av.

Subventioner kan ibland vara väldigt viktiga för att utveckla nya och starka idéer, uppfinningar och system. Det skulle jag inte säga är fallet i

dag på den här marknaden, för solenergi är lönsamt redan i dag. Men regeringens satsning handlar om att skynda på utvecklingen. Vi ser nu också att det är en snabb utveckling. Att sätta upp solceller håller på att bli en folkrörelse, och det stärker Sverige och energimarknaden. Särskilt i ljuset av att vi också ser en utveckling när det gäller lagring av energi kommer detta att vara en väldigt viktig del i det svenska energisystemet framöver, vilket det redan i dag är i flera andra länder, som Tyskland med flera.

Tillsammans blir vattenkraften, solenergin och vindkraften en väldigt stark bas, och biobränslena också för den delen – jag tittar på Centern här – i det svenska energisystemet.

Anf. 51 LARS TYSKLIND (L) replik:

Fru talman! Det blir intressant att diskutera vattenverksamhet och vattenkraft i morgon. Det kanske blir en påkoppling till detta när det gäller förnybar energi och både avigsidor och framsidor med denna.

Jag tycker nog att ministern sätter huvudet på spiken lite grann när han säger att solceller är en etablerad teknik i dag. För att komma över tröskeln, så att säga, kan det ju krävas stöd till forskning och den biten. Men när vi i dag har en etablerad teknik tycker vi att det är direkt felaktigt att fortsätta att subventionera den, för det är en teknik som skulle kunna leva helt på egna meriter.

Jag skulle vilja passa på att ställa en annan fråga. Siffran 5 miljarder kronor till bostadssubventioner nämndes. På något vis motiverar summan i sig att man har byggt ett visst antal lägenheter. Men finns det över huvud taget några belägg för hur mycket som skulle ha byggts utan subventionerna? Från Liberalernas sida har vi helt motsatt oss detta. Vi tycker att det bara snedvrider marknaden och är kostnadsdrivande. Kan ministern verkligen påvisa att dessa 5 miljarder kronor har fått det resultat som påstods här i debatten?

Anf. 52 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik:

Fru talman! Att i efterhand bevisa hur det hade varit om allting hade varit annorlunda är ibland lite svårt. Men jag kan säga att jag vet att det finns en hel del bostäder runt om i Sverige som inte hade blivit byggda utan investeringsstöd. Jag har till exempel varit i Jokkmokk och tittat på nya bostäder, jättefina, som har byggts med hjälp av investeringsstödet och som blev fullbokade på en gång när bygget var färdigt. Det var 25 år sedan man senast byggde i Jokkmokk.

Det finns ett stort bostadsbehov runt om i Sverige, även på mindre orter, därför att det pågår en urbanisering. Det behövs stöd för att få fram hyresnivåer som är rimliga i ett läge där bostadskostnaderna för nybyggda bostäder i Sverige är lite för höga.

Så mycket som 5 miljarder om året är det inte vi satsar. Vi har i budgeten 3 miljarder till investeringsstödet. Denna satsning stöder en förändring som innebär lägre byggkostnader. Det positiva med investeringsstödet är att vi får en förstärkning av de företag som bygger hus till lägre kostnader på ett hållbart sätt, i stor utsträckning med träkonstruktioner.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU14
Modernare adoptionsregler (prop. 2017:18:121 och prop. 2017/18:155
delvis)
föredrogs.

*Modernare
adoptionsregler*

Anf. 53 EMMA HENRIKSSON (KD):

Fru talman! Då har vi kommit till den debatt som handlar om propositionen om modernare adoptionsregler. Det är det andra ärendet i dag som i väldigt stor utsträckning handlar om barn och barns rättigheter.

Detta betänkande innehåller många förslag, som också är efterlängtrade av många. Det innehåller en hel del som är bra.

Till exempel införs att det vid adoptionsbeslut ska tas särskild hänsyn till barnets behov av adoption och att barnet ska få större delaktighet i adoptionsprocessen. Det är lagändringar som syftar till att stärka barnperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Men allt regeringen lägger in under favoritbegreppet ”modern” är inte för barnets bästa. Kristdemokraternas utgångspunkt är att vuxna inte har rätt till barn men att barn alltid har rätt till föräldrar.

I de fall där ett barn av någon anledning inte kan växa upp med sina biologiska föräldrar – föräldrarna kan ha avlidit eller inte vara i stånd att ta hand om sitt barn – är det samhällets ansvar att hitta en ny, stabil familjemiljö för barnet så att barnet kan få den trygghet, omsorg och kärlek som alla barn har rätt till.

Barn som oavsett orsak saknar biologiska föräldrar befinner sig av naturliga skäl i en särskilt utsatt situation jämfört med andra barn. Då är det av största vikt att alla lagar som gäller barn, inte minst när det gäller adoption, utgår från ett strikt barnrättsperspektiv och inte ett vuxenperspektiv.

Fru talman! Jag kommer att lyfta upp de delar där vi kristdemokrater menar att regeringen inte alls eller inte tillräckligt har haft barnets bästa för ögonen.

Jag börjar med förändringarna som gäller sambors möjlighet att adoptera. Flera remissinstanser och även en expert i utredningen, Maarit Jänterä-Jareborg, professor i internationell privaträtt och internationell processrätt vid juridiska institutionen vid Uppsala universitet, pekar på skälen till att denna förändring inte ska göras.

Det är inte för att samboskap inte är vanligt eller för att barn som växer upp med föräldrar som är sambor inte har det bra eller för att föräldrar som är sambor inte är bra föräldrar, utan för att de barn som adopteras är i en mer utsatt situation och för att vi vet att den juridiska tryggheten och sannolikheten att föräldrarna håller ihop är större när föräldrarna är gifta. Dessutom strider det mot våra åtaganden i Haagkonventionen.

Låt mig också lyfta att i strid med utredningen *Modernare adoptionsregler*; SOU 2009:61, som föregick propositionen, föreslår regeringen att gifta och sambor ska kunna adoptera ensamma om den andra tilltänkta föräldern är varaktigt förhindrad att adoptera på grund av psykisk sjukdom eller för att den befinner sig på okänd ort. Regeringen har här valt en annan väg än utredningens förslag.

Det handlar inte om att alla vuxna med psykisk sjukdom skulle vara olämpliga som föräldrar. Men när en person på grund av psykisk sjukdom bedöms olämplig som förälder är det fel att tillåta den andra föräldern att adoptera ensam. Likaså om den andra tilltänkta föräldern har avvikit eller inte går att finna. Barnet hamnar i en utsatt situation.

Denna förändring görs för att tillgodose vuxnas längtan, inte barns rättigheter. Utredningen ville dessutom gå åt motsatt håll än det regeringen nu föreslår och göra förändringar i dessa avseenden även när det gäller gifta par.

Jag har redan nämnt att det är bra att barnets yttranderätt i adoptionsutredningen stärks. Vi menar att man borde gå längre och ge barnet rätt att också yttra sig inför en domstol om barnets ålder möjliggör det och ärendet går till domstol. Denna rättighet införs inte, och det tycker vi att den borde.

Vi skulle även vilja se särskilda regler för vuxenadoption. Många gånger handlar det om barn som har vuxit upp i ett familjehem där en familjehemsförälder önskar adoptera barnet i vuxen ålder. Eftersom det har uppstått ett särskilt band mellan den som då var barn och den som var familjehemsförälder menar vi att den bör få adoptera ensam även om den är i en relation. Om familjehemsföräldern är i en ny relation är det inte självklart att den nya partnern, som inte har ett band till barnet, vill adoptera. När det handlar om vuxenadoption menar vi att det vore rätt väg att gå.

I övrigt när det gäller familjehemsplacerade barn menar vi att man i högre utsträckning än i dag ska överväga adoption när det är för barnets bästa och ökar barnets rätt till en stabil familjemiljö och trygghet.

Fru talman! Kristdemokraterna anser även att det är dags att höja adoptionsbidraget. När det infördes motsvarade det ungefär hälften av kostnaderna för en adoption, men i dag är det mindre. I vår budget har vi därför finansierat en höjning av bidraget från 75 000 till 90 000 kronor.

Vi menar också att det är hög tid att stärka uppdraget till den nya myndigheten för familjerätt och föräldraskap, som har tagit över ansvaret från den tidigare myndigheten Mia, att stödja den som blivit adopterad i sökandet efter sina rötter.

Fru talman! Jag står självklart bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation nr 3.

Anf. 54 THOMAS FINNBORG (M):

Fru talman! I framtidens adoptionsregler måste den moderna familjens olika förutsättningar beaktas. Att stärka barnets bästa ska alltid vara den självklara utgångspunkten.

Propositionen har många bra förslag, men jag tycker samtidigt att man mest har tagit hänsyn till kärnfamiljen och inte till dagens olika familjekonstellationer. Det primära måste vara att barnet får en trygg uppväxt oberoende av familjesammansättningen.

Barn är under hela uppväxten beroende av att föräldrarna eller andra vuxna tar ansvar för att de får en trygg och fast tillvaro hos någon som älskar, skyddar och tar hand om dem. Utgångspunkten för modernare adoptionsregler och för förändringar i annan lagstiftning måste säkerställa starkare skydd för barn mot att fara illa. Det kräver ett rättssystem som vid exempelvis vårdnadstvister och omhändertagande utgår från barnets behov nu och i framtiden.

Fru talman! Varje år omhändertars tusentals barn av olika anledningar, genom antingen tvång eller frivillighet. Oftast blir det placering på institutioner eller i familjehem. Tanken med placeringar är att de ska vara tillfälliga och att barnen ska återförenas med sina biologiska föräldrar.

Tyvär ser verkligheten ut på ett annat vis. Många av de placerade barnen flyttas mellan sina biologiska föräldrar och olika familjehem, och detta kan förekomma åtskilliga gånger under barnets uppväxt. Det finns fall där barn har omplacerats ett sjuttiootal gånger.

Jag har själv varit ordförande för socialnämnden i Helsingborg och har erfarenhet av ett antal omplaceringar. Det har många gånger varit förödande för de berörda barnen. Utifrån denna erfarenhet menar jag att yngre barn som har varit placerade i mer än två år bör bli föremål för någon form av adoptionsprövning för att få en trygg uppväxt. Under mina tolv år som aktiv i socialnämnden föreslog tjänstemännen aldrig att någon skulle kunna prövas för adoption.

Adoption är helt enkelt en fråga som inte ställs i dag. Adoption skulle kunna vara barnets bästa men upplevs i Sverige strida mot tanken att barn alltid och i alla lägen ska tillbaka till sina biologiska föräldrar. Denna föräldrarätt till barnet väger i svensk praxis tyngre än barnets rätt till föräldrar. Det tycker jag är fel utgångspunkt.

Vägledningarna måste finnas så att socialtjänsten kan och bör uppmärksamma möjligheten till nationell adoption för barn som är eller kan komma att placeras i familjehem.

Socialstyrelsen anser att adoption kan vara ett alternativ för en liten grupp barn, framför allt yngre, som är eller kommer att bli familjehemsplacerade – barn som saknar föräldrar i livet och barn som placeras som späda och inte kan leva med sina biologiska föräldrar.

I både 2008 års adoptionsutredning och 2015 års tvångsvårdsutredning ges stöd för att det kan finnas anledning att aktualisera frågan om adoption i fler fall än vad som görs i dag. Trots detta händer ingenting. Frågan har nu hamnat i regeringens arbete med den sociala barn- och ungdomsvården. Varje dag som går hamnar placerade barn i kläm på grund av regeringens senfärdiga agerande.

I Danmark har det gjorts forskning som jämför adoptivbarn, familjehemsplacerade barn och barn som återvänder till sina hem. Resultatet visar tydligt att adoptivföräldrar verkar kunna skapa goda förutsättningar för en trygg och stabil uppväxt, och barnen utvecklas väl fysiskt och uppvisar goda resultat i skolan.

När det gäller internationella adoptioner tycker jag att regeringen borde utreda hur man kan förbättra arbetet för adopterades rätt till sitt ursprung och när det gäller stöd och utbildning till adoptivföräldrar, som vi kan jämföra med familjehemsföräldrar.

Samkönade par har sedan 2003 haft möjlighet att bli adoptivföräldrar, men ännu har bara ett fåtal barn förmedlats genom internationell adoption till samkönade par. När Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd frågar utländska myndigheter om möjligheten för samkönade par att adoptera i de olika ursprungsländerna har svaret hittills i samtliga fall, utom från Sydafrika och Colombia, blivit att detta inte är möjligt.

När det gäller nationella adoptioner har det, bortsett från närstående-adoptioner, endast förekommit i ett fåtal fall att barn har adopterats till samkönade par. Samkönade pars möjligheter till adoption behöver tydligt förbättras. Där behövs insatser för att stärka möjligheterna till såväl nationell som internationell adoption.

Fru talman! Utrymmet för att erkänna ett utländskt avgörande om adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet verkar vara begränsat. Det samma gäller för en svensk domstols möjligheter att pröva en ansökan om adoption innan barnet kommer till Sverige. Det finns inte heller några vägledande avgöranden i frågor som rör adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet.

Även på detta område måste rättsläget därför betraktas som oklart. I dag är många barn rättslösa under processen, som kan pågå i upp till ett halvår, och detta är inte acceptabelt. Regeringen bör även i detta fall se över frågan om adoption och närståendeadoption utifrån barnets intresse av rättsliga föräldrar och trygghet samt de specifika omständigheter som surrogatmoderskap utomlands medför.

Fru talman! Jag står bakom Moderaternas samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 5 och 10. (Applåder)

Anf. 55 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Fru talman! Låt mig börja med att vara tydlig. Det är vår uppfattning att alla barn ska ha rätt till en trygg uppväxt, och denna trygghet skapas bäst inom en familj. För de barn som av någon anledning saknar en familj är adoption en möjlighet till större trygghet under uppväxten.

Vi anser inte att förslaget är tillräckligt långtgående vad gäller att underlätta för inhemska adoptioner. Alltför ofta placeras barn som helt saknar egen familj på institutioner eller andra typer av hem när det optimala för barnet borde vara att adopteras av par som vill bli föräldrar till barnet.

Även välfungerande institutioner har svårt att mäta sig med tryggheten hos en välfungerande familj, och barnets behov av att känna sig delaktig och älskad glöms lätt bort.

Vi skulle vilja se långtgående förslag om hur inhemska adoptioner ska bli vanligare förekommande så att fler barn som själva helt saknar familj ska få uppleva den trygghet som det kan innebära. Här måste barnperspektivet råda över socialistiska läsningar som förespråkar institutioner för uppfostran, så att samhället stöder barnet och ger det möjlighet att leva i en familj.

Fru talman! En annan del som vi tycker saknas i propositionen gäller information till personer som genomgår en oönskad graviditet och informationen om möjlighet till adoption i stället för abort.

Informationen om att det är möjligt att adoptera bort sitt barn efter födseln i stället för att genomgå abort för dem som så önskar bör rutinmässigt ges till kvinnor som söker för oönskad graviditet. Normalt informeras en gravid kvinna om att hon har möjlighet att föda barnet eller, om graviditeten är oönskad, om möjligheten att genomgå en abort. Någon egentlig information om möjligheten att adoptera bort barnet ges normalt inte, även om det är klarlagt att graviditeten är oönskad.

Åsa Regnér har, som talesperson för regeringen, på en skriftlig fråga tidigare framhållit att information om adoption riskerar att leda till en inskränkning i den svenska aborträtten och framhållit detta som anledning till att sådan information inte rutinmässigt ska ges till kvinnor som söker hjälp för önskad graviditet. Vi delar inte denna uppfattning utan tror att kvinnor normalt klarar av att hantera neutral information om alla möjligheter, för att därefter kunna fatta beslut efter sin egen unika situation.

Att däremot medvetet undanhålla information, så som regeringen förespråkar, för att leda en patient mot en särskild lösning tycker vi är moraliskt förkastligt.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till vår reservation 6.

I detta anförande instämde Heidi Karlsson (SD).

Anf. 56 OLA JOHANSSON (C):

Fru talman! Mycket i synsättet på adoption är en kvarleva från äldre tid, och synen på barnens rätt har förändrats, liksom skälen till adoption, där ofrivillig barnlöshet är ett skäl.

Att få lov att adoptera ska inte vara så svårt att det hindrar längtan efter barn från att förverkligas eller leder till att barn förvägras rätten att växa upp i en trygg familj med föräldrar som kan ge barnet den kärlek och omsorg det behöver. Synen på vem som är lämplig förälder ska inte präglas av förutfattade meningar och gammaldags värderingar om föräldraskap, giftermål eller könsidentitet.

Synen på kärnfamiljen är under förändring, och längtan efter barn ska vara oberoende av ålder, sexuell läggning och könsidentitet. Barnets rätt ska alltid komma i första rummet, oavsett om det är närståendeadoptioner, internationella adoptioner eller adoptioner som en följd av familjehemsplaceringar.

Den modernisering av adoptionsreglerna som föreslås är givetvis välkommen. Den utredning som ligger till grund för förändringarna tillsattes av den tidigare alliansregeringen. Betänkandet överlämnades 2009, och det har tagit lång tid att komma dit där vi är i dag.

Det är bra att riksdagen kan fatta beslut, även om det finns anledning att beklaga regeringens låga ambitioner när det gäller att anpassa lagstiftningen till en tidsenlig syn på familjekonstellationer och barn.

Fru talman! Tyvärr är det fortfarande få länder vars myndigheter godkänner att barn adopteras av samkönade par. Tyvärr är det svårt också i vårt land, närståendeadoptioner undantaget, för samkönade par att adoptera. Förslagen från regeringen innehåller för låga ambitioner när det gäller att öka möjligheterna för samkönade pars adoption nationellt och internationellt.

En glädjande utveckling när det gäller attityderna till kärlek, barn och föräldraskap har ändå gjorts genom att par genom att få hjälp på svenska sjukhus kan skaffa barn genom assisterad befruktning med donerade könsceller. Tyvärr är inte regeringen beredd att ta steget vidare och tillåta assisterad befruktning med ett altruistiskt surrogatmoderskap, som innebär att en person frivilligt och utan ersättning bär och föder ett efterlängt barn åt ett par som inte på egen hand och med sina egna kroppar har möjlighet att bli föräldrar.

Många vänder sig då till utlandet för att bli föräldrar på det sättet. Det är bland annat därför Centerpartiet och Moderaterna vill driva på för att underlätta sådana adoptioner, så att man i ett samkönat par kan känna sig trygg med att ens barn också i formell mening kan bli ens gemensamma barn om det tillkommit genom surrogatmoderskap på altruistiskt sätt. Därför, fru talman, ställer jag mig bakom Moderaternas, Centerpartiets och Liberalernas reservation i den delen.

Insikten om betydelsen av barnets samtycke och betydelsen av barns åsikter är något som också har förändrats avsevärt under åren. Detsamma gäller barnens förståelse och förmåga att uttrycka en vilja också i låga åldrar. Tyvärr råder det fortfarande en fixering vid ålder som känns otidsenlig.

Det handlar om barns åsikter i frågor som är livsavgörande inte bara för dem själva utan också för deras eventuella blivande föräldrar och deras biologiska föräldrar. Vi menar att barnet alltid ska ges en möjlighet att framföra sina åsikter oavsett ålder och att det ska tillmätas stor betydelse.

Att barnets bästa alltid ska komma i första rummet och att barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det kommer ur barnkonventionen. Vi tycker att det är ledsamt när inte detta återspeglas i riksdagens beslut om modernare adoptionsregler.

Centerpartiet kritiserar regeringen för att den lägger fram förslag som inte lever upp till barnkonventionen; fortfarande ses det i många fall i första hand till de biologiska föräldrarnas intressen snarare än till barnets. Adoption borde i fler fall komma i fråga för barn som annars behöver familjehemsplaceras. Detta kan tyckas drastiskt utifrån de biologiska föräldrarnas perspektiv, men socialtjänsterna borde ges ett starkare stöd för att kunna välja detta alternativ då det på sikt i de flesta fall blir bättre för såväl barnet som föräldrarna. Barnets rätt att känna till sitt ursprung står inte i strid med en föräldrarätt att alltid återfå vårdnaden om ett barn som riskerar att växa upp under svåra omständigheter.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 5 från Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna samt till reservation 10 från Centerpartiet, Moderaterna och Liberalerna. Jag vill också självklart deklarerera att jag står bakom de övriga yrkandena i Centerpartiets och Moderaternas gemensamma följdmotion i frågan.

Anf. 57 CHRISTINA ÖRNEBJÄR (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 7. För tids vinnande yrkar jag inte bifall till övriga reservationer från Liberalerna, men självklart står vi helhjärtat bakom alla våra reservationer.

Vi liberaler vet att familjer kan se ut på olika sätt. Vi vill ha en modern valfrihetsinriktad familjepolitik som ökar jämställdheten. Ett jämställt föräldraskap är bra för barnen, bra för familjen och också bra för samhället.

Vi diskuterar här i dag en ny lag om adoptioner. Ur liberal synpunkt har alla barn rätt till en familj. Därför välkomnar Liberalerna i stort förslaget i propositionen, som innebär en modernisering av adoptionsreglerna och en anpassning till att familjer just ser olika ut. Propositionen som regeringen har lagt fram innebär bland annat att flera förslag från Liberalerna nu förverkligas, bland annat att sambopar ska ha samma förutsättningar att kunna adoptera som gifta par. Men vi ser vissa brister i regeringens förslag och har därför reserverat oss på ett antal punkter där vi har egna förslag i stället.

Det första är det här med barns rätt att yttra sig. Barns rätt att yttra sig över en adoption säkerställs inte särskilt väl i den nya lagen.

På onsdag kommer jag att stå i den här talarstolen igen och tala om barnkonventionen som lag, något som riksdagen förhoppningsvis och med all sannolikhet kommer att ställa sig bakom senare samma dag. Detta är någonting som vi liberaler har drivit länge. I artikel 12 i barnkonventionen står det om barns rätt att uttrycka sig och deras rätt till delaktighet. Barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska fritt få uttrycka sig i alla frågor som rör barnet. Det här kan även små barn göra, om man bara frågar dem på rätt sätt. Sedan tittar man utifrån barnens ålder och mognad.

Det här behöver göras bredare. Vi liberaler har drivit det länge. Vi tycker att den som hör barn alltid ska vara utbildad i att höra just barn, och det har vi motionerat om vid andra tillfällen. För att barnet ska få möjlighet att vara så delaktigt som möjligt måste också barnens möjlighet att höras breddas. Det kan ske genom företrädare, genom domstolsförfaranden eller genom administrativa förfaranden som rör barnet.

Regeringen vill med sin nya lagreglering skärpa barns rätt att komma till tals i adoptionsutredningen, men väl i domstolen är det bara den sökande och barnets föräldrar som ska ges tillfälle att yttra sig. Svensk lag bör kunna garantera barns bästa genom att de ska kunna komma till tals genom hela adoptionsprocessen. Barn måste även ges rätt att om de så önskar yttra sig inför domstol som ska fatta beslut om adoption.

Kritiker till förslaget menar att det är sällan en sådan bestämmelse kommer att användas. Men inte minst med tanke på det väntade beslutet på onsdag om barnkonventionen borde det här vara självklart, oavsett om det rör 1 000 barn, 10 barn eller 1 barn; för det enskilda barnet är det viktigt.

Fru talman! Vi i Liberalerna menar att de barn som så önskar ska ges rätt att höras inför en så livsavgörande fråga som adoption. Visst är det jobbigt att framträda i domstol, och det är ännu mer påfrestande för den som är under 18, men det är inget skäl till att hindra barnet från att göra det. I stället bör man kunna se till att det sker under trygga förhållanden och att det finns utarbetade riktlinjer för hur detta ska genomföras.

Det andra är det här med vuxenadoptioner. Det kommer särskilda regleringar av det, och det ser vi positivt på. Men det finns anledningar till att fortsätta göra överväganden kring regelverket för den som själv i vuxen ålder ansöker om att bli adopterad av någon annan. En situation som inte är helt ovanlig är att en person som vuxit upp som familjehemsplacerad vill bli adopterad av sina familjehemsföräldrar som ett sätt att juridiskt bekräfta det som man själv redan känner i hjärtat: att det här är ens familj. Men om en tidigare familjehemsförälder längre fram i livet ingår i en ny relation är det bara tillåtet med vuxenadoption om båda personerna adopterar. Det här känns förmodligen lite märkligt för den som ansöker om vuxenadoption, eftersom hen inte har vuxit upp med familjehemsförälderns partner.

Vi anser att regeln om att personer i parrelationer bara får adoptera gemensamt inte är lika motiverad när det gäller just vuxenadoption. Man bör överväga om det i särskilda fall ska vara möjligt för en vuxen att ansöka om att bli adopterad av enbart den ena personen i en parrelation, förutsatt att personens partner ger sitt medgivande.

Vi liberaler har även ställt oss bakom reservationer som innebär att det ska bli lättare för samkönade par att få adoptera och att barn som har tillkommit genom vårdmoderskap lättare ska kunna få båda sina föräldrar som vårdnadshavare genom närståendeadoption.

Men jag tänker gå in på en annan fråga, som jag tycker får ett bristfälligt svar i betänkandet. Man hänvisar till pågående arbete, men just den här specifika frågan har jag haft uppe vid flera tillfällen utan att egentligen få något svar – den glöms bort.

I FN:s konvention om mänskliga rättigheter står det att varje vuxen människa har rätt att få barn. Det är ett ställningstagande man har gjort för att förhindra tvångssterilisering. Rätten att bli förälder gäller alla, även personer med kognitiv funktionsnedsättning, och det ska vara så. Men de som har en kognitiv funktionsnedsättning behöver ofta mer stöd i sitt föräldraskap för barnens skull. Unga vuxna med kognitiva svårigheter, exempelvis en utvecklingsstörning, en förvärvad hjärnskada eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning inom autismspektrumet, till exempel Asperger, har många gånger inte förmågan att ta hand om ett barn på egen hand. Många har också svårt att acceptera det här och acceptera att de är i behov av extra stöd, men ansvaret för att söka och ta emot stöd ligger i mångt och mycket på individen själv.

I dag finns det inga nationella riktlinjer att hålla sig till när det gäller en person med kognitiva svårigheter som väntar barn. Detta är något som vi liberaler har efterlyst i tidigare motioner och vid andra tillfällen. Det finns också väldigt lite forskning på detta område. Vi vet att det finns de som klarar av ett föräldraskap, men vi vet också att de finns de som inte gör det. Kunskapen om vad det innebär att ha en förälder med kognitiva funktionsnedsättningar måste öka. Det gäller inte minst inom skola och förskola, där de här barnen många gånger hamnar utanför. De blir mobbade och har av olika orsaker svårt att klara skolan. Det finns forskning som visar att 42 procent av barnen till föräldrar med utvecklingsstörning själva är försenade i sin egen utveckling utan att för den skull ha någon egen utvecklingsstörning.

Eftersom det är först när föräldrar misslyckas i sin föräldraroll som socialtjänsten har ett ansvar har det dock ofta gått alldeles för långt innan barnen får den hjälp de behöver. Det borde finnas ett obligatoriskt stöd så snart en graviditet har konstaterats, men det saknas. För barn behöver det här stödet finnas under hela uppväxten. En uppskattning gör gällande att ungefär 1 400 barn varje år föds till föräldrar med kognitiva funktionsnedsättningar, och någonstans mellan 40 och 60 procent av de barnen placeras i samhällets vård – vissa under hela sin uppväxt.

Det är här detta betänkande kommer in, för genom att ha bättre utredningsinstrument och tydligare rutiner skulle man kunna ge socialtjänsten verktyg att tidigt kartlägga i vilka fall det inte kommer att finnas förutsättningar för barnet att växa upp hos sina biologiska föräldrar. Stöd till föräldrarna och information om vilka möjligheter som finns att ändå ingå i barnets nätverk skulle kunna skapa förutsättningar för fler inhemska adoptioner och därmed tryggare uppväxtförhållanden för barnen.

Fru talman! Detta är barn vars röster nästan aldrig hörs. I dag utgår familjelagstiftningen från föräldrarnas intressen. Vi liberaler vill vända på detta; vi vill att man i stället utgår från barnets bästa. Det är väldigt många som pratar om ett barnperspektiv, men det är ett ovanifrånperspektiv där

vuxenvärlden egentligen bara erkänner att det även finns barn. Vi måste prata om barns perspektiv och utgå från barnet. Det är därför vi liberaler så envist lyfter fram barnrättsperspektivet i våra motioner, och det kommer vi att fortsätta göra.
(Applåder)

Prot. 2017/18:129
11 juni

*Modernare
adoptionsregler*

Anf. 58 HILLEVI LARSSON (S):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

En nyhet som kommer i regeringens proposition är att sambopar nu får möjlighet att adoptera. Det har redan tidigare varit möjligt i vissa fall, men nu öppnar man den här möjligheten generellt. Vi kan se att möjligheten redan finns i Danmark och Norge. Vi kan också se att de flesta barn som föds i Sverige i dag föds inom en sambofamilj, så det är ingenting nytt att barn växer upp med samboföräldrar. I en del fall gifter sig föräldrarna efter att barnen har kommit, och i en del fall lever de livet ut som sambo. Vi har redan tidigare tillåtit assisterad befruktning när det gäller sambopar, så detta går i linje med det.

Det är självklart så att alla länder inte kommer att acceptera detta vid internationella adoptioner, men detsamma gäller ju för till exempel samkönade par som ansöker om adoption internationellt – alla länder accepterar inte det, men det är ett viktigt principiellt ställningstagande utifrån vår horisont att vi inte på förhand vill utesluta alla dessa människor som om de inte var tillräckligt bra föräldrar.

Det är svårt att titta på generell statistik, för visst är det så att det är färre som skiljer sig jämfört med sambopar som upplöses. Men det finns också väldigt många samborelationer som är väldigt stabila och bra för barnen, och därför blir det fel att utesluta sambopar på den grunden. Det är alltså en viktig möjlighet som nu öppnas upp.

En annan sak vi betonar är barnrättsperspektivet. Vi tydliggör nu att barnet ska få information under hela adoptionsprocessen när barnet är inblandat i en adoption. Barnet ska också kunna framföra sina åsikter. Man ska även ta hänsyn till barnets åsikter, med beaktande av barnets ålder och mognad. Från och med tolv års ålder kräver en adoption samtycke från barnet självt.

När det gäller nationella adoptioner, alltså inom Sverige, är huvudregeln att föräldrarnas samtycke krävs. Det finns dock undantagsregler i dag. När det gäller diskussionen om att öka de nationella adoptionerna kan vi se att det pågår rätt mycket arbete hos regeringen. Det kom ett förslag om samförståndslösningar från Tvångsvårdsutredningen 2015 som handlar om att man ska informera dem som själva vill adoptera bort sina barn om möjligheterna att göra det. När det gäller barn som varit placerade i familjehem ska man också främja att dessa barn ska kunna adopteras under frivilliga former. Grunden är dock att i första hand göra det frivilligt och med samförstånd.

Det pågår också ett arbete när det gäller öppna adoptioner, och jag tycker att det är en intressant möjlighet. Det handlar nämligen om att barnet ändå ska kunna fortsätta träffa sina biologiska föräldrar i den mån de finns tillgängliga, och det kan vara en mycket bra möjlighet för hela familjerna. Det är alltså någonting man måste titta närmare på, och det jobbar regeringen med inom ramen för den sociala barn- och ungdomsvården.

Rent allmänt när det gäller nationella adoptioner pågår det ett lagstiftningsarbete, och även om detta är väldigt viktiga frågor och även om jag tycker att vi ska främja nationella adoptioner är det viktigt att se att det individuella fallet är unikt. Man måste fortfarande verkligen avgöra utifrån barnets bästa i det individuella fallet. Det finns fall där man kan se att barnen till exempel har knutit an till sin fosterhemsfamilj och ser dem som sin familj, och där kan det vara lämpligt att adoptera eller åtminstone göra en vårdnadsöverflyttning. På samma sätt finns det fall som ligger åt andra hållet, där det ifrågasätts att barnen har blivit placerade och man kanske borde ha gett den ursprungliga familjen bättre stöd i stället.

Man får inte heller glömma att det är främst när det gäller små barn som det kan bli aktuellt med nationella adoptioner, eftersom anknytningsprocessen – där barn knyter an till sina föräldrar – oftast sker före fyra års ålder. Det kan göra det väldigt svårt för barnet att efter den åldern acceptera en ny familj och nya föräldrar. Det finns starka band till den biologiska familjen. Självklart är dock huvudregeln att barn ska växa upp under trygga och stabila förhållanden, och det måste vi alltid utgå ifrån.

När det gäller adoption generellt i internationella förhållanden står det i årets budgetproposition att det finns behov av att anpassa adoptionsverksamheten och stödet för internationell adoption. Regeringen kommer alltså att återkomma i de frågorna. Även i de fallen handlar det om att det är barnets bästa i det enskilda fallet som ska vara huvudregeln, och det ska i varje fall av internationell adoption självklart ske en väldigt noggrann prövning av att barnet verkligen får de bästa uppväxtförhållandena. I dag görs medgivandeutredningar, som det heter, hos socialnämnden. Redan före en internationell adoption ger man alltså sitt medgivande till att det är en lämplig familj. Det är viktigt att medgivandeutredningarna håller hög kvalitet och att det inte är för stora skillnader över landet.

Avslutningsvis förenklar man nu för de barn som har tillkommit i andra länder och sedan kommer hem till sina föräldrar. Det kan handla om adoption, surrogatmoderskap, assisterad befruktning och så vidare. Det gäller inte bara surrogatmoderskap – vi är generellt emot det, men barnen behöver det rättsliga föräldraskapet. De behöver sina föräldrar här i Sverige. Ur ett barnperspektiv vill vi alltså stärka barnens rätt där. Men det gäller även barn som har tillkommit genom assisterad befruktning. Ett samkönat par som till exempel bor i Norge och flyttar till Sverige har tidigare fått börja om från ruta ett. De är alltså föräldrar till barnet i Norge, men i Sverige får de genomgå en adoptionsutredning. Genom propositionen möjliggörs att man erkänner det utländska adoptionsbeslutet.

(Applåder)

Anf. 59 EMMA HENRIKSSON (KD) replik:

Fru talman! Som jag nämnde i mitt anförande strider förslaget att låta sambopar adoptera mot 1996 års Haagkonvention. Den ratificerades av Sverige och inkorporerades i lagstiftningen. Om bara några dagar kommer vi också att ta beslut om att inkorporera barnkonventionen.

Båda dessa konventioner syftar till att stärka barns rättigheter, framför allt i situationer där det behövs och där barns intressen står emot vuxnas intressen. Nu har vi alltså en konvention som vi har inkorporerat och som regeringen väljer att frångå, och vi ska snart inkorporera en annan. Det gör

ju att man tvivlar: Hur kommer en socialdemokratisk regering i fortsättningen att faktiskt värna barns rättigheter, när man i lägen där intressen står mot varandra väljer att gå vuxnas ärenden?

Min andra fråga är: På vilket sätt stärker det barnens rättigheter att låta sambopar få adoptera? Så som jag hörde i anförandet handlar den frågan inte alls om barnens rättigheter, utan det handlar om vuxnas önskemål och livsval och vad som skulle vara bra för vuxna. Men utifrån barnets perspektiv: På vilket sätt är det bättre för barnet att föräldrarna väljer att inte gifta sig så att barnet inte får den ökade juridiska trygghet som ett äktenskap innebär?

Anf. 60 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att även möjligheten för samkönade att adoptera strider mot Haagkonventionen. Det har vi ändå infört för att det är principiellt viktigt för oss. Sedan innebär det att i de länder som är ansluta till Haagkonventionen finns det inte någon automatiskt rättighet för de familjerna. Det är begränsade möjligheter som finns.

Det kan mycket väl bli så också med sambopar. Det kommer att vara länder som säger nej. Men det ska inte hindra fall i de länder som accepterar sambopar. Det är också viktigt för barn som växer upp med sambopar i Sverige på samma sätt som med samkönade par. Det blir ett erkännande av att deras familjer är lika bra som andra familjer.

Det finns ingen grund för att barn skulle ha det sämre hos sambopar jämfört med hos gifta föräldrar. Det är de enskilda förhållandena som avgör. En adoptionsprocess är ofta en lång process som kanske har föregåtts av att man har försökt med provrörsbefruktning och annat. Ofta krävs det en väldigt stabil relation för att gå igenom hela processen. Det finns en stark barnlängtan i kombination med en stark relation.

Därför vore det fel att utesluta hela den grupp människor som sambopar innebär. Vi kan se hur vanligt det är i Sverige i dag och hur många som utesluts bara på den grunden. Därför tycker vi att man får pröva det i varje enskilt fall utifrån barnets bästa.

När det gäller adoptioner tillåter vi adoptioner bara i de fall där barnen kommer att få de absolut bästa uppväxtvillkoren i Sverige. Vi ser det som en möjlighet inte bara för barnlösa i Sverige utan för barn från i det här fallet andra länder att få ett bra liv i Sverige. Då ska det krävas mycket för att helt exkludera och diskriminera en så stor grupp.

Anf. 61 EMMA HENRIKSSON (KD) replik:

Fru talman! Nog finns det många barn i världen som behöver få föräldrar. Men antalet barn som finns möjliga att upplåtas för adoption till Sverige är, som jag är säker på att Hillevi Larsson också vet, betydligt mindre än antalet svenska par som önskar att adoptera ett barn. Att den förändringen skulle innebära att fler barn skulle kunna komma att adopteras till Sverige rimmar inte riktigt med hur vi vet att verkligheten ser ut.

Det är bekymrande att höra att Socialdemokraterna menar att om konventioner som vi har skrivit under och till och med ratificerat inte passar är man inte heller beredd att följa dem. Det förtar lite av poängen med att skriva under konventioner som är till för att stärka rättigheter, och i det här fallet handlar det om barns rättigheter.

Jag håller med om att det finns många som är sambor som kan vara utmärkta föräldrar. Det är inte vad frågan handlar om. Det handlar om att barn som redan har blivit framtagna föräldrar och som inte kan växa upp med sina ursprungsföräldrar ska få en så stabil och trygg uppväxtmiljö som möjligt.

Det handlar om dessa barns rättigheter och inte om att andras föräldrasituation eller familjesituation kanske skulle upprättas på något sätt. Jag har inte uppfattningen att det skulle vara någon stigmatisering av samboenskap i vårt land i dag. Men vi vet att det finns en stor juridisk skillnad på vilken trygghet barn har om det händer någonting med föräldrarna eller med föräldrarnas relation. Det är just för att barnet ska ha den extra tryggheten i den utsatta situation man har redan när man är adopterad.

Jag återkommer till frågan: På vilket sätt är det för de barn som är adopterade bättre att föräldrarna kan välja att låta bli att gifta sig? Det är ändå ett val som vuxna har. Är man sambo kan man ingå äktenskap.

Anf. 62 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru talman! Vi har inte bara skrivit under Haagkonventionen utan även Europarådskonventionen. Där erkänner man möjligheten för sambopar att adoptera. Det är också så att Haagkonventionen skrevs för 25 år sedan när det var en annan tid. Värderingarna var annorlunda även här i Sverige. Att bara på den grunden säga nej till den här möjligheten känns förlegat.

När det gäller barnens trygghet i samboförhållanden har vi genom lagstiftning gått ganska långt just för att tillförsäkra barnen trygghet. Vi har rätt till arv och underhåll för barnen om det blir en separation eller ett dödsfall. Det finns också möjlighet för den förälder som barnet kanske huvudsakligen ska bo hos att behålla bostaden. Det finns möjlighet för sambopar att upprätta inbördes testamente. Men det berör framför allt förmögensförhållanden mellan samboparet, för barnet har ju arvsrätt. Det finns också underhållskyldighet vid en separation som kommer barnet till del.

Barnet har stora rättigheter även med ett sambopar. Däremot kan man säga att de enskilda samborna inte har lika stora rättigheter även om man med testamente och samboavtal kan komma runt en stor del av detta. Men utifrån ett barnperspektiv finns en stor trygghet för barnet. Med tanke på att över hälften av alla barn i Sverige föds i sambopar blir det lite märkligt att säga att det skulle vara en farlig eller riskabel form för barnen att växa upp i.

Det är stabila relationer. Det kommer det att vara speciellt i dessa fall. Det blir en omfattande utredning för att se att det verkligen är ett tryggt och stabilt förhållande som de har. Sedan tror jag att vissa kommer att gifta sig för att det underlättar. Men möjligheten ska också finnas att ansöka som sambor.

Anf. 63 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Som vi konstaterade tidigare i dag när socialutskottet diskuterade modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap är regeringspartierna inte beredda att gå vidare och utreda ett altruistiskt surrogatmoderskap. Man motiverar det med svårigheter att avgöra om surrogatmoderskapet verkligen bygger på frivillighet utan att det kan bero på tvång eller människohandel.

Vi delar inte den uppfattningen utan menar att personer som älskar varandra och vill ha barn men saknar de kroppar och fysiska förutsättningar som gör det möjligt i stället hindras genom att inte altruistiskt surrogatmoderskap, givetvis efter noggranna kontroller, kommer att tillåtas. Då återstår för de paren alternativet att resa utomlands för att ordna detta.

När det sedan inte heller blir möjligt för dem att adoptera det barn som de har skaffat sig på det sättet blir de inte formellt föräldrar fastän de skulle vilja vara det med ett vårdnadshavarskap och ett ansvar för barnet. Barnet hänvisas i stället enligt de nuvarande reglerna till sin biologiske far i den mån det går att identifiera en sådan och står rättslösa i en sådan situation.

Min fråga till Hillevi Larsson är: Tycker inte Hillevi Larsson att det är rimligt att adoptionsreglerna borde förändras på ett sådant sätt att människor som genom surrogatmoderskap skaffar sig barn i utlandet får större möjlighet att adoptera sitt gemensamma barn?

Anf. 64 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru talman! Vi inför möjligheter som även kommer att underlätta när det gäller barn i surrogatfamiljer. Det kommer också att bli så att man inte längre behöver söka godkännande hos Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för att få en adoption att gälla i Sverige. Det blir mer ett automatiskt erkännande av adoptioner i andra länder där någon av de inblandade har ett förhållande till Sverige och sin hemvist i Sverige. Det kan vara barnet eller föräldrarna. Det gäller också surrogatföräldraskap.

Vi underlättar den möjligheten. Sedan ger vi också utökade möjligheter till socialnämnd och domstol att fastställa faderskap enligt svensk lag för den genetiska fadern. Det kan gälla efter ett surrogatarrangemang i ett annat land. Vi stärker barnens rättsliga ställning. Det blir lättare för dem att växa upp med dem som kommer att vara deras föräldrar här i Sverige.

Vi vill dock inte ha någon automatik i detta i och med att vi i grunden är emot surrogatmoderskap, så det måste ändå bli en process. Men vi underlättar denna process utifrån ett barnperspektiv.

Anledningen till att vi inte vill utreda altruistiskt surrogatmoderskap eller vårdmoderskap, som det ibland kallas, är att det just har utretts. Det blev en del av den utredning som jobbade lite bredare när det gällde att underlätta för föräldrar att få barn. Utredningen föreslog att vi skulle säga nej inte bara till kommersiellt surrogatmoderskap utan också till altruistiskt sådant utifrån ett kvinnorättsperspektiv. Det är svårt att garantera att kvinnan inte blir utnyttjad i de här fallen.

Anf. 65 OLA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, Hillevi Larsson, för svaret! Det visar sig alltså att det är där skon klämmer: Regeringspartierna är inte positivt inställda till alternativet altruistiskt surrogatmoderskap över huvud taget. Det betyder att man också förvägrar de personer som har genomgått en sådan behandling i utlandet möjligheten och rätten att bli föräldrar till det önskade barnet. Det är tragiskt.

Detta kanske är en diskussion som vi ska ta i andra sammanhang. Men det handlar om att människor som till följd av genetiska förhållanden – kropparna är inte skapta för att föda barn eller har på något sätt genom sjukdom eller skada förändrats så att det inte är möjligt att skaffa barn –

hänvisas till att göra detta på det sätt som jag beskrev tidigare. Jag tycker att det är tragiskt att regeringen inte önskar att gå längre i frågan.

Om det är möjligt att under ett replikskifte göra ett yrkande ber jag, fru talman, att få yrka bifall till reservation nr 11.

Anf. 66 HILLEVI LARSSON (S) replik:

Fru talman! Det framställs ofta som att de som inte kan få hjälp med altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige tvingas söka sig till andra länder för denna möjlighet.

Jag vill inte på något sätt döma de par som gör detta. Barnlängtan är stark, och människor vill naturligtvis göra allt de kan för att få barn om de inte kan få det. Men erfarenheten från andra länder, till exempel Nederländerna, visar att när man tillåter altruistiskt surrogatmoderskap i det egna landet ökar också trafiken till andra länder, där det oftast är tal om mer kommersiellt surrogatmoderskap.

Det är också svårt att garantera att det blir helt altruistiskt. Det kan finnas påtryckningar inom familjen där man under lång tid kan utsättas för övertalningskampanjer. Det går inte heller att helt utesluta att det förekommer pengar eller andra transaktioner i de här fallen. Vi kan i alla fall se att man inte stoppar det kommersiella surrogatmoderskapet genom att tillåta altruistiskt sådant, utan snarare tvärtom: Det kommersiella ökar.

Jag vill återkomma till att vi inte på något sätt stänger vägen för de barn som ändå tillkommer via surrogatmoderskap att få leva med sina föräldrar under trygga förhållanden. Faktum är att i de allra flesta fall avsäger sig surrogatmamman föräldraskapet, och då är det till exempel det svenska par som det i de flesta fall handlar om som är barnets föräldrar och som vill ta hand om barnet. För barnets bästa vill vi att de i dessa fall ska bli föräldrar, men det måste naturligtvis ske på ett rättssäkert sätt där det utreds ordentligt att allt stämmer.

Jag har just redovisat att vi på flera sätt underlättar för de här barnen att snabbare få tillgång till sina föräldrar och därmed få rättssäkerhet och trygghet.

Anf. 67 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman, åhörare, tittare och lyssnare! Den rödgröna feministiska regeringen arbetar, som ni alla vet, systematiskt och målmedvetet med att bygga ett långsiktigt hållbart välfärdssamhälle.

Det sker på många plan. Vi investerar i ny hållbar transportinfrastruktur, vi stimulerar utvecklingen i riktning mot hållbart byggande och vi utvecklar ekonomiska styrmedel för att göra det enklare för medborgarna att göra de långsiktiga hållbara valen i sina vardagsliv.

Att förebygga att ohälsa uppstår är självklart även det en viktig del i bygget av ett långsiktigt hållbart samhälle. Regeringen har därför också valt att öka resurserna till Folkhälsomyndigheten och har riktat satsningar inom vårdområdet för att förebygga ohälsa.

Men, fru talman, det är inte alla partier som har de här ambitionerna. Under alliansregeringens åtta år minskade nämligen antalet anställda i välfärden från 134 till 128 personer per 1 000 invånare. Det är en minskning med 6 personer per 1 000 invånare eller, om man så vill, en personalminskning med 4 ½ procent.

Alliansåren var således ett värre slag mot välfärden än den omfattande budgetsanering av landets finanser som genomfördes på 1990-talet, då antalet anställda i välfärden tvingades minska med 5 personer per 1 000 invånare. Men nu har den feministiska regeringen på bara fyra år återställt alliansregeringens nedmontering av välfärden. Antalet anställda är nu till och med högre än 2006, när nedmonteringen började. Vi har nu hela 135 anställda per 1 000 invånare, vilket är en personalökning med 5 ½ procent under rödgrönt styre på bara fyra år. Det är ett kvitto på att välfärden växer.

Observera, fru talman, att de här siffrorna omfattar såväl alla dem som arbetar hos privata arbetsgivare som dem som arbetar hos offentliga arbetsgivare.

Fru talman! Den rödgröna regeringen reformerar även lagstiftningen i syfte att modernisera lagarna för att de bättre ska fungera i det långsiktigt hållbara välfärdssamhället.

Civilutskottets betänkande *Modernare adoptionsregler* är ett exempel på hur den rödgröna regeringen utvecklar lagstiftningen i den här riktningen. De föreslagna lagändringarna innebär en modernisering av regelverket för adoption och syftar till att stärka barnrättsperspektivet och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt förfarande som uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Ändringarna innebär bland annat följande: Vid adoption av ett barn ska barnets bästa vara viktigast. Det är det centrala. Barnets rätt till information och att komma till tals i adoptionsprocessen lyfts fram och tydliggörs i lagstiftningen. Det införs även en rätt för barn som är adopterade att få veta det av sina föräldrar.

Ett barn ska få adopteras endast om det med beaktande av samtliga omständigheter är lämpligt. Vid bedömningen ska särskilt beaktas barnets behov av adoption och sökandes lämplighet att adoptera.

Adoptionsreglerna ska vara flexibla och möjliggöra en prövning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Detta är mycket viktigt. Vissa generella begränsningar av möjligheten att adoptera tas därför bort. Bland annat ska sambor kunna adoptera under samma förutsättningar som gifta par.

Det införs vidare utökade möjligheter till automatiskt erkännande av utländska adoptionsbeslut, och även i övrigt införs modernare regler om adoption i internationella situationer.

Det är också lämpligt att den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen utvecklas i takt med att samhället förändras i övrigt. Lagstiftningen behöver vara utformad så att den kan hantera olika sätt att bilda familj. Oavsett vilken samlevnadsform ett par väljer är det väsentliga för barnet att paret som barnet adopteras till kan erbjuda en stabil och trygg uppväxtmiljö.

En majoritet av de barn som föds i Sverige i dag har ogifta föräldrar. Många barn växer upp med föräldrar som har valt samboformen, som numera är en fullt ut accepterad form för familjebildning.

Det finns i dag många sambor som lever i stabila förhållanden och med lika goda förutsättningar som gifta par att bedömas som lämpliga att adoptera. Äktenskap är inte längre en förutsättning för stabila och trygga uppväxtförhållanden. Barnets bästa kan därför inte längre kopplas till föräldrarnas val av samlevnadsform.

Regeringen anser fortfarande att huvudregeln ska vara att barn som fyllt tolv år ska samtycka till adoptionen för att den ska kunna genomföras. Det betyder dock inte att yngre barns åsikter vid en adoption saknar betydelse. Det ska vara tydligt att även yngre barn har rätt att framföra sina åsikter vid ett adoptionsärende och att deras åsikter *ska* beaktas i domstol vid beslut.

Den här veckan, på onsdag, tar vi även beslut om att FN:s barnkonvention ska inkorporeras i svensk lag, vilket jag tycker gifter sig väldigt väl med grundsynen i det här ärendet när det gäller barnens rättigheter.

När det gäller samkönade pars möjligheter att adoptera ser Miljöpartiet och regeringen inte några motiv till att göra skillnad mellan samkönade och olikkönade par. Att samkönade par endast i ett fåtal fall adopterat från andra länder är naturligtvis att beklaga. Om det sedan beror på ett motstånd mot den typen av adoptioner i ursprungsländerna eller om det, som regeringen skriver i propositionen, kan ha sin förklaring i att välståndet har ökat i de här länderna och att det därför i ökad utsträckning finns lösningar för barnen inom hemländerna har jag inte någon uppfattning om. Men det vi kan konstatera är att de internationella adoptionerna över tid har blivit färre oavsett de blivande föräldrarnas könsidentitet.

I dag har ofrivilligt barnlösa par även fler alternativ än adoption att tillgå, vilket också kan vara en orsak till att antalet internationella adoptioner har minskat. Att de begränsningar som i dag finns i några lagar kring rätten till adoptionsbidrag, föräldraledighet och föräldrapenning vid adoption av eget barn tas bort ser vi från Miljöpartiets sida också som ett steg i rätt riktning.

De reservationer som finns i betänkandet uppfattar jag som förslag till fortsatt arbete på den väg som regeringen med sin proposition pekar ut och inte som signaler om några egentliga större konflikter på området i svensk politik. Oppositionens uppgift är ju som alltid att önska mer, och regeringen får då spela rollen som det lite tråkiga och realistiska för stunden. Men jag tycker ändå att det här är ganska stora steg i rätt riktning.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 11 Ny paketreselag och ny resegarantilag

Civilutskottets betänkande 2017/18:CU29
Ny paketreselag och ny resegarantilag (prop. 2017/18:225 och prop. 2017/18:226)
föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU14

Informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster (prop. 2017/18:205)

föredrogs.

*Informationssäkerhet
för samhällsviktiga och
digitala tjänster*

Anf. 68 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! I eftermiddag diskuterar vi försvarsutskottets betänkande som handlar om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster. Jag vill inledningsvis yrka bifall till Kristdemokraternas reservation nr 1.

Det här är frågor som blir alltmer aktuella. FRA har vid flera tillfällen visat att det här är någonting som ökar, och man har visat siffror på att det görs 10 000 cyberattacker per månad av utländsk makt mot Sverige. Det är ett billigt sätt, tyvärr, att kunna få Sverige på fall. Därför är det viktigt att vi stärker cybersäkerheten.

Att det här hotet mot den svenska cybersäkerheten finns är i dag välbekant. Attackerna kan begås av kriminella, terrorister eller stater med en fientlig inställning mot Sverige. NIS-direktivet, som det här betänkandet handlar om, innebär att viktiga steg har tagits på EU-nivå för att stärka cybersäkerheten. Jag delar regeringens uppfattning att en ny lag krävs för att adekvata säkerhetsåtgärder ska kunna vidtas. Jag menar dock att regeringens förslag också innebär en fragmentering av det svenska arbetet med cybersäkerheten och att det minskar vår förmåga att skydda oss mot de aktuella hoten.

Cybersäkerhet är en expertkunskap, och den kunskapen behöver samlas på en plats. Jag anser därför att en svensk cybersäkerhetsmyndighet behöver inrättas och att myndigheten bör ges tillsynsansvar i frågor som gäller cyber- och informationssäkerhet, att myndigheten bör ges ett ansvar för att ta fram de föreskrifter som ska styra svenskt cyber- och informationssäkerhetsarbete och att myndigheten bör ges ett operativt ansvar för att implementera dessa föreskrifter.

Det vi har sett än så länge är att de cyberattacker som har gjorts mot Sverige på ett sätt har varit ganska skonsamma. Jag tror tyvärr att vi inte alltför långt in i framtiden kommer att kunna se betydligt större cyberattacker.

Vad är det då för saker och ting som skulle kunna hända? Här i Stockholm skulle till exempel kollektivtrafiken kunna drabbas av stillastående en hel dag genom att spärrar, biljettsystem eller signalsystem angräps av ett kidnappningsvirus. Att betala med bankkort i butiker kan vara omöjligt under ett par dagar på grund av attacker på betalningsinfrastrukturen. Elförsörjningen skulle temporärt kunna slås ut till industrier och hushåll. Det är precis vad som har hänt två år i rad i Ukraina i och med ryska cyberattacker. Hälso- och sjukvård kan förhindras att utföras på grund av cyberangrepp. Det har vi sett i Uppsala där jag kommer från. Datorer har låsts, vilket har hindrat operationer från att genomföras.

Främmande makt kan genom angrepp ta del av information som flödar i Sveriges it- och kommunikationssystem, vilket kraftigt försämrar Sveriges utsikt att försvara oss i händelse av krig. Det här är någonting som Riksrevisionen flera gånger har påvisat. Det är alldeles för lätt för utländsk

makt eller grupper att ta information från svenska myndigheter. Det här behöver vi rätta till. Därför föreslår vi att ett helhetsgrepp om cybersäkerhetsfrågan tas för den civila sidan av samhället genom att vi skapar en cybersäkerhetsmyndighet. Det har gjorts i andra länder. Här är det nu sju myndigheter som delar på ansvaret, och med NIS-direktivet kommer det att bli ytterligare sex myndigheter. Det blir alldeles för många, och det blir alldeles för lätt att saker ramlar mellan stolarna. I Israel var det förut två myndigheter som hade ansvaret, men man sa att det var för mycket och att det måste vara *en* myndighet som tar huvudansvaret.

Så tycker vi alltså också, och det är därför som vi har den här reservationen. Vi menar att det här skulle stärka cybersäkerheten.

Anf. 69 MIKAEL JANSSON (-):

Fru talman! För tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 2.

It-säkerhet har varit ett buzzword i flera år i försvars- och säkerhetsdebatten. Tusentals gånger har begreppet förts på tal, men bara sällan har något konkret förts fram. Icke förty är it-säkerheten viktig på riktigt. It-säkerheten är viktig för totalförsvarets funktion. Även om vårt land angrips redan i fredstid med it-baserat sabotage och stölder är det ändå totalförsvarets funktion som måste vara dimensionerande. Vi måste ta tag i detta och lyfta fram bättre och säkrare infrastruktur för en större it-säkerhet.

Eftersom Sverige är ett militärt alliansfritt land är det nationella åtgärder som måste vara i fokus. I detta betänkande ska EU:s direktiv, NIS, implementeras i svensk lag. Vi vet alla att EU inte bara är ett samarbete utan är överstatligt och att mycket av beslutsrätten är överförd från medlemsstaterna. Vi har nu helt enkelt att införa NIS-direktivet. Det är först när EU kraschar som vi får tillbaka vår beslutskraft igen. Då blir samarbeten av detta slag mellanstatliga.

Jag anser att Sverige som land kan vara mer ambitiöst än vad NIS-direktivet är på flera områden. Informationssäkerhet är ett svenskt nationellt säkerhetsintresse som dessutom är nära förbundet med utvecklandet av ett totalförvar. I dagsläget använder myndigheter olika it-plattformar och serviceorganisationer. Det gör att Sverige i ett totalförsvarsperspektiv saknar möjligheten att säkerställa en robust funktion hos myndigheternas datanätverk.

Jag anser att staten, genom delar av totalförsvaret, bör tillhandahålla it-standardplattformar och en sammanhållen serviceorganisation för myndigheter med kritiska it-system. Och en myndighet som bygger it-plattformar och servicemallar åt de svenska myndigheterna bör ha anställda som är säkerhetsklassade svenska medborgare. Myndigheten bör inte utveckla teknik – det gör marknaden – men tekniken bör klassas och anpassas.

Ett stort problem med it-säkerheten är att vi är så beroende av World Wide Web. Internet som vi känner det kommer aldrig att bli säkert. Tekniken är en garant för att så aldrig kommer att bli fallet. Experterna säger dock att det är möjligt att bygga nya internet som är helt säkra. Då måste grundtekniken vara annorlunda.

Eftersom Sverige äger särskild tillverkningskompetens för mikrosateliter bör det utredas om sådana skulle kunna vara kärnan i ett svenskt säkert myndighetsnätverk. Kostnadsdelning bör kunna sökas med de nordiska grannländerna.

It-säkerhet är ett svenskt nationellt säkerhetsintresse som dessutom är nära förbundet med utvecklandet av ett totalförsvaret. Som ett militärt alliansfritt land bör vi inte okritiskt tillhandahålla vår säkerhetsklassade information till EU. Jag anser därför att det bör säkerställas att säkerhetsklassad information av betydelse för svensk säkerhet inte automatiskt ska komma EU:s institutioner till handa.

Många medlemsländer betraktar EU:s säkerhetsinstitutioner som osäkra och oseriösa. Länder byter och handlar med underrättelser. Det är ofrånkomligt. Men det bör ske med återhållsamhet och bara med trovärdiga motparter. Om vi ger EU underrättelser, vilka får sedan ta del av dem?

Fru talman! Låt Sverige behålla kontrollen över vår informationssäkerhet! Och låt oss bygga ut vår informationssäkerhet, främst till gagn för totalförsvaret!

Vi kan lida med NIS-direktivet. Det handlar snarare om vad mer som bör göras för att ta de nödvändiga stegen framåt.

Anf. 70 ALLAN WIDMAN (L):

Fru talman! Innan jag inleder vill jag göra ett påpekande med anledning av det Mikael Jansson nyss sa i talarstolen. Det är på det sättet att information som omfattas av den svenska säkerhetsskyddslagen inte inbegrips i den informationsplikt som gäller enligt NIS-direktivet. Uppgifter som rör rikets säkerhet kommer alltså inte att lämnas ut till andra länder utan att det har gjorts en laglig prövning i enskilt fall.

Till skillnad från Mikael Jansson tycker jag som liberal att det är bra att EU har engagerat sig för informationssäkerheten. För ett år sedan var det EU som såg till att Sverige fick en incidentrapportering som nu gäller för de statliga myndigheterna. Och det vi har på bordet här i dag är det så kallade NIS-direktivet, fru talman. Med det tas ytterligare steg när det gäller att stärka medlemsländernas cyber- och informationssäkerhet inom unionen.

Precis som Mikael Oscarsson var inne på står de här frågorna högt på dagordningen i dag. Inte minst det haveri i Transportstyrelsen som vi upplevde förra sommaren har medverkat till detta. Att det under ett och ett halvt års tid pågick läckage av uppgifter som var belagda med sekretess, trots att flera ansvariga ministrar hade full kännedom om saken, aktualiserar frågor om krismedvetenhet, säkerhetsmedvetenhet och inte minst samordning.

I beredningen av det här ärendet ställde försvarsutskottet en fråga till inrikesministerns statssekreterare, Charlotte Svensson. Frågan lød: Hur ser ansvarsfördelningen ut inom svensk statsförvaltning när det gäller cyber- och informationssäkerhet? Det räckte inte med *en* Powerpoint för att åskådliggöra detta. Det är en lång rad myndigheter som har tillsynsplikt och föreskriftsrätt inom området.

Man ska också villigt erkänna att det har hänt en del de senaste åren. Det är numera Försvarsmakten, för de militära myndigheterna, och Säpo, för de civila myndigheterna, som har möjlighet att stoppa så kallad outsourcing. Med det nya NIS-direktivet får vi också sju nya tillsynsmyndigheter som ska vara ansvariga för en sektor vardera i det svenska samhällslivet. Det är väl lite av en ironi att en av dessa tillsynsmyndigheter faktiskt är Transportstyrelsen, fru talman.

Vid sidan av tillsynsstrukturen har varje myndighet naturligtvis själv ett ansvar för sin informations- och cybersäkerhet.

Statssekreterarens redogörelse berörde också ett organ som kallas Samfi, Samarbetsgruppen för informationssäkerhet. Där ingår en lång rad centrala myndigheter på området. Det är FRA, Säkerhetspolisen, Försvarets materielverk, Post- och telestyrelsen och naturligtvis MSB. Den här gruppen har arbetat under ganska många år nu med att ta fram hjälp, stöd och enkla åtgärder för myndigheter att följa när det gäller säkerheten. Statssekreteraren berättade också att den här samarbetsgruppen nu ska bli ett myndighetsråd och få en fastare kontur och större befogenheter på nationell nivå. Man ska också få ett kansli på MSB.

Alliansen har i ett särskilt yttrande understrukt vikten av att regeringen skyndar på arbetet med att ge Samfi bättre muskler och större befogenheter. Det finns ingen anledning att vänta med en bättre samordning på just den nationella nivån, fru talman.

Kristdemokraterna vill ha en cybersäkerhetsmyndighet. Det låter som ett kraftfullt förslag. Tro mig, fru talman! Om man ska ha en myndighet som är ensam ansvarig för all cybersäkerhet i offentlig förvaltning kommer det att bli en mycket omfattande myndighet. Och så stora myndigheter brukar visa sig vara ganska trögrörliga.

Vi har ansvarsprincipen som grund i den svenska krishantering. Min bedömning är att man inte kan centralisera ansvaret så långt som Kristdemokraterna föreslår. Jag brukar inte säga det; men jag är inte särskilt attraherad av just den idén.

Fru talman! Det här är åtminstone för mig den sista debatten med försvarsutskottet den här mandatperioden. Jag vill därför tacka samtliga ledamöter för ett gott samarbete.

Fru talman! Jag vill också yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 71 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Informationssäkerhet är inget som det ankommer på en ensam myndighet att ta ansvar för. Kanske fanns en tid när så var fallet, när it fortfarande var en nymodighet och ett smalt intresse och hade en begränsad användarkrets.

I dag är läget som bekant ett annat, ett helt annat. Cyberattacker är en realitet som drabbar i stort sett alla samhällets sektorer. Spionage bedrivs i stor utsträckning genom elektronisk inhämtning, och dagens och alldeles säkert morgondagens krig och konflikter kommer på olika sätt att utspela sig i cybermiljön.

Fru talman! Mot den bakgrunden måste man säga att NIS-direktivet är både välkommet och viktigt. Direktivet, eller dess svenska uttolkning, lagen om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster, syftar till att uppnå en hög säkerhetsnivå i nätverk och informationssystem för digitala tjänster samt samhällsviktiga tjänster. Med den här lagstiftningen på plats har vi ett ramverk som innebär att både offentliga och privata aktörer måste skärpa sitt informationssäkerhetsarbete.

Lagförslaget ligger väl i linje med både den försvarspolitiska inriktning som antagits här i Sveriges riksdag och Nationell informations- och cybersäkerhetsstrategi, som antogs av regeringen 2017.

NIS-direktivet är en produkt från Europeiska unionen. EU är i sig en integrerad marknadsplats där varor, tjänster och människor ska kunna röra sig fritt över gränserna. Det övergripande syftet med direktivet är att bygga upp tillit och förtroende mellan medlemsländer och mellan olika aktörer genom att uppnå en hög säkerhetsnivå.

Från ett nationellt perspektiv innebär denna lagstiftning att ett bredare grepp tas om it-säkerhetsfrågorna i och med att specifika sektorer pekas ut: Det handlar om energi, transport, bankverksamhet, finansmarknadsinfrastruktur, hälso- och sjukvård, leverans och distribution av dricksvatten samt digital infrastruktur.

Samtliga av dessa områden känner vi igen från det pågående arbetet med det civila försvaret. Det handlar alltså om grundläggande funktioner för att det moderna samhället ska fungera.

Konkret innebär den nya lagstiftningen att leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster ska vidta åtgärder för att uppnå ett tillräckligt säkerhetsskydd i sina system. Vad är då samhällsviktiga tjänster? Utgångspunkten är att det handlar om leverantörer som tillhandahåller tjänster som är beroende av nätverk och informationssystem och att en incident skulle medföra en betydande störning vid tillhandahållandet av tjänsten.

Om man tycker att det där låter krångligt, fru talman, finns det en uppriktad förteckning över vilka verksamheter som omfattas och anses tillhandahålla just samhällsviktiga tjänster.

Bland annat ska dessa leverantörer göra en riskanalys som ska ligga till grund för val av säkerhetsåtgärder. I analysen ska det ingå en åtgärdsplan. Åtgärdsplanen ska analyseras och uppdateras årligen. Leverantörerna ska också, i likhet med den obligatoriska it-incidentrapportering som sedan två år gäller för samtliga statliga myndigheter, rapportera incidenter som påverkar kontinuiteten i tjänsterna.

Det ska samtidigt inte stickas under stol med att många företag och organisationer just nu upplever en tung period med nya regleringar rörande deras förmåga att skydda information och skydda kunders integritet. Nyligen infördes nya personuppgiftsregler, mer känt som GDPR, och nu kommer alltså NIS-direktivet.

Det finns emellertid goda och välmotiverade skäl bakom båda regleringarna. Vi måste dimensionera vår motståndskraft i förhållande till den hotbild som vi möter.

Fru talman! Avslutningsvis: Den som har följt den försvarspolitiska debatten under senare år vet att informations- och cybersäkerhet har fått en alltmer framträdande roll. Exempel från vår omvärld, men också från Sverige, visar cybervapnets potential att skada och rent av tvinga ned samhällen på knä. Vi har också sett hur slarv och handhavandefel fått väldigt negativa konsekvenser.

Och lika självklart som det är att inkludera det privata näringslivet i det fortsatta arbetet med totalförsvarsplanering är det att ställa tydliga krav på leverantörer av samhällsviktiga tjänster att hålla en hög säkerhetsnivå i sina it-system.

Anf. 72 BEATRICE ASK (M):

Fru talman! Sårbarheten i våra it-system och när det gäller digitala tjänster är uppenbar. Man skulle kunna använda lång tid till att beskriva det, men jag ska inte göra det.

Det här är en försvarsfråga som försvarsutskottet har hand om, men det rör också i allra högsta grad det civila samhället i fredstid. Åtminstone handlar det om de åtgärder som borde vidtas.

Utvecklingen av elektronisk informationsöverföring går så snabbt att det är svårt att hänga med. Den rapportering som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får in visar i sin senaste version att knappt en tredjedel av de rapportskyldiga myndigheterna har lämnat in rapporter om en eller flera incidenter. Man kan tycka att det är bra i tron att det verkligen inte händer så mycket över huvud taget. Samtidigt måste man ifrågasätta om detta verkligen stämmer med verkligheten med tanke på att FRA uppskattar att svenska mål utsätts för 10 000 aktiviteter per månad bara från utlandet. Så det stämmer inte riktigt.

Det visar att vanan eller förmågan hos myndigheterna att rapportera problem fortfarande är låg. Det är fortfarande otydligt för myndigheterna vad som ska rapporteras in. Det finns egentligen ingen definition av vad som menas med allvarliga incidenter. Det får var och en lista ut själv, och då får man det man får.

Men de som gjort det och anmält anger att i 43 procent av fallen har det lett till begränsade störningar i verksamheten. 18 procent säger att effekten är stora störningar. Det är väl i allmänhet vanligt folk och verksamheter som drabbas av detta. Men det är alltså otydligt hur omfattande problemen är.

Vad handlar det om? Ja, det är kryptotrojaner, vd-bedrägerier och överbelastningsattacker. Vd-bedrägerier innebär att man utger sig för att vara vd och får folk att göra saker. Vem är avsändaren? Ja, det kan också variera. Vi har de utländska kontakterna, men vi har också en hel del inhemsk verksamhet. Dessutom finns det rätt många pigga ungdomar.

Det som man kan konstatera och det som är viktigt i det här sammanhanget är att med ett bättre säkerhetsarbete skulle vi kunna stoppa eller i vart fall minska problemen radikalt.

EU har genom NIS-direktivet angett vad som måste vara en mininivå av nationell kapacitet, och det är väl bra att man gör det. Det ska finnas en nationell strategi för behöriga myndigheter. Det ska också finnas en organisation för hantering av it-incidenter och en kontaktpunkt för gränsöverskridande samarbete.

Genom att inarbeta detta i svensk lag kommer det att gälla också i Sverige, vilket dagens ärende handlar om. Vilka sektorer som det handlar om har vi ju redan hört här i debatten.

Det kan konstateras att en del av det som NIS-direktivet kräver har kommit på plats i Sverige. Med dagens ärende tar vi ett ytterligare viktigt steg. Men beslut i kammaren är en sak. Det slår mig att vi väldigt sällan tänker på det. Vad vi beslutar är inte verkligheten. Det är först när det är genomfört och i praktiken fungerar som vi har nått resultat. Här finns det mycket att göra.

Dessa beslut ska genomföras, vårdas och förvaltas över tid. Det är långt ifrån tillräckligt. På alla nivåer krävs det ett intresse och en vilja att säkerställa att it-baserade verksamheter är att lita på.

I februari deltog jag i cyberförsvarsdagen, en årligt återkommande dag med föreläsningar och diskussioner om it och säkerhet. I en paneldiskussion deltog en medarbetare från FRA som arbetar med att granska incidenter. Han arbetar också med säkerheten i it-system hos myndigheter och

företag. Hans budskap var egentligen ganska enkelt: Om man följer råden från dem och gör som man ska göra skulle riskerna vara mindre. Men vi har inte ens infört det som man sa på 90-talet, konstaterade han.

I ett annat samtal under den dagen träffade jag också andra, och ett starkt intryck där var att frågor om it-säkerhet ofta lämnas till myndighetens säkerhetsavdelning – punkt. Där finns det ofta hög expertkunskap, och det är bra i sig. Men när enheterna och avdelningarna lämnar sina äskanden eller propåer hanteras de på ledningsnivå som alla andra frågor från alla andra delar av verksamheten.

En liten enhet med abstrakta och tekniska frågor får sällan det öra från cheferna som skulle behövas. Därmed händer det väldigt lite. Vi har påpekat brister år efter år, sa man till mig. Vi försöker att framföra vad som borde göras, men det händer ingenting.

Fru talman! It-frågor och it-säkerhetsfrågor är ofta tekniska och abstrakta. Många av oss förstår mycket litet av hur det tekniskt fungerar. Vi överlåter åt tekniker att sköta saken och det är förmodligen bra på sitt sätt. Men vi lyssnar för dåligt på deras råd eller också förstår vi dem inte. Som samhället och därmed olika verksamheter har utvecklats duger det inte. Frågorna om it-systemen och säkerheten måste upp på ledningsnivå. Skador och brister som kan uppstå leder till kostnader och problem som är alldeles för stora.

Här innebär EU-direktivet en del positiva saker. Incidentrapportering har vi satt på plats. Det är bra, för information samlas då in, struktureras och blir därmed intressant och gripbart för chefer. Krav på gränsöverskridande samarbete är av naturen sådant som ofta är intressant för ledningen.

Men, som jag sade inledningsvis: Vi måste göra mer. Kritiken mot regeringens hantering av Transportstyrelsens outsourcing av känslig information borde få alla väckarklockor att ringa. Vi moderater anser att det behövs en krisledningsfunktion i Statsrådsberedningen. Det är obegripligt att statsministern flyttade ut den som fanns i stället för att skapa tydliga strukturer för att larma. Effekterna har vi ju sett, och de är väldigt tråkiga.

Som framgår av betänkandet har allianspartierna i ett särskilt yttrande noterat att regeringen ”överväger olika alternativ för att stärka den nationella samordningen”. Man får glädjas åt det lilla, kan man säga. Men som Försvarsberedningen konstaterar är ansvaret för dessa frågor spritt på väldigt många myndigheter. Det finns ett starkt behov att snabbt åstadkomma en effektiv nationell samordning vad gäller informations- och cybersäkerhet.

Dessutom anser jag att det inom myndigheter och företag måste till en förändring av det slag jag har antytt. Chefer och generaldirektörer måste sätta sig in i frågorna och se till att de har en plats på ledningsnivå. I framtiden kommer rekryteringen av nya ledare med stor sannolikhet också att innehålla frågor och krav på kunskaper om it och it-säkerhet. Så centralt är detta.

Jag tror att det är dags att också vi på politisk nivå inser att det är här skon klämmer. Om vi inte får ledningarna på myndigheter, på företag och i regering att förstå hur centralt detta är kommer för lite att hända. Utvecklingen går snabbt och utnyttjas av andra.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag, som i det lilla är bra. Jag vill också tacka försvarsutskottets ordförande för hälsningen om bland annat en glad sommar. Vi ses i andra sammanhang!

Anf. 73 ROGER RICHTOFF (SD):

Fru talman! Syftet med den nya lagen är att uppnå en hög nivå på säkerheten i nätverk och informationssystem. Sverigedemokraterna har i många sammanhang på olika sätt gjort klart att vi ser säkrandet av sådana system och en utveckling av ett cyberförsvar som en viktig del av totalförsvarets alla delar. Vi kan också se positivt på att leverantörer av samhällsviktiga tjänster nu ska bedriva ett systematiskt och riskbaserat informationssäkerhetsarbete, fru talman, i fråga om de nätverk och informationssystem som de använder och samtidigt tillhandahålla dessa samhällsviktiga tjänster.

Det är lite olyckligt att det kommer i bakvänd ordning. Nu kommer det från EU. Vi har inga problem med det, men vi hade gärna sett att Sverige hade tagit ett kraftfullare initiativ här. Men nu är det som det är, och därför tycker vi att det är bra att detta kommer på plats.

Vi måste hålla ett öga på var besluten hamnar, i alla fall i detta avseende. Just i det här fallet rör det sig om säkerhetsåtgärder som oavsett hur man ställer sig till EU hade varit värdefulla att genomföra. Vi ser som sagt positivt på detta.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer – här tycker jag att det finns en viss osäkerhet – ska enligt propositionen få meddela föreskrifter. Regeringen eller en myndighet ska alltså meddela föreskrifter för vad som krävs av leverantörer av dessa samhällsviktiga tjänster. Sneglar man på MSB? Eller vad sneglar man på? Vi har dock en positiv grundsyn på att man gör detta på ett bra sätt.

Herr talman! Vid utbyte av information måste det enligt regeringen beaktas att utlämnande av uppgifter inte riskerar Sveriges säkerhet. Utskottet förutsätter att säkerhetsklassad information inte utlämnas till EU-institutioner utan att det först prövas att det lagligen kan ske. Detta är mycket viktigt. Utan detta uttalande hade vi över huvud taget inte kunnat godkänna det här.

Ju viktigare detta är och ju fler myndigheter som åläggs att föra säkerhetsarbete, desto större blir Sverigedemokraternas oro inför chefskapet och ledarskapet på myndigheterna. Nu kommer man in på utomordentligt känslig information, och man måste agera med ett gott chefskap och ledarskap, där det tyvärr finns undantag. Jag tycker inte att det finns anledning att känna tillförsikt inför till exempel den nye chefen på MSB.

Ska vi verkligen ha myndighetschefer här i landet som uttrycker sig på det vis som han gör? Han säger att han mår illa och kan kräkas när han hör företrädaren för ett av landets största partier tala. Är det sådana chefer som är kvalificerade att leda dessa viktiga myndigheter?

Jag tycker att man ska gå tillbaka och ställa något slags kompetenskrav. Falluckan ska inte sitta i taket för vare sig politiker, tjänstemän eller chefer i de statliga förvaltningarna när de har visat sig mer eller mindre odugliga. Det finns också massor med bra chefer. Den förra chefen på MSB tycker jag var alldeles utmärkt. Jag kan räkna upp fler.

Jag vill dock framhålla vikten av att man ser över utnämningen av chefer på dessa viktiga myndigheter. Vi har lite att göra när det gäller kompetenskraven, tycker jag. Vilka krav ställer vi på ledningen för aktuell myndighet? Man får söka över landet efter någon med rätt kompetens.

När det gäller anställningsförfarandet ska inte partiboken avgöra. Det är ointressant om man är sverigedemokrat eller något annat. Kompetensen

ska avgöra vem som får befattningen som chef eller ledare på myndigheterna. Civilt skulle man aldrig drömma om att anställa någon för att han har rätt partibok.

Prot. 2017/18:129
11 juni

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 13 Riksrevisionens rapport om finansieringssystemet för kärnavfallshantering

*Riksrevisionens
rapport om finansie-
ringssystemet för
kärnavfallshantering*

Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU15
Riksrevisionens rapport om finansieringssystemet för kärnavfallshantering (skr. 2017/18:141)
föredrogs.

Anf. 74 MIKAEL JANSSON (-):

Herr talman! I den aktuella skrivelsen lägger Riksrevisionen fram ett antal rekommendationer till regeringen. Flera av dessa har regeringen beaktat, men det finns fortfarande utrymme för förbättringar.

En av de rekommendationerna är att regeringen bör utveckla rapporteringen av de samlade riskerna i finansieringssystemet. Riksrevisionen ger flera olika alternativ för hur en sådan rapportering skulle kunna genomföras. Exempelvis kan det ske i budgetpropositionerna, i resultatskrivelser till riksdagen eller i årsredovisningen för staten. Regeringen har valt alternativet att genomföra rapporteringen till riksdagen av systemets balans och statens samlade risk i kommande budgetpropositioner. Man aviserar att rapporteringen kommer att ske vart tredje år.

Enligt min mening är denna rapportering inte tillräcklig. Jag anser att rapporteringen i stället bör ske mer frekvent, minst två gånger per mandatperiod. Jag yrkar därmed bifall till reservationen.

Anf. 75 PETER JEPPSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU15 och avslag på reservationen.

Försvarsutskottet har behandlat regeringens skrivelse som tar upp Riksrevisionens granskning och rapport av finansieringssystemet för kärnavfallshantering. I dag omfattar finansieringssystemet stora kostnader, och riskerna för att staten ska tvingas bekosta omhändertagande av använt kärnbränsle och kärnavfall ska och måste minimeras så långt som möjligt.

Enligt svensk lag ska kärnkraftsföretagen stå för alla kostnader för att ta hand om och slutförvara kärnavfallet. De ska också bekosta rivningen av kärnkraftverken och andra kärntekniska anläggningar. Sedan mitten av 1970-talet avsätter kärnkraftsföretagen pengar för att täcka kostnaderna för detta. Medlen förvaltas av Kärnavfallsfonden. Förutom de avgifter som ägarna betalar ställer de också finansiella säkerheter för avgifter som ännu inte har betalats in till fonden och för oförutsedda händelser.

Kostnaderna för rivning av, forskning om och hantering av kärnavfall och använt kärnbränsle har hittills uppgått till ca 43 miljarder kronor. Kost-

naderna gäller mellanlagring av kärnavfall, demontering av kärnkraftverket i Barsebäck med mera. Den beräknade totalkostnaden för avvecklingen av kärnkraften ligger på 106 miljarder kronor.

Det statliga finansieringssystemet för omhändertagande av kärnkraftens restprodukter ska täcka kostnaderna för avveckling och avfallshantering fram till 2080-talet, enligt Svensk Kärnbränslehanterings, SKB:s, tidsplan.

Med tanke på den långa tidsperioden finns det en inbyggd osäkerhet i systemet. Riksrevisionens övergripande slutsats är att det finns stora osäkerheter i och oenigheter om hur omfattande de framtida kostnaderna och intäkterna i finansieringssystemet kan bli.

Beräkningarna granskas i dag av Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, som i sin tur lämnar förslag till regeringen om storlek på avgifter och säkerheter. Sedan fattar regeringen beslut om avgifter och säkerheter för reaktorinnehavarna.

Finansieringssystemet har sannolikt varit underfinansierat, och statens ekonomiska säkerheter har varit otillräckliga.

Herr talman! Det behövs ett helhetsansvar för analys och bedömning av risker i finansieringssystemet. Försvarsutskottet välkomnar därför de åtgärder som regeringen har vidtagit avseende de nya reglerna om finansiering av kärnavfallshanteringen som utskottet nyligen behandlade i betänkande 2017/18:FöU2.

Regeringen gav den 31 augusti 2017 SSM och Riksgäldskontoret i uppdrag att förbereda och genomföra en överföring av SSM:s ansvar under finansieringslagstiftningen till Riksgäldskontoret. De kommer genom de nya arbetsuppgifterna att ha ett övergripande ansvar för att analysera och bedöma riskerna i finansieringssystemet. Genom denna förändring samlas ansvaret för finansieringsfrågorna på färre aktörer, vilket leder till att en bättre överblick skapas.

Regeringen kommer i det fortsatta arbetet att överväga att ytterligare förtydliga Riksgäldskontorets ansvar. Överföringen av ansvaret till Riksgäldskontoret ska vara genomförd den 1 december 2018.

Försvarsutskottet gör bedömningen att de åtgärder som regeringen nu aviserar i sin skrivelse är relevanta, bland annat att de samlade bedömningarna av riskerna ska rapporteras till riksdagen vart tredje år.

Utskottet ser även positivt på att Riksrevisionen belyser SSM:s och Riksgäldskontorets möjligheter att besluta om föreskrifter och riskbegränsande villkor för att ytterligare begränsa statens risk. Det finns en bred enighet i utskottet om detta.

Herr talman! Kära kollegor! Med tanke på att jag inte kandiderar till riksdagen igen och att detta är min allra sista ärendedebatt i denna fina kammare vill jag passa på att tacka för den tid som jag har haft förmånen att arbeta i riksdagen och framför allt i försvarsutskottet.

Det har varit tolv fantastiskt intressanta och fina år för min del, med debatter som ibland har andats oenighet men framför allt debatter som faktiskt har präglats av enighet i våra för landet så viktiga frågor.

Jag tackar kollegor och ledamöter för ett bra arbetsklimat i utskottet, men jag tackar framför allt all kanslipersonal som på ett proffsigt och bra sätt alltid har varit stadgan och ryggraden i försvarsutskottets arbete.

(Applåder)

Anf. 76 ROGER RICHTOFF (SD):

Herr talman! Vi delar utskottets uppfattning; det är ingen hemlighet. Framför allt tycker vi, som nyss sas, att regeringen har tagit till sig kritiken från Riksrevisionen och lägger fram förslag om att man ska följa detta i allt väsentligt. Det känner vi oss mycket tillfreds med. Därför ställer vi oss bakom detta.

Sverigedemokraterna är för kärnkraften. Där skiljer vi oss lite grann från de övriga partierna. Möjligtvis är Liberalerna också för. Det kan finnas någon mer.

Vi vill också ha forskning och en utveckling av kärnkraften. Men det är en annan debatt.

Vi vet att man nu trycker ned uran i berggrummet. Man tror att detta ska bli tätt och att det inte ska bli någon strålning. Jag vet inte. Jag känner bara en osäkerhet.

Men jag vill ställa en fråga som jag har ställt tidigare. Vidtar man åtgärder för att kunna ta upp det ganska enkelt? Jag får uppfattningen att man inte gör det. När det gäller den nya kärnkraften kommer man, med den forskning som finns, att kunna upparbeta det ännu mer, kanske upp till 90–95 procent om det som jag har läst stämmer. Vore det då inte ganska bra att kunna återanvända detta uran och slippa bryta uran runt om i världen? Det tycker jag.

Jag återkommer i fråga om detta, dels när jag kan mer om detta ämne, dels när jag förstår vilka kostnader det är för detta.

När jag talar med dem som förvarar uranet säger de att man då får bestämma att man ska ta upp detta igen till en viss kostnad. Det är vår inriktning, och det återkommer jag till i motioner under kommande mandatperioder. Men att fortsätta bryta uran på detta sätt, när forskningen är nästan framme vid nya reaktorer som kan upparbeta detta, tycker jag är en bra lösning, om inte annat så för andra länder som är kloka nog att fortsätta med kärnkraften.

Jag vill tacka försvarsutskottets ledamöter för ett, som jag uppfattar det, mycket trevligt, bra och givande bemötande. Det har varit trevligt och lärorikt. Vi syns igen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 14 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gasanordningar

Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU16
Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gasanordningar
(prop. 2017/18:178)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

§ 15 En ny strafftidslag

Justitiekommitténs betänkande 2017/18:JuU30
En ny strafftidslag (prop. 2017/18:250)
föredrogs.

Anf. 77 LINDA SNECKER (V):

Herr talman! Vi befinner oss i ett politiskt skede där det talas otroligt mycket om längre straff och hårdare tag. Då kan det vara bra att påminna sig om att det inte alltid har sett ut så i den kriminalpolitiska debatten. Precis som under alla politiska tidsperioder varierar politikernas vilja att markera sina ställningstaganden. Tittar vi lite bakåt i tiden skedde det där- emot debatter om hårdare tag under valrörelserna 1982, 1991 och 2006. Nu är vi här igen. Allt kommer igen, både i mode och i politik.

I en sådan här debatt om straff ska vi ändå påminna oss om hur straff- rätten fungerar i Sverige. Straffet ska vara relaterat till brottets allvarlig- hetsgrad, samtidigt som liknande brott ska bestraffas likartat. Men ser vi tillbaka i historien har inget land kunnat avvålla människor från att begå brott enbart genom att använda straffet som avskräckning.

Vänsterpartiet ser ändå positivt på att lagstiftningen moderniseras och förenklas. Det förslag som vi debatterar i dag är vi i Vänsterpartiet överlag nöjda med. Vi står bakom regeringens förslag, förutom på ett par för oss centrala punkter. Vi vill ändå avslå förslaget av två olika anledningar.

Regeringen föreslår i propositionen att om ett fängelsestraff har börjat verkställas och hovrätten skärper fängelsestraffet ska hovrättens dom eller beslut gälla omedelbart, om inte rätten beslutar någonting annat. Man fö- reslår detta för att det annars kan bli ett avbrott i verkställigheten i det fall den dömde hinner avtjäna straffet enligt tingsrättens dom innan hovrättens skärpta dom har vunnit laga kraft.

Regeringens förslag innebär alltså ett avsteg från huvudregeln om att ett fängelsestraff får verkställas först sedan det vunnit laga kraft.

Vi i Vänsterpartiet har förståelse för att det i praktiken är enklare om verkställigheten kan pågå utan avbrott vid en skärpt hovrättsdom. Vi har förståelse för det. Men rent praktiska bekymmer för Kriminalvården som myndighet kan inte motivera ett så pass stort avsteg från huvudregeln som regeringen nu föreslår.

Den andra anledningen är att Vänsterpartiet ställer sig tveksamt till att regeringen i propositionen föreslår en ökad flexibilitet när det gäller möj- ligheten att ta in en dömd i häkte i samband med att hen ska överföras till kriminalvårdsanstalt för verkställighet av fängelsestraff. Redan i dag finns möjligheter att tillfälligt ta in den som ska förpassas till kriminalvårdsan- stalt i häkte eller i polisarrest i avvaktan på beslut om anstaltsplacering.

Jag säger återigen att Vänsterpartiet har full förståelse för att dömda personer tillfälligt kan behöva tas in i häkte eller i särskilda fall i polisarrest i samband med att de ska transporteras vidare till kriminalvårdsanstalt, men vi anser inte att dagens reglering är fullt tillräcklig för att hantera upp- komna behov av sådan tillfällig förvaring.

Häktning i sig innebär en stor påfrestning för den som är häktad. Redan genom själva frihetsberövandet av den häktade har den häktade fått sina fri- och rättigheter inskränkta på ett omfattande sätt. Vi är emot en utvidg-

ning av möjligheten till förvaring av dömda i häkte och polisarrest eftersom den miljön är dokumenterat nedbrytande för den intagne. Barn under 18 år bör enligt vår mening över huvud taget inte placeras i häkte eller arrest.

Det är alltså två rent praktiska åtgärder som propositionen vill komma åt genom lagstiftning. Jag är tveksam till om det verkligen är lagstiftningen som ska lösa praktiska svårigheter för myndigheter. Lagstiftning ska i första hand vara rättssäker, konsekvent och stabil. Ja, det här kommer att innebära mer krångligheter för Kriminalvården, men jag kan inte se motivet att rucka på rättssäkerheten för att underlätta för en myndighet. I sådana fall är det en betydligt bättre lösning att anställa mer personal på myndigheten. Men det är en helt annan debatt.

Vänsterpartiet yrkar avslag på propositionen, och jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 78 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Denna lite sena eftermiddag är vi inte så jättemånga från justitiekottet på plats, men några av oss tycker att det är viktigt att få redogöra för detta betänkande om en ny strafftidslag.

Frågan kan låta teknisk, och det är många av de frågor vi i justitiekottet har att behandla. Men de är likväl viktiga. Det här betänkandet handlar om att underlätta arbetet för domstolarna om när ett fängelsestraff ska utdömas och hur tiden för verkställigheten ska beräknas.

Senast man gjorde en översyn av den svenska strafftidslagen var år 1974, och de förarbeten som utgör vägledning för domstolarna vid tillämpning av lagen är uppmot 40 år gamla. Det har skapat en svåröverskådlig och föråldrad lagstiftning som många gånger har inneburit problem vid själva tillämpningen. Även Kriminalvården har uppmärksammat lagens brister, som i värsta fall kan riskera att generera felaktiga frihetsberövanden.

Herr talman! Internationella konventioner, inte minst Europakonventionen, anger rätten till privatlivet som en av de mest grundläggande rättigheterna. Privatlivet får enbart begränsas av det allmänna om vissa kriterier är uppfyllda. Oftast handlar det om frihetsberövanden i relation till brottslig gärning.

Den svenska grundlagen reglerar förbudet mot frihetsberövande i regeringsformen. För att begränsa denna rättighet krävs uttryckligen stöd i lag. Inskränkningar får enbart göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Lagar som begränsar rörelsefriheten förekommer inom hälso- och sjukvården och omfattar de områdena men främst vad gäller den som misstänks eller är dömd för brott.

Eftersom åtgärderna är så pass ingripande mot den enskildes rätt till privatliv finns bland annat garantier om legalitet, det vill säga att ingen kan dömas till ett straff för en gärning som inte var belagd med påföljd när den begicks. Inte heller får någon dömas till en svårare påföljd. Därtill finns regler om en rättvis rättegång och tidsfrist inför domstolsprövning.

Allt detta handlar om att säkra individens rättigheter inför det allmänna. Att det i dag råder tolknings- och tillämpningssvårigheter med vår strafftidslag är därför mycket allvarligt.

Herr talman! Den nya strafftidslagen ska reglera när och hur verkställigheten av fängelsestraffet ska inledas och hur strafftiden ska beräknas. Lagen ska vara tillämplig på alla fängelsestraff som utgör konsekvensen av en brottslig gärning. Huvudregeln som föreslås är att ett fängelsestraff får verkställas när en dom eller ett beslut vunnit laga kraft mot den dömd. Några undantag har dock godtagits. Det gäller när behandlingsinsatser behövs utan avbrott eller vid förverkande av villkorligt medgiven frihet vid misskötsamhet. Ett annat exempel är om en dömd påbörjat verkställigheten av ett fängelsestraff men högre instans skärper straffet. Då ska beslutet börja gälla omedelbart.

En grundläggande utgångspunkt som föreslås i betänkandet är när fängelsestraffet ska påbörjas. Vi menar att det ska ske så snart som möjligt utan onödiga dröjsmål efter det att straffet blivit verkställbart. Enbart exceptionella situationer hos Kriminalvården får innebära undantag. Den som är häktad i avvaktan på beslut ska vara i häkte max sju dagar om det inte finns särskilda skäl för längre tid. Den som befinner sig i polisarrest ska så skyndsamt som möjligt få en placering. Enbart hänsyn till transportförhållandena godtas enligt förslaget i det här betänkandet.

Avslutningsvis vill jag kommentera unga frihetsberövades situation eftersom frågan har kommit på tal. Det är en oerhört angelägen grupp att se över.

Fastän det finns bestämmelser som syftar till att säkerställa restriktivitet med att döma unga till frihetsberövande påföljder döms varje år ett fåtal unga till fängelse. Särskilda ansträngningar ska göras för att unga inte ska behöva hamna i polisarrest. Utöver detta ska man ta hänsyn till barns och ungas behov vid själva placeringen.

Nu finns en utredning klar, *Färre i häkte och minskad isolering*, som bereds i Regeringskansliet. Den ska leda till lagförslag som ska läggas fram för riksdagen. Utredningen har föreslagit att barn inte ska häktas utan i stället förvaras på ungdomshem. Det är oerhört viktigt.

Regeringen har dessutom gett Kriminalvården i uppdrag att analysera hur situationen för barn och unga som frihetsberövas kan förbättras.

Utöver detta föreslår man i betänkandet att strafftiden ska renodlas. I betänkandet regleras tidpunkten för strafftidens början, beräkningsgrunden, straffidsbeslutet, situationer av avvikelse utanför anstalt och avbrott i verkställigheten. Syftet är att detta ska vara domstolarna behjälpligt och att regelverket ska bli mer effektivt och rättssäkert. Det är så jag tror att vi kan hjälpa domstolarna att arbeta vidare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 79 JAN LINDHOLM (MP):

Herr talman! Med risk för att bli tjatig vill jag ändå än en gång påminna kammaren om att den rödgröna feministiska regeringen arbetar systematiskt och målmedvetet med att bygga ett långsiktigt och hållbart välfärdsamhälle. Det sker på flera olika plan.

Vi investerar i ny hållbar transportinfrastruktur, vi stimulerar utvecklingen mot hållbart byggande och vi utvecklar ekonomiska styrmedel för att det ska bli enklare för medborgarna att göra de långsiktigt hållbara valen i sina vardagsliv.

Att förebygga att ohälsa uppstår är självklart även det en viktig del i bygget av ett långsiktigt hållbart samhälle. Regeringen har därför valt att öka resurserna för Folkhälsomyndigheten och göra riktade satsningar inom vårdområdet för att förebygga ohälsa.

Men, herr talman, det är inte alla partier som har de här ambitionerna. Under alliansregeringens åtta år minskades nämligen antalet anställda i välfärden från 134 till 128 personer per 1 000 invånare, en minskning med 6 personer per 1 000 innevånare eller en personalminskning med 4 ½ procent. Alliansåren var således värre för välfärden än den omfattande budgetsanering av landets finanser som genomfördes på 1990-talet, då man tvingades minska antalet anställda i välfärden med 5 personer per 1 000 invånare.

Nu har den feministiska regeringen på bara fyra år återställt välfärden efter alliansregeringens nedmontering. Antalet anställda är till och med högre nu än när alliansregeringen tillträdde 2006, med 135 anställda per 1 000 invånare eller en personalökning med 5 ½ procent under rödgrönt styre. Det är ett kvitto på att välfärden växer – och observera att de här siffrorna omfattar anställda hos både privata och offentliga arbetsgivare.

Men, herr talman, den rödgröna regeringen reformerar även lagstiftningen – även om betänkandet *En ny strafftidslag* inte innebär de stora förändringar på vägen mot visionerna om det gröna samhälle och den bättre värld som vi vill skapa.

Den så kallade strafftidslagen har enligt regeringens bedömning blivit föråldrad och, på grund av att det har gjorts ett flertal mindre justeringar de senaste 40 åren, även svåröverskådlig och svårtolkad. Det är nog något som de flesta lagar råkar ut för med tiden, tror jag. Men det är inte bra när myndigheter anser att det allt oftare uppstår tolknings- och tillämpnings-svårigheter i en lag, så det måste vi naturligtvis rätta till.

Den nya strafftidslagen ska enligt regeringen skapa klarhet i frågor som när och hur verkställighet av fängelsestraff får inledas och hur strafftiden ska beräknas. Lagen ska även hantera domar som utdömts i andra länder och många andra frågor kring verkställigheten för dem som dömts till påföljd på grund av brott.

Jag ska, herr talman, inte förlänga debatten och uppta så mycket mer av kammarens begränsade tid men vill ändå passa på att koppla en sådan här fråga till det område jag själv huvudsakligen ansvarar för. En väl fungerande välfärdspolitik minskar nämligen risken för att medborgare hamnar snett i samhället och i värsta fall viker in på en livsstil som även omfattar någon form av brottslig verksamhet.

Grön politik har som huvudfokus att tidigt stödja och hjälpa så att ohälsa i olika former inte ska få fäste hos individen – och brott är utan tvivel ett ohälsosamt beteende. Miljöpartiets inställning är också att straff inte är stödjande eller fostrande, utan vi ser helst att behandling i syfte att bryta destruktiva beteenden prioriteras och att det sker så tidigt som möjligt i en brottskarriär. Jag vet att Kriminalvården delar uppfattningen att behandling är bättre än straff – även om det kan ta längre tid än den utdömda strafftiden. Men då har vi frivården, som är ett verktyg som borde användas i större utsträckning.

Förslagen som regeringen lägger i propositionen är egentligen inte kontroversiella, utan det är ganska praktiska sätt att ta hand om de problem som myndigheterna pekar på.

Eftersom jag är alldeles ny i justitieutskottet och detta är min första och troligen även min sista debatt i detta utskott vill jag undvika att gå i polemik med reservanterna om betänkandet. Förslagen i följdmotionen har jag i princip inte något emot; tvärtom tycker jag att de är ganska rimliga. Jag tycker också att det vore lite förment av mig, herr talman, att med bara två veckors erfarenhet av justitieutskottets arbete påstå att jag kan göra en annan bedömning än den som regeringen gjort när man skrivit sitt förslag. Det vore kanske lite märkligt. Regeringen har nog gjort en bra bedömning av vad som är möjligt att göra just nu, i den här situationen.

När det gäller reservationen som berör förslagen i betänkandet *Färre i häkte och minskad isolering* bereds detta, som föregående talare sa, i Regeringskansliet. Som man säger i sådana sammanhang: Det bör inte föregripas.

Jag uppfattar ändå, och det har väl också framkommit i debatten, att det i huvudsak inte finns några stora motsättningar i dessa frågor. Därmed yrkar jag bifall till förslaget och avslag på reservationerna.

Anf. 80 JOHAN HEDIN (C):

Herr talman! Dwight David Eisenhower blev sedermera USA:s president, men innan dess var han brigadgeneral och anförde de allierades styrkor mot nazisterna under andra världskriget. Det kriget kunde vinnas, och friheten kunde segra mot mörkrets krafter den gången. En absolut avgörande komponent i segerns recept var utan tvivel ledarskap. Det politiska ledarskapet var naturligtvis oerhört viktigt, och det är inte sällan tillfälle bjuds att citera en av den tidens allra största, Winston Churchill. Men även ledarskapet bland dem som var satta att utföra de beslut som fattades av de politiska ledarna var av största betydelse.

Just Eisenhower är tillskriven ett citat som jag ofta tänker på. Det har förekommit i några olika varianter, för Eisenhower tryckte ofta på just detta: att planer oftast är värdelösa men att planering är oundgänglig. Just så är det: Planer är värdelösa, men planering är oundgänglig.

I vår kontext som lagstiftare och opinionsbildare baserar vi normalt våra planer på ideologisk övertygelse. I idévärlden är allt perfekt, men även den mest logiska tankemodell kan stöta på patrull i verklighetens buskiga snår. Verkligheten är föränderlig. Ny information kommer till, och det som var viktigt i går kan hamna i skymundan bakom sådant som är akut i dag. Vi kan se eller inte se att dessa planer tillämpade i praktiken inte uppnår det vi avsåg. I värsta fall blir de kontraproduktiva och motverkar i själva verket våra politiska mål.

Planer kan alltså visa sig värdelösa. Men att ha tänkt igenom alla aspekter som följer av planering, att staka ut en riktning och – kanske viktigast av allt – bestämma sig för vad riktningen ska vara är, precis som Eisenhower uttryckte det, oundgängligt.

Den motsatta hållningen är att agera helt utan plan, att ta dagen – och debatten – som den kommer, att lägga mycket omsorg på att försöka ta reda på vad opinionen för tillfället önskar och jaga efter den med mer eller mindre genomtänkta policyförslag.

Den senare varianten är sällan framgångsrik, men det är grepp som inte sällan tas till när ledarskapet är svagt och man är satt under press. Det är då normala spärrar för anständighet och rimlighet alltför lätt passeras. Det är då förslag om att sätta in militär mot sin egen befolkning lyfts fram. Så

gjorde statsministern; sedan fick han naturligtvis backa från en sådan orimlighet. Ett annat obehagligt passerande av anständighetens gräns var när justitieministern och socialdemokraten Morgan Johansson i ett meningsutbyte på Twitter stoltserade med att ha stramat åt migrationspolitiken och att man därför kan dela ut gratis busskort till ungdomar, oavsett om de behöver dem eller inte.

Jag har all respekt för att man kan landa i en annan slutsats än den som Centerpartiet har landat i när det gäller förutsättningarna för migrationen till Sverige. Gud vet att det finns många problem för den som kommer ny till Sverige och ska försöka ta sig över trösklarna in till bostads- och arbetsmarknaderna. Risken är hög att hamna i bidragsfällor och utanförskap. Risken att hamna i kriminalitet är också kraftigt förhöjd på grund av det ekonomiska och sociala utanförskap som de höga trösklarna ger upphov till. Dessa problem måste lösas – om det råder inget tvivel – och jag har som sagt all respekt för dem som söker lösningar på dessa problem även om det inte är precis de lösningar som vi i Centerpartiet förordar.

Vad som inte föranleder respekt är de partier vars företrädare söker exploatera problemen, måla upp invandringen som grunden till alla samhällsproblem och underblåsa en sådan verklighetsbeskrivning. Det är naturligtvis för att det inte är så – det begriper varje tänkande människa – men också för att vi som politiska företrädare har ett ansvar för debattklimatet.

Något annat som inte bidrar till någon större känsla av respekt är när man vacklar mellan positioner, just – med all rimlighet – i brist på en plan och utan någon större idé om vad man vill åstadkomma med politiken eller vad som är själva meningen med ens maktinnehav.

Ett exempel är det hårdnackade motstånd som regeringen och främst socialdemokratiska företrädare bjöd mot att se behovet av mer resurser till polisen. Det var ett stolt motstånd som sedan, tre år in i mandatperioden, byttes till stolthet över den motsatta positionen.

Det är väl en sak när det handlar om budgetfrågan. Den är naturligtvis oerhört viktig, och regeringens underlåtenhet att agera och skjuta till nödvändiga medel i tid har förvärrat poliskrisen och gjort den svårare och dyrare att lösa. Men när man så lättvindigt byter fot i grundläggande ideologiska frågor som asylrätt, öppenheten mot omvärlden och människors lika rätt och värde urholkar man den grund på vilken rättsstaten och den moderna liberala demokratin vilar.

Jag noterar också att flera tunga socialdemokrater tar avstånd från denna omsvängning. En av våra kollegor här i riksdagen har valt att lämna sitt uppdrag i förtid i protest mot sitt partis, Socialdemokraternas, utveckling på just detta område. Socialdemokrater i Skåne meddelar att de inte vill stå på samma lista som en person som uttrycker sig så som Morgan Johansson gör om invandringen. Statsvetarprofessorn och förbundsordföranden för nätverket Socialdemokrater för tro och solidaritet, Ulf Bjereld, är starkt kritisk. I en artikel i Sydsvenska Dagbladet säger han att det är att underblåsa främlingsfientlighet att annonsera på det sätt som Socialdemokraterna gör, med anledning av en reklamkampanj där man stoltserar med de nya hårdare tagen mot de asylsökande.

Jag hoppas att den del av Socialdemokraterna som står för öppenhet och, ännu viktigare, ett ansvarsfullt sätt att föra debatten vinner denna interna strid. Om så sker kan fler betänkanden från vårt utskott se ut som det

vi debatterar i dag – en bred enighet om förbättrande lagar som gör tillvaron lite bättre och gör det lite lättare för de myndigheter som jobbar med dessa svåra och viktiga frågor att göra det på ett effektivt och bra sätt.

Detta skulle kunna vara del i en rättspolitisk plan som inte handlar om att jaga efter en opinion som med rätta är upprörd över bristen på poliser och avsaknad av rättsstatens närvaro. Man är uppgiven för att utredningar alltför lättvindigt läggs ned och det inte finns tid och resurser att utreda vardagsbrotten – den brottskategori som är vanligast och som ofta fungerar som en olycklig instegsbrottslighet som i värsta fall blir början på en lång och svårbruten kriminell karriär.

Det skulle kunna handla om en större idé om hur vi på riktigt gör hela landet tryggare och återupprättar förtroendet för rättsstaten. Från Centerpartiets sida har vi en sådan plan. Det handlar dels om resurser. Redan i Annie Lööfs jultal 2015 aviserade vi storsatsningar på polisen. Dessa satsningar har vuxit över tiden och omfattar fler delar av rättskedjan så att vi inte bara flyttar fram flaskhalsarna i systemet.

Det handlar om att stärka åklagarverksamheten och vittnesskyddet. Det handlar också om att säkra och utveckla kapaciteten hos NFC, Nationellt forensiskt centrum, som genomför de tekniska utredningarna. Detta är i de flesta fall något som är alldeles nödvändigt för att få till fällande domar och som redan i dag halkar efter så att ärenden läggs på hög och drar ut på tiden. Detta gör inte bara att det tar längre tid för brottsoffer att få upprättelse utan ökar också avsevärt risken för att ingen döms för brottet, då den långa väntan gör att spår hinner kallna och vittnen hinner glömma.

Och resurserna, herr talman, är bara halva delen. I Centerpartiets långsiktiga plan för att göra hela Sverige tryggare ingår bland annat krafttag mot just vardagsbrottsligheten. Vi vill se över möjligheterna till direktavskrivning och åtalsunderlåtelse så att fler brott faktiskt utreds, dels för att även offren för dessa brott förtjänar att vi gör det, dels för att kväva kriminella karriärer i deras linda.

Vi ser företagen och företagarna som en nyckel. Dels är de jobbskapare som ser till att människor inte behöver leva i utanförskap, något som vi vet är grogrund för kriminalitet. Dels finns de på platser som skulle kunna bli spelplaner för kriminella om inte butiker och andra företag fanns där med sina verksamheter. De drar till sig vanligt folk och finns själva på plats och kan larma och vittna om något händer.

Samverkan mellan företag och mellan företag och det allmänna är en nyckel och en viktig del i det som kallas New York-modellen. En variant är så kallade business improvement districts, som har visat sig kunna skapa riktig och varaktig trygghet på ställen som tidigare varit hårt ansatta av brottslighet.

En mycket tydlig ansvarsfördelning är en annan viktig del. Dels handlar det om att alla kommuner ska ha fullständigt klart för sig vad som är deras ansvar när det gäller förebyggande av brott samt avhopparverksamhet och brottsofferfrågor. Dels handlar det om att ställa rätt typ av krav på våra rättsvårdande myndigheter och ge deras chefer ett tydligt mandat kopplat till ett tydligt ansvar. Precis på samma sätt måste de också kunna ge möjligheter för sina medarbetare att lösa tydligt definierade uppgifter och kräva ansvar för att detta sker så som det var tänkt.

Uppföljning är absolut nödvändigt och ökar rättsvårdande myndigheters effektivitet redan på kort sikt men möjliggör också bättre forskning så

att metoder kan utvecklas och effektiviteten ökas på längre sikt. Detta och mycket mer är en del av det som skulle kunna vara, och kan bli, Sveriges bärande idé för hur rättsstaten ska utvecklas.

Det har förhoppningsvis framgått av mitt anförande, men jag yrkar alltså, å Centerpartiets och hela Alliansens vägnar, bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

Prot. 2017/18:129
11 juni

En ny strafftidslag

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

COM(2018) 277 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om rationaliseringsåtgärder för att påskynda förverkligandet av det trans-europeiska transportnätet

COM(2018) 278 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en europeisk miljö med en enda kontaktpunkt för sjötransport och om upphävande av direktiv 2010/65/EU

COM(2018) 381 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om samordning av rapporteringsskyldigheter på miljöpolitikens område och om ändring av direktiv 86/278/EEG, 2002/49/EG, 2004/35/EG, 2007/2/EG, 2009/147/EG och 2010/63/EU, förordning (EG) nr 166/2006 och (EU) nr 995/2010 samt rådets förordningar (EG) nr 338/97 och (EG) nr 2173/2005

Motion

med anledning av skr. 2017/18:262 En nationell strategi för ESS och den omgivande kunskapsmiljön
2017/18:4197 av Erik Bengtzboe m.fl. (M)

§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 8 juni

2017/18:1438 Förenklad ansökan om bostadstillägg för pensionärer

av *Laila Naraghi* (S)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

2017/18:1439 Loftgångar och balkonger

av *Nooshi Dadgostar* (V)

till statsrådet *Peter Eriksson* (MP)

2017/18:1440 Lunds tingsrätts kansliort i Landskrona

av *Anders Hansson* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

2017/18:1441 Ett globalt förbud mot djurtester för kosmetika
av *Jens Holm* (V)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:1442 Öppna geodata

av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2017/18:1443 Arbetslöshetskassornas oberoende och självständighet
av *Erik Slottner* (KD)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2017/18:1444 Kontroll av hawalaföretagare

av *Roger Haddad* (L)

till statsrådet Per Bolund (MP)

2017/18:1445 Praktik på samtliga gymnasieprogram

av *Christian Holm Barenfeld* (M)

till statsrådet Anna Ekström (S)

2017/18:1446 Visitering av besökare på Migrationsverkets förvar

av *Lotta Finstorp* (M)

till statsrådet Heléne Fritzon (S)

2017/18:1447 Krav på id-handling vid besök hos Migrationsverkets förvar

av *Lotta Finstorp* (M)

till statsrådet Heléne Fritzon (S)

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 14.44.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 37 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 73 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANDERS NORIN

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Meddelande om statsministerns frågestund	1
§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 4 Anmälan om uteblivet svar på interpellation	2
§ 5 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 6 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap	3
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU20	3
Anf. 1 EMMA HENRIKSSON (KD).....	3
Anf. 2 JENNY PETERSSON (M).....	4
Anf. 3 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	6
Anf. 4 ANDERS W JONSSON (C)	7
Anf. 5 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	9
Anf. 6 ANDERS W JONSSON (C) replik	9
Anf. 7 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	10
Anf. 8 ANDERS W JONSSON (C) replik	10
Anf. 9 KARIN RÅGSJÖ (V).....	11
Anf. 10 ANDERS W JONSSON (C) replik	12
Anf. 11 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	13
Anf. 12 ANDERS W JONSSON (C) replik	13
Anf. 13 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	14
Anf. 14 BARBRO WESTERHOLM (L).....	15
Anf. 15 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	16
Anf. 16 BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	16
Anf. 17 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	17
Anf. 18 BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	17
Anf. 19 KRISTINA NILSSON (S).....	18
Anf. 20 ANDERS W JONSSON (C) replik	19
Anf. 21 KRISTINA NILSSON (S) replik	20
Anf. 22 ANDERS W JONSSON (C) replik	20
Anf. 23 KRISTINA NILSSON (S) replik	21
Anf. 24 JENNY PETERSSON (M) replik	21
Anf. 25 KRISTINA NILSSON (S) replik	22
Anf. 26 JENNY PETERSSON (M) replik	22
Anf. 27 KRISTINA NILSSON (S) replik	22
Anf. 28 BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	23
Anf. 29 KRISTINA NILSSON (S) replik	23
Anf. 30 BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	23
Anf. 31 KRISTINA NILSSON (S) replik	24
Anf. 32 JAN LINDHOLM (MP).....	24
Anf. 33 ANDERS W JONSSON (C) replik	26
Anf. 34 JAN LINDHOLM (MP) replik.....	27
Anf. 35 ANDERS W JONSSON (C) replik	27
Anf. 36 JAN LINDHOLM (MP) replik.....	28
Anf. 37 BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	28
Anf. 38 JAN LINDHOLM (MP) replik.....	28
Anf. 39 BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	28

Anf. 40 JAN LINDHOLM (MP) replik	29
(Beslut skulle fattas den 13 juni.).....	29
§ 7 Nationell läkemedelslista.....	29
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU35	29
(Beslut skulle fattas den 13 juni.).....	29
§ 8 Utökade möjligheter till utbyte av läkemedel	29
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU31	29
(Beslut skulle fattas den 13 juni.).....	29
§ 9 Fler bygglövsbefriade åtgärder	29
Civilutskottets betänkande 2017/18:CU32.....	29
Anf. 41 LARS TYSKLIND (L)	29
Anf. 42 ÅSA ERIKSSON (S)	31
Anf. 43 OLA JOHANSSON (C).....	32
Anf. 44 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	33
Anf. 45 OLA JOHANSSON (C) replik.....	35
Anf. 46 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik.....	35
Anf. 47 OLA JOHANSSON (C) replik.....	36
Anf. 48 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik.....	36
Anf. 49 LARS TYSKLIND (L) replik	37
Anf. 50 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik.....	37
Anf. 51 LARS TYSKLIND (L) replik	38
Anf. 52 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP) replik.....	38
(Beslut skulle fattas den 13 juni.).....	38
§ 10 Modernare adoptionsregler	39
Civilutskottets betänkande 2017/18:CU14.....	39
Anf. 53 EMMA HENRIKSSON (KD).....	39
Anf. 54 THOMAS FINNBORG (M)	40
Anf. 55 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	42
Anf. 56 OLA JOHANSSON (C).....	43
Anf. 57 CHRISTINA ÖRNEBJÄR (L).....	44
Anf. 58 HILLEVI LARSSON (S).....	47
Anf. 59 EMMA HENRIKSSON (KD) replik	48
Anf. 60 HILLEVI LARSSON (S) replik.....	49
Anf. 61 EMMA HENRIKSSON (KD) replik	49
Anf. 62 HILLEVI LARSSON (S) replik.....	50
Anf. 63 OLA JOHANSSON (C) replik.....	50
Anf. 64 HILLEVI LARSSON (S) replik.....	51
Anf. 65 OLA JOHANSSON (C) replik.....	51
Anf. 66 HILLEVI LARSSON (S) replik.....	52
Anf. 67 JAN LINDHOLM (MP).....	52
(Beslut skulle fattas den 13 juni.).....	54
§ 11 Ny paketreselag och ny resegarantilag	54
Civilutskottets betänkande 2017/18:CU29.....	54
(Beslut skulle fattas den 13 juni.).....	54
§ 12 Informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster.....	55
Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU14	55
Anf. 68 MIKAEL OSCARSSON (KD)	55
Anf. 69 MIKAEL JANSSON (-).....	56
Anf. 70 ALLAN WIDMAN (L).....	57

Anf. 71 KALLE OLSSON (S)	58
Anf. 72 BEATRICE ASK (M)	59
Anf. 73 ROGER RICHTOFF (SD)	62
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)	63
§ 13 Riksrevisionens rapport om finansieringssystemet för kärnavfallshantering.....	63
Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU15.....	63
Anf. 74 MIKAEL JANSSON (-).....	63
Anf. 75 PETER JEPPSSON (S)	63
Anf. 76 ROGER RICHTOFF (SD)	65
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)	65
§ 14 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gasanordningar	65
Försvarsutskottets betänkande 2017/18:FöU16.....	65
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)	65
§ 15 En ny strafftidslag.....	66
Justitieukskottets betänkande 2017/18:JuU30.....	66
Anf. 77 LINDA SNECKER (V).....	66
Anf. 78 LAWEN REDAR (S)	67
Anf. 79 JAN LINDHOLM (MP)	68
Anf. 80 JOHAN HEDIN (C)	70
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)	73
§ 16 Bordläggning	73
§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	73
§ 18 Kammaren åtskildes kl. 14.44.....	74